Sjekk forsvaretsforum.no

Forsvarets **forum**
NR. 5 – 2017

– I Norge blir F-35 superhissig.

«Spray» (27)

HEFTIG OG BEGEISTRET

SIDE 16

INTERPRESS 1134-05
05
9 770809 845003
RETURUKE 47 NOK 39,-

Kitron

Your ambition. Our passion.

Elektronikkproduksjon for jagerfly til medisinsk utstyr. Og alt i mellom

Kitron er en av Nordens ledende elektronikkprodusenter, og en leverandør til Lockheed Martin og F35-programmet. Vi har store ambisjoner på vegne av våre oppdragsgivere. Vi er organisert til å levere rett kvalitet, til rett tid, til rett pris!

Vi tilbyr hele verdikjeden fra hjelp med design og utvikling, via industrialisering, til produksjon og oppfølging.

Så enten du trenger hjelp til å få et jagerfly i lufta, eller bare ønsker å sette ut kostnadsdrivende deler av egen produksjon, bør du ta en prat med oss.

Fra våre produksjonsanlegg i inn- og utland kan vi tilby alt fra avanserte prototyper til lavkost produksjon i store serier.

www.kitron.com

Uten redaktør

Med redaktør

Du mottar mange hundre budskap hver dag. Det er viktigere enn noen gang å kunne stole på at det du leser og ser i mediene er faktabasert og pålitelig. Redaktørens rolle er å være uavhengig, og å sikre en balansert dekning av ditt fagfelt. Den jobben gjør vi på vegne av deg.

Leser du et av Fagpressens blader eller nettsteder – slik du gjør akkurat nå – kan du være trygg på at innholdet som er viktig for deg er vurdert og ivaretatt av en grundig redaksjon.

Fagpressen

Faktabasert – Pålitelig – Ansvarlig

Tenk Kommunikasjon | tenkkom.no

FOTO: CHRISTIAN NØRSTEBØ

Observatørskolen

I finske skoger trener fremtidige FN-observatører. **44**

F • Forsvarets forum ønsker å rette seg etter regler for god presseskikk slik disse er nedfelt i Vær Varsom-plakaten. Den som mener seg rammet av urettmessig omtale i bladet, oppfordres til å kontakte redaksjonen. Det er også anledning å reise klage til: Pressens Faglige Utvalg, Rådhusgt. 14, 0158 Oslo, Tlf.: 22 40 50 40.

Dette produktet er trykt etter svært strenge miljøkrav og er Svanemerkt, CO2-nøytralt og 100 prosent resirkulerbart.

Trykk: Aktietrykkeriet AS
www.aktietrykkeriet.no

Medlem av: Fagpressen F

European Military Press Association

innhold

FOTO: CHRISTIAN NØRSTEBØ

blinkskudd

Yngst på tinget

I øs pøs prikket Freddy André Øvstegård inn noen få fulltreffere. **40**

FOTO: WERNER JUVIK

messetoppen

Best på grensa

Det er forskjell på leir og grensestasjonene. Les hvorfor!. **62**

FOTO: CHRISTIAN NØRSTEBØ

portrett

Spesialsjefen

Spesialstyrkesjef Torgeir Gråtrud sluttet å telle etter 3000 fallskjermhopp. **54**

F er utgitt av Forsvarets fellestjenester. Bladet har som oppgave å formidle kunnskap om Forsvaret og debatt. Redaksjonen har en fri og uavhengig stilling i henhold til lov om redaksjonell frihet i media og Redaktørplakaten. Innholdet behøver derfor ikke være et uttrykk for hva den politiske eller militære ledelsen måtte mene.

Ansvarlig redaktør: TOR EIGIL STORDAHL ■ Redaktør: ERLING EIKLI
Digitalredaktør: OLE KÅRE EIDE ■ Redaksjonssjef: PAAL RAVNAAS
Kontorleder: GUNN-HILDE KOLSTAD

Kunnskap, opplevelse og engasjement

Glad-melding til våre lesere: Forsvarets forum skal fortsette på nett og papir. Forsvarsdepartementet har bestemt at det skal arbeides mer med organisasjonsutvikling, forbedring og effektivisering. Departementet vil selv lede en arbeidsgruppe som skal vurdere Forsvarets forum og magasinet F ut fra et forsvarssektorperspektiv.

Takk til alle dere som støttet oss da Forsvarets forum ble foreslått nedlagt. Trofaste lesere har sendt oppmuntrende ord, og «likes» på nettet. Mange kolleger i andre medier har gitt oss klapp på skulderen underveis. Presseorganisasjonene sendte brev til forsvarsministeren. Personellorganisasjoner i Forsvaret, soldattillitsvalgte og alle dere andre organisasjoner og enkeltpersoner som har heiet på oss: TUSEN TAKK!

«Følg med videre på forsvaretsforum.no!»

Forsvarets forums oppdrag er, som før, å bidra til en åpen og opplyst samtale gjennom intervjuer og innlegg, og «å vedlikeholde både kunnskap og interesse på et avgjørende samfunnsfelt», som redaktør Harald Stanghelle skrev i Aftenposten. Det gjelder både når Forsvaret ikke får oppmerksomhet i den politiske debatten og når forsvar og sikkerhet er blitt politisk sprengstoff, som under den siste valgkampen.

Selv har vi brukt tre ord som mål for hva vi vil gi våre lesere: Kunnskap, opplevelse og engasjement. Journalistikk er å formidle ulike synspunkter, i motsetning til informasjonsvirksomhet og markedsføring som skal få frem ett budskap for oppdragsgiveren. Da Forsvarets forum ble etablert i 1980, ga departementet redaktøren de samme rettigheter og plikter som i norsk presse for øvrig. Det var uvanlig i Fagpressen den gangen. Instruksen krevde spesielt at i saker med forskjellige interesser og synspunkter, skulle ulike meninger også slippe til. Internett gir oss mulighet til å formidle en løpende debatt på en måte som magasinet på papir ikke kan. På nettet kan vi også komme ut med nyheter hver dag.

Lanseringen av forsvaretsforum.no tidligere i år er blitt en digital suksess. Vi har fått mange og nye lesere på PC, brett og mobiltelefoner.

I denne utgaven av F som du holder i hånden, finner du reportasjer om kampflyet F-35. De tre første norske flyene kommer til landet i november. Det er en stor begivenhet i Forsvaret som du kan lese mer om på nettsidene våre når det skjer. Da regjeringen nylig la frem sine forslag til forsvarsbudsjett og fremtidig organisering av Hæren og Heimevernet, presenterte vi forslagene og ulike synspunkter på dem på nettsidene. Der har vi også startet en serie intervjuer med sjefene i forsvarsgrenene og de største avdelingene. I serien gir vi god plass til resonnementer og detaljer. Det viser at en nettsak ikke behøver å være lettvint og kort for å bli lest.

Så følg med videre, både i papirutgaven og på forsvaretsforum.no! Vi kan love mye spennende lesestoff for deg som vil holde deg orientert om hva som skjer i Forsvaret – også i tiden fremover.

redaksjonelt

Tor Eigil Stordahl, ansvarlig redaktør

Folk og forsvar

Ordførar Tom Myrvold vil gjerne behalde tilgangskortet til kampflybasen.

«Suksesskriteriet for eit godt samarbeid er at Forsvaret er transparent i det dei gjer»

Tom Myrvold (47)

- Skild og tre barn
- Frå Trondheim, men har budd på Ørland sidan 2000
- Ordførar (H) i kommunen sidan 2015
- Spelar A-lagshandball for Ørland ballklubb

» **– Her skal dei byggje** doble jordvollar på fleire meter i høgda. Du får nokre assosiasjonar til ei tid og eit samfunn vi ikkje ønskjer å samanlikne oss med.

Tom Myrvold står ved sida av eit fleire kilometer langt piggtrådgjerde som omkransar Ørland hovudflystasjon. Høgre-ordføraren fortel om skolar, barnehagar og idrettsanlegg som blir bygde i rekordfart og eit næringsliv som skapar mange nye sivile arbeidsplassar. Myrvold meiner etableringa av kampflybasen på Ørland har kome kommunen til gode. Det er økonomisk vekst, fleire barnefamiliar som etablerer seg, og eit meir levande kulturliv som gradvis veks fram. Det er ingen som angrar på vedtaket om å gjere Ørland til base for dei nye kampflya i Forsvaret.

Ikkje som Myrvold er klar over.

Likevel kjem han med ei oppmoding til dei militære naboane i kommunen om å vere på tilbodssida i å fortelje og informere om kva som skjer på basen. Det kan hindre framtidige konfliktar. Forsvaret kan risikere å innføre for strenge tryggleikstiltak slik at dei fjernar seg frå lokalsamfunnet, slik at det blir ein barriere mellom Forsvaret og sivile folk, meiner Myrvold.

– Suksesskriteriet for eit godt samarbeid er at Forsvaret er transparent i det dei gjer, seier Myrvold.

Tryggleik Overvakingskamera, piggtrådgjerde, fotoforbod og eit strengare tryggleiksregime kan vere «korrekte» tiltak. Det forstår ordføraren etter ein lang karriere i uniform. Myrvold meiner likevel at dei negative biverknadene av å vere nabo til kampflybasen i Forsvaret må kompenserast, ikkje berre økonomisk.

Innløysing av bustader innanfor raud støysone, lydisolering av bustader i gul sone og kompensering av tapt matjord er sjølvsagt. Likevel er det noko Forsvaret må gjere og forstå for å føre vidare eit godt naboskap mellom folket på innsida og utsida av gjerdet.

– Forsvaret må skape legitimitet og forståing hos folk for den jobben dei er sette til å gjere; Dei må informere og gjere seg sjølve tilgjengelege.

– Basesjefen forstår det veldig godt. Likevel, frå å forstå det til å handle er vanskeleg, seier Myrvold.

– Forsvarsbygg har etablert seg utanfor gjerdet av basen. Kanskje det kan vere ein idé for Forsvaret også.

Lærdomar. Saman med eit lite reisefølgje av politikarar frå Ørland og Bjugn reiste Tom Myrvold til USA for å lære. Dei vitja flybasar for å sjå korleis militæret og lokalsamfunnet levde side om side. Det var gjort feilgrep som Myrvold seier kommunen og Forsvaret må unngå, men det var jamvel røynsler å hauste.

– «Rusty», ein tidlegare jagarflypilot på Luke Air Force Base, reiste rundt til ordførarar og fortalde om kva for planar dei hadde for flybasen. Han ville høyre kva for synspunkt dei hadde om korleis det kunne påverke sivilbefolkninga. Han var på fornamn med alle, og alle kjende «Rusty», seier Myrvold om James «Rusty» Mitchell som var tilsett av basen for å bidra til eit godt samarbeid mellom det militære og sivilsamfunnet.

– Luftvingen må gjere som han, seier Myrvold.

– Når eit militærhelikopter plutseleg landar på utsida av basen utan at Forsvaret informerer på førehand eller forklarar kvifor i ettertid, da skapar det frustrasjon.

– *Kva med ein open dag på basen?*

– Det bør kome.

– Eg har likevel forståing for at det truleg ikkje skjer med det første.

STENGSEL. Ordfører Tom Myrvold fordrar Forsvaret om å gjere som Forsvarbygg; å etablere seg på utsida av gjerdene av Ørland flystasjon.

Begge sider. Med lang fartstid i Luftforsvaret, der han blant anna var omstillingskoordinator i flytteprosessen frå Bodø til Ørland, kjenner den tidlegare oberstløytnanten Forsvaret godt. Han har fleire utanlandsoperasjonar bak seg. Han var nestkommanderande i det norske helikopterbidraget i Meymaneh, som evakuerte såra ISAF-soldatar, afghanske tryggleiksstyrkar og sivile afghanarar. Myrvold er truleg ein av få ordførarar som kan vise til ei tryggleiksklarering og eige tilgjengekort til kampflybasen.

Likevel er han først og fremst ein ombodsmann for folket i kommunen. Myrvold er oppteken av at interessene til innbuarane blir tekne vare på best mogleg måte, og at etableringa av kampflybasen blir ei gladhistorie både militært og sivilt.

– Blir du nemnd i Ørland-revyen og beheld tilgjengekortet ditt til basen, da har du gjort ein god jobb som ordførar.

– Det siste gjekk jo ikkje så bra for forgjengaren min, seier Myrvold som siktar til tidlegare ordførar i kommunen, Hallgeir Grøntvedt (Sp).

– Han fekk jo militærpolitiet på døra og blei fråteken tilgjengekortet til basen etter ein krangel med flystasjonssjefen.

Les vår reportasje om F-35, side 16.

ØYVIND FØRLAND OLSEN ofo@fofo.no
FOTO: ROBERT EIK

5.
november blir minnedagen i Forsvaret markert, han skal vere ei utstrekt hand til alle dei som ber på eit arr etter at nokon har døydd i militær teneste heime eller ute. Hovudmarkeringa blir på Akershus festning med minnegudsteneste i slottskyrkja, medan dei ulike, lokale avdelingane har markeringane sine fredag 3. november.

7.
november startar den årlege veterankonferansen, denne gongen i Sandefjord. Der vil veteranprisen bli delt ut, og det blir veterankonsert og festmiddag. Av programmet over to dagar nemner vi at Leo Ajkic vil dele opplevingane sine om flukta frå Jugoslavia, og Vibeke Sefland snakkar om røynslene sine frå intops og humanitært arbeid.

27.
november startar Samaritan, ei fem dagar lang evakueringsøving som er delt inn i tre fasar. Både militær og sivil innsats skal øvast med transport av skadde og døde frå utanlandsk territorium, men spela på ein norsk flyplass. Planverk, prosedyrar og samvirke er øvingsmoment.

FIRE FASTE: Statens Havarikommisjon for Forsvaret, fra venstre Atle Melum, Kristian Haugnes, Trine Reitan (leder) og Håkon Sitre. FOTO: CHRISTIAN NØRSTEBØ

Ny havarikommisjon for Forsvaret

1. november vert Statens havarikommisjon for Forsvaret etablert.

Ulykker og alvorlege hendingar i forsvarssektoren skal heretter granskast av ein fast og uavhengig kommisjon, underlagd departementsråden i Forsvarsdepartementet.

Sanksjonsfritt. Profesjonaliseringa vert gjord for å sikre høg kvalitet på den informasjonen som kjem fram, og følgjer normutviklinga i Statens havarikommisjonsarbeid.

Leiar for Statens havarikommisjon for Forsvaret (SHF), Trine Reitan, seier dette om kvifor kommisjonen vert oppretta:

– Vi er gjevne eit sett av verkemiddel som blant anna skal sikre det nødvendige faktagrunnlaget i ei sak. Vi har heimel for uavgrensa tilgjenge til relevant informasjon, forklaringsplikt med ei utvida teieplikt, seier Reitan. Det skal også vere eit forbod mot å bruke informasjon som kjem fram som følgje av forklaringsplikta, som grunnlag for sanksjonar mot personen som gjev opplysningane.

– Rammeverket vil leggje til rette for ein open rapporteringskultur slik at personar vel å gje opplysningar dei elles kanskje ikkje ville ha gjeve. Slik kan vi sikre at alle relevante faktorar som har tyding for granskinga, blir best mogleg opplyst, og at vi gjennom det bidrar til å betre tryggleiken i Forsvarssektoren, seier kommisjonsleiaren.

Samarbeid. Sidan føremålet til SHF berre er å bidra til å betre tryggleiken i forsvarssektoren, skal dei gjennomføre granskingane uavhengig av andre undersøkingar, det vere seg i Forsvaret eller politiet. Kommisjonen skal ikkje ta stilling til disiplinære eller strafferettslege tilhøve. Dei skal utføre oppgåvene sine uavhengig og sjølvstendig og kan ikkje instruerast i faglege spørsmål.

Reitan understrekar at grunnen til at det oppstår ulykker og alvorlege hendingar ofte handlar om kva for rammer som er gjevne, altså kva for styringssystem og rutinar som er etablerte og korleis dette vert implementert i ein organisasjon.

– Vi vil jobbe for å få eit godt samarbeid med alle involverte. Alle må få ei forståing for og ei felles interesse av at ulykker og alvorlege hendingar ikkje skal skje igjen, seier ho.

I tillegg. Avgjerda om SHF skal setje ned ein granskingskommisjon for å undersøkje ei ulykke eller ei alvorleg hending, vert teken ut frå faktorar som blant anna kor alvorleg hendinga er, mogleg betring av tryggleiken, mogleg læringspotensial etter hendinga og kor sterkt hendinga er knytt til militær verksemd.

– Granskingane våre kjem i tillegg til og ikkje i staden for tryggleiksgranskingar og tryggleiksarbeidet som vert gjort i forsvarssektoren. Dei er sjølve ansvarlege for å halde oppe eit akseptabelt tryggleiksnivå, seier kommisjonsleiar Reitan.

Det er fire faste medlemmar i den nye havarikommisjonen. Leiaren er jurist og har med seg tre militære med røynsle frå havariarbeid. I tillegg kan dei dra inn ekspertise etter behov.

TORBJØRN LØVLAND tl@fofo.no

forsvaretsforum.no

Sjefssamtalen

Denne høsten spør vi sjefene i forsvarsgrenene og de største avdelingene: Hvordan står det egentlig til? Les svarene på våre nettsider.

«For mye materiell er for gammelt og passer ikke inn i en moderne struktur»

Generalmajor
ODIN JOHANNESSEN

«Det vi har, er bra. Men vi trenger mer»

Kontreadmiral
NILS ANDREAS STENSØNES

«Vår evne til å stå i mot et cyberangrep er marginal»

Generalmajor
INGE KAMPENES

På disse sidene lar vi forsvarssjefen og de ansattes organisasjoner slippe til med sine meninger.

Et løft for hele Forsvaret

10. november markerer Forsvaret at vi får våre første F-35 Lightning II til Norge.

F-35 utgjør et vesentlig teknologisk løft og er en formidabel kapasitet innen luftmakt. Det er et generasjonsskifte på gang.

F-35 styrker kampkraften til hele Forsvaret. Kampflyet vil både kunne forsvare eget luftrom og vil være meget godt egnet til å bidra i fellesoperasjoner til sjøs og på landjorden. F-35 er nesten ikke synlig på radar og kan operere i områder med et høyt trusselnivå. Det kan samle og dele viktig informasjon og gi langtrekkende og presis ildstøtte uansett værforhold.

Vi får mer kampkraft ut av hvert fly enn det vi har i dag. Det er Luftforsvaret som skal operere våre nye kampfly, men kapasiteten vil bidra til striden både til lands og til sjøs.

Innføring av F-35 krever at hele Forsvaret tenker nytt. Nye konsepter for oppdragsløsning må utvikles for at Forsvaret skal være i stand til å utnytte det nye kampsystemet.

Vi må utvikle nye doktriner og metoder for trening, øving og operasjoner. Vi må også tenke nytt rundt vedlikehold, ledelse, anvendelse av informasjon og mye mer.

Når F-35 kommer til Norge, må vi bruke tid på kompetanseheving i alle ledd. I perioden frem til senhøsten 2019 vil testing av kampflysystemet ha prioritet. Planen er at F-35 skal overta de første operative oppgavene fra F-16 i Norge fra senhøsten 2019.

F-35 er den første i en rekke av strategiske kapasiteter som vil styrke Forsvaret i tiden fremover. Den vedtatte langtidsplanens bety-

FOTO: CHRISTIAN NØRSTEBØ

F-35: På Luke Air Force Base har Norge i dag syv fly.

delige satsning på modernisering og investering gjør at P-8, ubåter og luftvern følger. I tillegg kommer investeringene det legges opp til i Landmaktproposisjonen.

Innfasing av høyteknologiske kampsystemer krever at vi raskt tilegner oss ny kompetanse og evner å tenke nytt. Og, det fordrer innsats på alle nivåer. Dette er krevende, men det er samtidig egenskaper som jeg selv har sett og mener er typisk for vår organisasjon. Jeg er dermed viss på at vi sammen skal klare å utnytte den formidable kampkraften som ligger i disse systemene til det beste for forsvaret av Norge.

ledelsen

Admiral
HAAKON
BRUUN-HANSSEN
Forsvarssjef

Har vi tenkt på alt?

Politikk skal gjennomføres, men er beslutningsgrunnlaget godt nok?

Vi er midt inne i en av de aller største endringene som forsvarssektoren «må» gjennom om vi skal være relevante for fremtiden. Tempoet i operasjonen som disse omstillingene legger opp til, er formidabelt. Er vi helt sikre på at vi tenker på alt, og at beslutningsgrunnlagene er gode fundamenter for Forsvarets fremtid?

Norsk arbeidsliv er tuftet på medbestemmelse gjennom både lov og avtaleverk. Omstilling er ikke noe nytt fenomen for oss som har vårt daglige virke innenfor Forsvaret, men de siste årene er tempo og beslutningene som tas, utfordrende for medbestemmelsen. Vi som ansatte har plikter og rettigheter knyttet til våre ansettelsesforhold, men når man opplever en ubalanse i disse og føler seg til tider fullstendig overkjørt, synker motivasjonen.

«Ubalansen i plikter og rettigheter gjør at enkelte til tider føler seg fullstendig overkjørt»

Som arbeidstakerorganisasjon er en av våre oppgaver å sørge for at omstillinger gjennomføres på en slik måte at mål og resultater oppnås både for arbeidsgiver og arbeidstaker. For å oppnå dette må vi på vår side av bordet bli involvert så tidlig som mulig i de prosesser som pågår og planlegges. Det er viktig å skape nødvendig trygghet og aksept for omstillingene slik at vi sikrer at beslutningene som blir tatt ,er best mulig, og at de er bærekraftig over tid, samt at de er forstått og akseptert av partene. Dette får vi best til med felles forståelse og kunnskap om fremtidens organisering av Forsvaret.

Digitalisering og kompetanse er en forutsetning for å lykkes. Det er ingen tvil at også Forsvaret er på full fart inn i det digitale skifte, og det krever andre former for arbeidsmetoder skal vi kunne klare å skape en merverdi for innføring av våre digitale verktøy. Digitalisering på stridsfeltet og i forvaltningen krever både kompetanse, omstilling og en kulturell endring. Uten vilje og evne til å omstille seg blir det umulig å realisere gevinstene av hva disse omstillingene skal gi. Forsvaret er i full gang med å konstruere en ny utdanningsordning for fremtidens militære ledere og spesialister. For sivilt tilsatte i Forsvaret er trusselen at det ikke vil være behov for så veldig mange av oss. Vi i Personellforbundet har sterk tro på at vi fortsatt skal ha sivile i en rekke stillinger, men vi må også få muligheten til å tilegne oss relevant kompetanse slik at vi fortsatt kan bidra til et effektivt og kvalitativt godt forsvar av landet vårt. Merverdien av kompetanse kommer nettopp i skjæringspunktet mellom de forskjellige fagkategorier vi trenger for fremtiden. En kombinasjon av sivile og militært ansatte som står lenge i sine stillinger, har vist seg å fungere bra. Komplementære ferdigheter vil gi et godt forsvar for fremtiden. Det inkluderer både sivile og militære arbeidstakere som er lærevillige og bygger kompetanse gjennom hele arbeidslivet.

ansatte

Forbundsleder
JOHAN HOVDE
Personellforbundet

AVIS
815 69 044

VI VET AT LEVERING BETYR ALT

Oslo 10. september: Slik så det ut da Avis transporterte 300 biler til Heimevernets største øvelse på Østlandet i år. 40 sjåfører sørget for at 300 varebiler og personbiler sto klare da øvelsen startet mandag morgen. Alle bilene ble levert på en og samme dag.

«Dette ble en logistikkoperasjon av de store da 300 biler skulle transporteres til to forskjellige destinasjoner for å utleveres til oss. Vi ble imponert over den effektivitet det var fra Avis i denne operasjonen. Både transport, skadekontroll og utlevering ble utført på en imponerende profesjonell måte.»

Kjell Velde, Virksomhetskontroller
Oslo og Akershus heimevernsdistrikt 02

AVIS®

– Det blir heftig

Piloten «Spray» (27) **lever guttedrømmen**.

TRENING: «Spray» på vei opp i flyet som instruktør Morten «Dolby» Hanche har fått sitt navn på.

KLAR: Norske «Spray» ved et norskmerket F-35 på basen i Arizona.

62. Fighter Squadron

- Ble opprettet under 2. verdenskrig, som 62. Pursuit Squadron i Savannah, Georgia 15. januar 1941.
- Holder i dag til på Luke Air Force Base, der USA og flere partnerland trener opp mannskap og piloter til F-35.

«På bakken er alt ukjent, i lufta er man hjemme»

F-35-pilot «SPRAY»

Luke Air Force Base i Glendale Arizona: Ute er det stekende hett: 44 grader. Det er en befrielse å komme inn i skvadronbygget og kjenne aircondition gjøre jobben.

I pauserommet til 62. Fighter Squadron står en 27 år gammel norsk ung mann og gliser. Og spiser popcorn. Han gliser så bredt at vi nesten skulle tro at ansiktet snart revner og deler seg i to. 20 meter fra vinduene takser to av de norske flyene forbi. I kjøleskapet står det kaldt vann, brus og øl. Bak kjøleskapet bråker en gresshoppe som har sneket seg inn i skvadronbygget.

Piloten «Spray» har akkurat gjennomført siste utsjekk i overgangen fra F-16 til F-35. Nå kan han begynne å fly taktisk med Norges nye kampfly.

– Nå kan jeg fly maskinen helt selv – uten å være under oppsikt av en instruktør, forteller han. Men de flyr som oftest to og to.

Han forsyner seg mer fra bollen av skvadronens egenpoppede jalapenos popkorn.

– Skikkelig hett dette, asså!

Han er ikke i tvil om at han lever ut guttedrømmen.

– Jeg var ganske fokusert allerede som liten på at jeg ønsket å bli flyger. Jeg var på flyshow og la planer om at jeg skulle fly. At jeg nå har kommet dit at jeg både har flydd F-16 og nå F-35? Ja, det er en guttedrøm som går i oppfyllelse, erkjenner «Spray».

Med nesten 700 timer i F-16 som erfaring kom han til treningsbasen Luke Air Force Base i juli i år, fire måneder før han egentlig skulle være på plass.

– Da de spurte om jeg kunne reise tidligere, sa jeg bare ja med en gang. Det var bare å kjøre på.

Seks–åtte uker senere loggførte han tolv flyturer i simulator og fire flyturer i lufta før han ble kvalifisert for F-35.

– Den første turen brukte jeg en time og et kvarter på bakken før jeg kom ut. Først slet jeg med hjelmen, i tillegg var det andre små problemer. Pulsen steg fordi jeg fryktet at turen ble avlyst. Men da alt ble grønt, var jeg klar.

– *Og så kom løftet. Hva surrer rundt i hodet da?*

– Det er heftig. Da er man hjemme igjen. På bakken er alt ukjent, i lufta er man hjemme, sier 27-åringen.

– *Hvordan snakket du og instruktøren sammen da? Jublet du?*

– Han sa veldig enkelt: «Ja, ja, da flyr du F-35.»

– *Så enkelt?*

– Ja, enkelt og greit. Da sitter man og gliser under maska. Jeg gliser nå når jeg sitter og tenker på det, sier han – og gliser.

Nå, har «Spray» atskillige flere timer bak spakene i F-35 gjennom en seks uker lang opptrappingsperiode.

– Et helt rått fly. Det er mye sprekere enn jeg trodde. Når denne maskinen kommer til Norge kommer den til å være superhissig. Det sies at vi får 30 prosent mer kraft hjemme på grunn av den høye temperaturen her i USA, sier han.

Med halve plikttjenesten på tolv år unnagjort, begynner han å bli en erfaren pilot på skvadronen. Overgangen fra F-16 til F-35 sammenligner han med å gå fra manuell til automat på bil.

– Det er så mye automatikk at det nesten blir litt kjedelig. En flyinteressert person med noe kunnskap ville kunne lande dette flyet etter 15 minutters kursing. Ting skjer litt av seg selv. Men du verden, ikke misforstå. Det er ikke kjedelig å fly F-35.

27-åringen forklarer og viser hvordan den helt spesielle hjelmen fungerer. Vi får holde på den, en hjelm som koster det samme som et gjennomsnittlig hus på Hedmarken.

– Prisen skal være på 400 000 dollar, ja.

Kameraet lager bilder som han får opp på visiret, noe som gjør at han kan se rett gjennom flyet – i alle retninger han vrir hodet og synet.

– Man må nesten se det for å forstå det.

– *Du ser ned og ser ikke flyet. Blir det som å sitte i løse lufta?*

– Ja, nesten. All informasjonen finnes i hjelmen. Den har optisk tracking, slik at uansett når man titter seg rundt, holder den seg på plass.

«Spaken er fremdeles mellom bena. Men jeg har ikke spesielt lyst til å hoppe i fallskjerm»

F-35-pilot «SPRAY»

– Blir du yr?

– De to–tre første turene kan man bli litt yr før man får stilt den inn skikkelig til seg selv. Den har lyd nesten som hodesett med støyskjerming. Skikkelig stilig.

– Sover du godt om natta?

– Litte grann. Jeg gleder meg veldig til neste dag hver eneste natt, sier han. Men døgnrytmen under opplæringen i den amerikanske skvadronen kan variere kraftig. Noen dager starter man klokka fire om morgenen, andre ganger lenger ut på dagen. Du har ingen fast døgnrytme. Du følger en fast oppsatt plan i skvadronen med arbeidstider både tidlig og sent.

– Hvordan er det å jobbe sammen med amerikanerne?

– De er gode. «They know their shit.»

Noen har kritisert det for å være et «tregt fly».

– Når F-16 er helt uten tanker, poder og bomber, er F-16 raskere enn F-35. Men sånn flyr vi jo ikke i Norge. Skal man i kamp med F-16, må flyet utstyres med tanker, poder osv. Da blir F-16 tregere enn F-35 – som jo har alt dette inne i flykroppen, sier «Spray».

Simulatoren beskriver han som helt rå:

– Sammenlignet med F-16-simulatoren er den som å være i en annen verden. Bildene er så uendelig mye bedre og mer realistiske. Forskjellen fra simulator til virkelighet er selvsagt at du ikke kjenner det på kroppen i en simulator. Du drar for eksempel ikke G-krefter.

Veien til å bli jagerflypilot er ikke bare enkel. 27-åringen innrømmer at det er utfordrende.

– Noen cruiser gjennom utdanningen og tar det så lett som bare det. Andre må jobbe mer for å huske teorien og øvelsene. Samtidig skal man ha litt flaks. Kanskje en dag det er dårlig vær, du har sovet dårlig og er ukonsentrert. Da stryker man på flyskolen på Bardufoss. Og stryker man to ganger, kan man ryke ut.

– Men det må da være dyktighet også?

– Joda, men det er bra med litt flaks også. Jeg strøk ikke på Bardufoss. Men på Sheppard i Texas strøk jeg to turer. Det var forventet.

– Har du kjæreste med deg til USA?

– Det er bare meg, sier han og gliser.

– Søsken?

– Nei, det er bare meg.

– Og hva sier mor og far?

– De er kjempestolte.

– Og da blir det «low pass» ved første anledning over familiens hus?

– Nei, neppe.

– Du er vel midtpunktet hos kameratene dine?

– Nei, egentlig ikke. Man blir litt i en militær boble, og de nærmeste kompisene blir de andre på skvadronen eller vingen. Så på fest snakker man nesten bare om jobben.

Vil ikke fly buss. *– Hva gjør du etter plikttjenesten?*

– Jeg vet jo ikke hva som skjer om seks år. Men jeg har lyst til å fortsette å fly, om ikke for Forsvaret så for luftambulansen eller lignende. Jeg har ikke lyst til å fly sivilt for de store selskapene. Det er for kjedelig.

– Flyet er bygget for krig. Hva tenker du om det å levere våpen i virkelige konflikter?

– Da må jeg levere. Vi trener på kamp hver eneste dag. Det blir som det blir.

– Trener dere på å skyte dere ut av flyet også?

– Vi trener på prosedyrene. Spaken er fremdeles mellom bena. Men jeg har ikke spesielt lyst til å hoppe i fallskjerm.

Inne i pauserommet begynner popkorn-bollen å bli tom. Både fotograf, journalist og flyger fyller på med drikke. Ikke bare på grunn av varmen, men også fordi det hete popkornet krever sitt.

På veggen ut mot «flightline» henger visstnok kvitteringen for det første flyet Norge fikk levert.

– Tenker du på hva flyene koster når du trekker i spakene?

– Nei, det er et verktøy som skal brukes. Og nå kommer flyene til Ørland. Jeg skulle gjerne vært den første til å lande der.

I USA:
PAAL RAVNAAS pr@fofo.no
FOTO: CHRISTIAN NØRSTEBØ

BASSENGET: Emil (11) viser pappa Bjørn Tommy og mamma Kristin Eigeland hvordan saltoen skal gjennomføres.

Hoppet i det

Familien Eigeland tok sats da F-35-jobben dukket opp i USA.

KONTORET: Bjørn Tommy Eigeland har vært lengst på Luke Air Force Base.

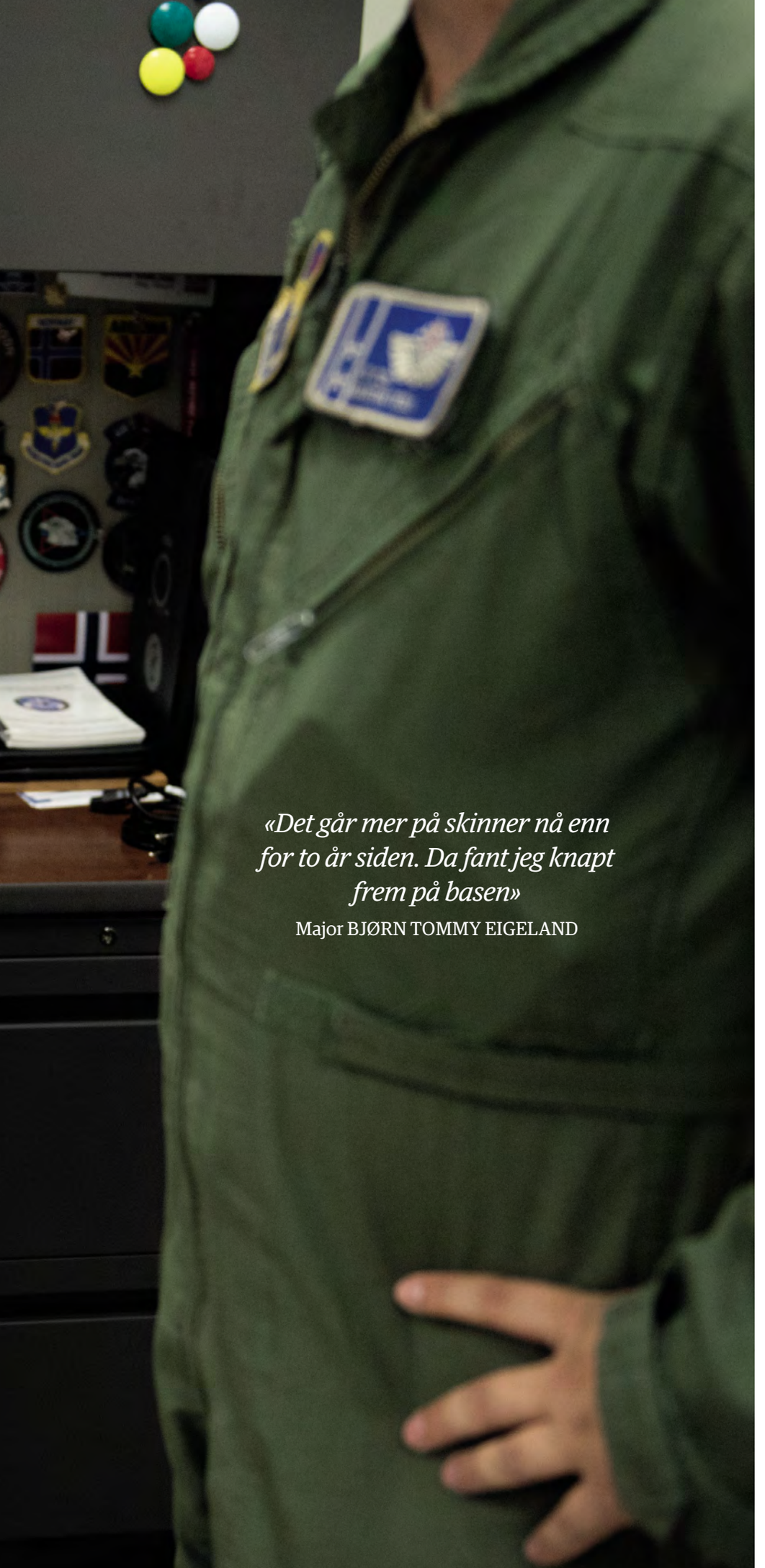

«Det går mer på skinner nå enn for to år siden. Da fant jeg knapt frem på basen»

Major BJØRN TOMMY EIGELAND

Plask!!!

Sønnen Emil tar salto ut i svømmebassenget og spruter ned både far og mor til ære for fotografen.

– Han bader en del, ja. Det er jo avkjølende i varmen, sier de to.

Bjørn Tommy Eigeland, kona Kristin og sønnen Emil (11) etablerte seg i et nabolag ti minutter fra basen der Forsvaret i to år har trent opp mannskap og piloter til F-35-tjeneste.

– Jeg kom til et tomt rom, en tom pult, en tom datamaskin, en tom mailboks og en haug av arbeidsoppgaver i 62. Fighter Squadron på Luke Air Force Base. I dag er vi mange nordmenn på basen, og det går mer på skinner nå enn for to år siden. Da fant jeg knapt frem der, forteller Eigeland.

Det var i juni 2015, og noen måneder før valgte paret å gifte seg på tinghuset. Mest for å være sikre på at Kristin skulle få alle nødvendige rettigheter, som for eksempel tilgang til basen.

– Amerikanerne har ikke noe begrep om hva samboer er, sier Bjørn Tommy og kaller giftermålet litt spøkefullt for «Forsvarets tvangsekteskap».

– Til forskjell fra Norge, brukes basen her i USA både av de som jobber der, av ektefeller og av pensjonister fra det amerikanske luftforsvaret. De har også eget militærsykehus som mange har rett til å bruke i egenskap av å ha tjenestegjort eller vært i familie med tjenestegjørende, forteller Bjørn Tommy. Mange sosiale aktiviteter skjer også inne på baseområdet, og da er det gull verdt å ha tilgang.

Da de flyttet, fikk Kristin først permisjon fra jobben som ekkokardiograf ved St. Olavs hospital i Trondheim. Men da hun søkte om ytterligere permisjon på et halvt år, måtte hun si opp.

– Det var litt synd, egentlig. Mannen min er jo på jobb for staten, jeg jobbet jo også for staten. Da burde de lagt godviljen til og fått det til, mener Kristin.

I desember i år går flyttelasset tilbake over atlanteren, tilbake til bosted i Trondheim og jobb på Ørland flystasjon. Hun regner med å få jobb igjen på sykehuset.

Bjørn Tommy skal pendle til Ørland hovedflystasjon.

– Det kommer til å bli bra. Innimellom hører jeg fra Norge at «nå må du snart komme hjem, for det er så mange som lurer på ting». Så jeg reiser nok forhåpentlig hjem med en del svar, mener Bjørn Tommy.

Vi treffer dem i huset de leier i Litchfield Park, utenfor fem millionersbyen Phoenix i Arizona. På kjøkkenøya er det satt fram fingermat og kald drikke.

I kjelleren spiller Emil dataspill online med amerikanske kompiser.

Ute er det nærmere 40 grader.

– Da jeg kom, var det mye varmere, noen dager faktisk over 50 varmegrader. Glemmer du noe ute, kan det smelte i sola, sier Bjørn Tommy.

På basen der han jobber, trenes nordmenn og andre nasjonaliteter på å bli bra på å beherske alle sider av det å drifte F-35, fra pilotene til støttemannskap, teknikere og annet personell.

– Min jobb er å ivareta

HJEMMET: I et fredelig nabolag ti minutter fra basen har familien Eigeland holdt til siden 2015. Snart skal de hjem til Norge.

norske interesser på den tekniske siden. Det spenner fra norsk regelverk og norske luftfartsmyndigheter til alle de som skal jobbe med flyene, at de gjør det som skal gjøres, og at vi får rutiner som fungerer i Norge. Det som fungerer i USA, fungerer ikke nødvendigvis i Norge. Her blir det jo for eksempel aldri kaldt! Det må vi planlegge for i Norge, sier Eigeland.

- Forskjellen på Norge og USA er at alt er så stort her. Huset vi bor i nå, er tre ganger så stort som hjemme, forteller Kristin. De råder over flere bad og soverom, har svømmebasseng i bakgården og en stor «man cave» i kjelleren.

– Hjemme må jeg nesten ut av kjøkkenet for å skifte mening, sier Kristin og ler.

I dagligvarebutikkene var det til å begynne med vanskelig å finne frem de første ukene, ikke minst fordi man måtte gjøre seg kjent med utvalget. En annen distraksjon var at flere som handlet, gikk med synlig våpen på hofta. I tillegg kom folk frem og håndhilste og takket Bjørn Tommy «for your service».

– Sånt skjer jo ikke i Norge, sier Bjørn Tommy.

– Og så er det trafikken, da, legger Kristin til. To kjørefelt i Trøndelag kan jo ikke sammenlignes med seks filer i én retning.

– Første gang jeg kjørte, lurte Bjørn Tommy meg til å bli med da han hentet en motorsykkel. Da MÅTTE jeg jo kjøre bilen hjem igjen, sier hun.

– Sjansen er dessuten stor for at sjåføren i bilen ved siden av meg på motorveien har våpen.

– Så det er ikke lurt å krangle. En gang da jeg fylte bensin, kom det to personer ridende på hest. Selvsagt med våpenet på hofta, sier Bjørn Tommy.

Kristin og sønnen Emil har funnet seg godt til rette som medflyttere. Økonomisk er det ingen gullgruve når bare en av partene jobber.

– På slike beordringer får vi utbetalt tillegg som skal kompensere for at vi bare har én inntekt. For det er ganske dyrt å bo og leve her i USA. I tillegg har dollarkursen utviklet seg negativt for oss, sier Bjørn Tommy.

I 2015 var dollaren på fem–seks kroner. I dag er vekslingskursen på rundt åtte kroner.

– Vi får mindre for pengene. Så vi er ikke på restaurant hver dag og lever det søte liv. Når jeg drar frem makrell i tomat i lunsjen, får jeg oftest sitte i fred fra amerikanerne, sier Bjørn Tommy og ler.

Familien har reist rundt i flere stater under sommerferien. Delvis for å rømme fra den intense heten, men også på grunn av eventyrlyst.

– Det er viktig å gripe mulighetene til å se seg omkring. Vi fikk besøkt ti stater og kjørte 7000 kilometer i en bobil. Det var helt topp, sier de to.

FARLIG: Det er ikke hverdagskost at de finner giftige edderkopper på kontoret, men denne dagen gjorde de det, en sort enke.

«Familien har ofret mye for å hjelpe meg med å gjøre jobben min for Forsvaret»

Major BJØRN TOMMY EIGELAND

Nylig var de også innom Mexico.

– Når hverdagene går i ett, er det bra å kunne ta en time-out. Familien har ofret mye for å hjelpe meg med å gjøre jobben min for Forsvaret, sier Bjørn Tommy.

Han styrer ikke sin egen hverdag på basen. Han har blant annet faste møter med både US Air Force og Lockheed Martin hver morgen. For å kunne etablere rutinene og få avdelingen opp og gå har det blitt lange dager på jobb. Selv om nordmenn i utlandet ikke skal jobbe ubegrenset, har 50–60 timers arbeidsuke blitt mer normalen enn avviket.

– Ikke å gjøre jobben er ikke et alternativ, sier Bjørn Tommy.

Dette har igjen medført at Kristin og Emil har måtte klare seg mye alene, i likhet med mange andre av de norske medflytterne.

– Amerikanerne tilbringer mye mer tid på jobb enn vi normalt gjør, og når vi da er del av et internasjonalt fellesskap, kan vi ikke melde oss ut, sier Bjørn Tommy.

Det har blitt mang en middag sent på kvelden. Dette kompenseres ikke med lønn eller utenlandstillegg, men med de fine turene og opplevelsene de har fått i USA, mener de begge to.

I et amerikansk gjennomsnittlig fint nabolag fant de seg til rette, mest på grunn av skolen som Emil skulle begynne på som niåring.

– Jeg trives godt på skolen her. Skulle ønske det var like varmt hjemme, sier Emil, vel vitende om den kommende vinteren som er i anmarsj i Norge.

– Det viktige for oss var skolen. Så fikk bosted, pendlevei til basen og det praktiske her i USA komme etter det, forteller Kristin.

Emil fant seg fort til rette, til tross for at han ikke kunne noe særlig av språket.

– På skolen kom språket på plass, litt etter litt. I dag er det kamerater som blir overrasket når de får vite at 11-åringen faktisk er norsk. Så nå kan han språket bedre enn oss, sier pappa Bjørn Tommy.

Utenfor boligen svinser Emil nå rundt på et hooverboard mens fotografen fortvilt forsøker å samle familien til et bilde i oppkjørselen. I en blomsterpotte står amerikanske og norske flagg.

– Jeg pleier å sette dem ut når vi skal ha besøk. Da finner folk oss på flaggene – ikke på adressen, forteller Kristin.

– *Savner dere Norge?*

– Nei, ikke egentlig. Men vi kommer til å savne USA.

I USA:
PAAL RAVNAAS pr@fofo.no
FOTO: CRISTIAN NØRSTEBØ

I USA i 40 år

Det skal være nordmenn på
Luke Air Force Base til minst 2055.

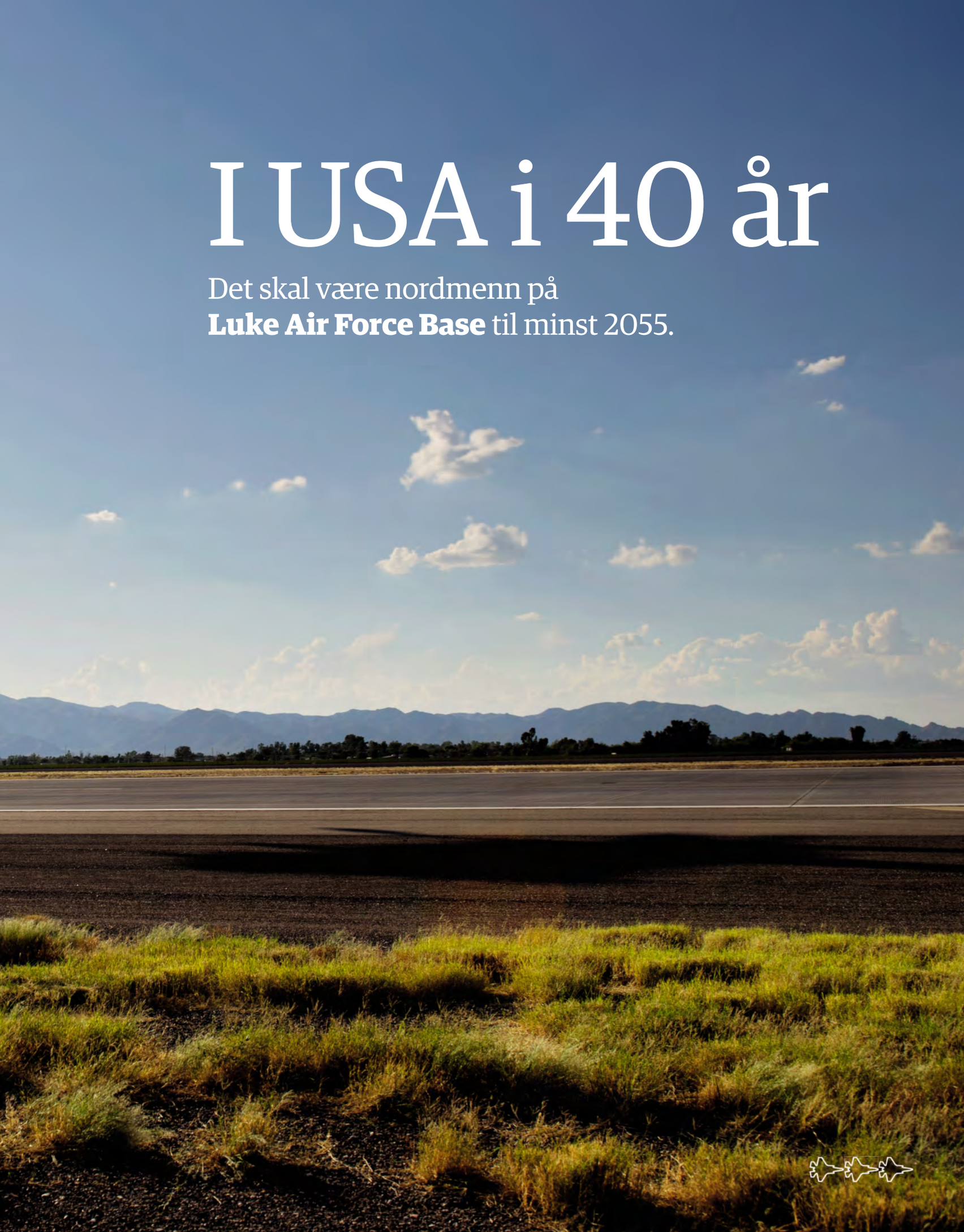

«Vi er ikke en liten kvise som gjør vondt nå, og som går bort i morgen: Vi er her for å bli.»

Oberstløytnant MARTIN «TINTIN» TESLI

– Alt jeg gjør her i USA, gjør jeg i et perspektiv på at Norge skal ha base her i til sammen 40 år. Lille Norge er blitt ledende i innfasingen av F-35. Vi er ikke en liten kvise som gjør vondt nå, og som går bort i morgen: Vi er her for å bli.

Det sier oberstløytnant og norsk F-35-sjef i USA, Martin «TinTin» Tesli.

Han forteller at det er mange små utfordringer med å etablere treningsbase for nordmennene på Luke Air Force Base i USA. Norge har kommet og tatt «litt plass» inne på baseområdet, og det var litt uvant for amerikanerne til å begynne med.

– De er vant til å jobbe på sin måte og vi på vår måte. Jeg møter hele tiden på praktiske utfordringer som må løses fra dag til dag eller uke til uke. Men sånn er det når man kommer inn som nasjon fra utsiden, sier Tesli. Oberstløytnanten jobber både tidlig og sent, rett og slett på grunn av tidsforskjellen til Norge.

– Skal jeg prate med noen i Norge, må det skje svært tidlig på morgenen her eller svært sent på kvelden. Så da blir det noen sånne dager.

Tesli peker på at de er blitt Norges største avdeling i USA. Den vil ta over for Sheppard og Tuson etter 2019.

– Det er nå vi legger grunnlaget for hvordan våre etterkommere opplever samarbeidet med amerikanerne. Derfor må vi gjøre det så bra som overhodet mulig, sier Tesli.

Han sier bidraget på den amerikanske basen i dag er en speilet versjon av hvordan en norsk skvadron vil bli hjemme.

UTSJEKK: Norsk F-35-sjef på Luke, Martin «TinTin» Tesli (t.v), har akkurat sjekket ut sjef for 332 skvadron Ståle «Steel» Nymoen.

I dag er det flere titall nordmenn på basen utenfor USAs femte største by, Phoenix, med fem millioner innbyggere. Mange er allerede ferdig utdannet og kurset i forskjellige fagkategorier. De er tilbake i Norge og Ørland og klare for oppgavene som kommer fra flyene begynner å lande i november.

– Det er antakelig nå vi er på topp i antall personer her. Nå utdanner vi både teknikere, flymekanikere, bakkemannskap og flygere. Dessuten har vi syv fly, sier Tesli.

Det er meningen at Norge skal ha fire treningsfly på Luke, men antallet er ikke hundre prosent sikkert ennå.

Tesli har vært sjef for den norske vingen i amerikanske 62. Fighter Squadron siden oppstarten i 2015. Skvadronen trener opp mannskap fra flere land som er partnernasjoner i F-35-programmet.

– Akkurat nå konverterer vi F-16-flygere til F-35. Det tar tre måneder å konvertere hver F-16-flyger, og det vil pågå frem til 2023. Fra 2019 begynner utdanningen der flygere uten F-16-erfaring kommer til Luke Air Force Base. Utdanningen tar to år.

– Min store utfordring er å lære meg F-35 prosjektet, samtidig som jeg skal bygge opp det norske prosjektet på basen og i tillegg være elev, sier Tesli.

- Det har vært mange kritikere til F-35.

– Flyet er blitt kalt et papirfly, det kom aldri til å fly og var dårlig, ble det sagt. Jeg liker ikke å være hovmodig, men til stadighet viser flyet og utviklingen av det at kritikerne tok feil. Nesten daglig, sier Tesli.

Samtidig forstå han at kritikerne har ropt.

– Det har hatt mange småfeil underveis, men det er helt normalt i utviklingen av et kampfly. Når kritikerne peker på det som er innkjøringsproblemer eller barnesykdommer under innfasingen, så skjønner de ikke hva en slik innfasing er.

Tesli sier at Norge kjøper morgendagens teknologi.

– Hadde vi kjøpt F-16 Block 60, ville den vært veldig bra akkurat i dag. Men F-35 gir oss mulighet til å ha det beste av det vi trenger de neste 40 årene.

– Det er blitt et kanonbra fly. Hjemme er det nok mange som lurer. Når det flyr på Ørland hver dag, vil folk skjønne hva dette er.

Fra 2023 skal alle norske piloter være utdannet på F-35, og etter planen skal da samtlige fly være levert til Norge.

PS: Etter 2019 er Norge ferdige i Tuson, Arizona, der det i dag utdannes F-16-flygere.

I USA:
PAAL RAVNAAS pr@fofo.no
FOTO: CRISTIAN NØRSTEBØ

GOD TONE: Oberstløytnant Pete Lee (t.v.) er skvadronssjef for amerikanske 62. Fighter Squadron, her i samtale med Martin Tesli.

– Norge fikk sitte ved bordet

Oberstløytnant Pete Lee (bildet) er skvadronssjef for 62. Fighter Squadron, og hans viktigste jobb er å integrere partnerlandene i F-35-verdenen på Luke Air Force Base.

Han mener Norge gjorde smart da de valgte å bli med i F-35-prosjektet.

– Da fikk Norge sitte ved bordet under utviklingen av flyet og komme med sine endringer og forslag. Det skal de gjøre i til sammen 40 år, prosjektets foreløpige beregnede levetid, sier han.

Skvadronen han leder, har historiske røtter tilbake til 2. verdenskrig og har hatt tilhold ved Phoenix i 73 år.

– Akkurat nå er vi den 11. største flybasen i hele verden. Blant mange andre kampfly har vi i dag 59 F-35-fly.

– Har dere mye klager på støy fra lokalbefolkningen?

– Folk rundt basen er veldig glad i oss, de kaller lyden for «The sound of freedom». Vi har et eget møteforum med kommunen, Fighter Country Partnership, og har generelt lite klager. Dessuten er vi opptatt av ikke å mure oss inne bak høye murer og piggtrådgjerder, så det er ganske åpent for hvem som helst å kikke inn her, sier Lee.

Nymoen skvadronsjef

Ståle «Steel» Nymoen er den første F-35-skvadronssjefen i Norge. Nymoen fikk sin utsjekk på F-35 i høst.

– Det er faktisk ikke sikkert jeg rekker å bli ferdig her på Luke før flyene kommer til Norge i november. Men jeg håper det, sier Nymoen.

Det var sammen med instruktør Martin «TinTin» Tesli at Nymoen tok sin utsjekk da F var på besøk på basen (se bildet på forrige side).

– Vi skal være klare til oppdrag i 2019 og fullt operasjonelle fra 2025. Så det drøyer ennå noen år før vi er klare til å ta F-35 i bruk i operasjoner i Norge.

Prisen kan gå kraftig ned

Prisen for et F-35 kampfly kan om fem år ha gått ned med opptil **200 millioner kroner**.

Årsakene er at produksjonsprisen per fly går ned. En synkende dollarkurs vil også påvirke prisen.

– Produksjonen av F-35 øker i omfang. Da vil det vi kaller enhetsprisen, som er fly og motor, gå ned. Siden Norge er med i utviklingen, tar vi del i de kostnadsreduserende tiltakene som er satt i gang frem til i dag.

Det bekrefter Kampflyprogrammets programdirektør, generalmajor Morten Klever (bildet).

Holder dollarkursen seg stabil, vil prisen synke tilnærmet 200 millioner kroner per fly fra flyene som kommer til Norge i november, og til de tolv siste flyene som Norge eventuelt bestemmer seg for å anskaffe. Til nå er det gitt fullmakt å anskaffe 40 fly.

Men det er selvsagt usikkerhet. Går dollarkursen én hel krone opp – så øker prisen med 80 millioner kroner i forhold til i dagens kurser.

– Likevel viser alle våre usikkerhetsanalyser at vi vil være innenfor kostnadsrammen Stortinget ga sin tilslutning til i 2012, sier Klever. Denne prisjusteres årlig.

De norske flyene vil etter de siste beregningene ha en gjennomsnittlig enhetspris på 776 millioner kroner basert på en dollarkurs på 8,44. De første to flyene Norge mottok, hadde en pris på rundt 740 millioner kroner per stykk, regnet ut fra en dollarkurs på da lave 6,47.

– Målsettingen er at enhetsprisen skal ned mot 80 millioner dollar for flyene som leveres i 2022, forteller Klever.

– Dollarkursen svinger, og vi regner ikke på kursen fra dag til dag. Vi bruker en forwardkurs fra Finansdepartementet hver vår i våre årlige usikkerhetsanalyser. Når prisen åpenbarer seg til slutt, er det basert på svært innviklede kostnads- og regneanalyser som blant annet Forsvarets forskningsinstitutt hjelper oss med, sier Klever.

Kampflyprogrammets største fokus nå er å få all infrastruktur på plass før de første F-35-flyene lander på Ørland, i tillegg til nødvendig understøttelse for flyene.

– Så skal Forsvaret i gang med å trene med flyene, både på bakken og i lufta.

– *Når flyr det flere F-35 enn F-16 på Ørland?*

– Det avhenger av utfasingstakten på F-16, sett i lys av at de må opprettholde en operativ evne helt frem til 2022.

Programmet jobber også tett opp mot underleverandører for å få på plass en effektiv logistikkstøtte i oppstartsfasen i forhold til blant annet reservedeler. På kampflybasen vil de ha direkte industristøtte fra både produsenten Lockheed Martin og fra motorprodusenten Pratt & Whitney i en overgangsfase.

Når det gjelder driften av F-35-flyene, har Kampflyprogrammet også regnet på det.

– F-35 fra Ørland vil koste Forsvaret 375 millioner kroner mer per år i drift sammenlignet med å drive F-16-flåten fra to baser, som Ørland og Bodø i dag.

– *Hva koster to baser i dag?*

– Da basevalget ble gjort i 2012, ble det beregnet en positiv driftseffekt ved å gå fra de eksisterende F-16 basene over til virksomhet ved Ørlandet med en fremskutt operasjonsbase på Evenes, på 70 millioner per år.

Klever forteller at én flytime med F-35 vil koste mer sammenlignet med F-16, men at flere flytimer vil skje i simulatorer.

– Forsvaret planlegger med en fordeling 60/40 mellom flytimer og simulatortimer. Andre land har allerede gått så langt som til 50/50-fordeling, sier Klever.

PAAL RAVNAAS pr@fofo.no

NORSK PERSONELL: Norsk bakkemannskap under utdanning på Luke Air Force Base.

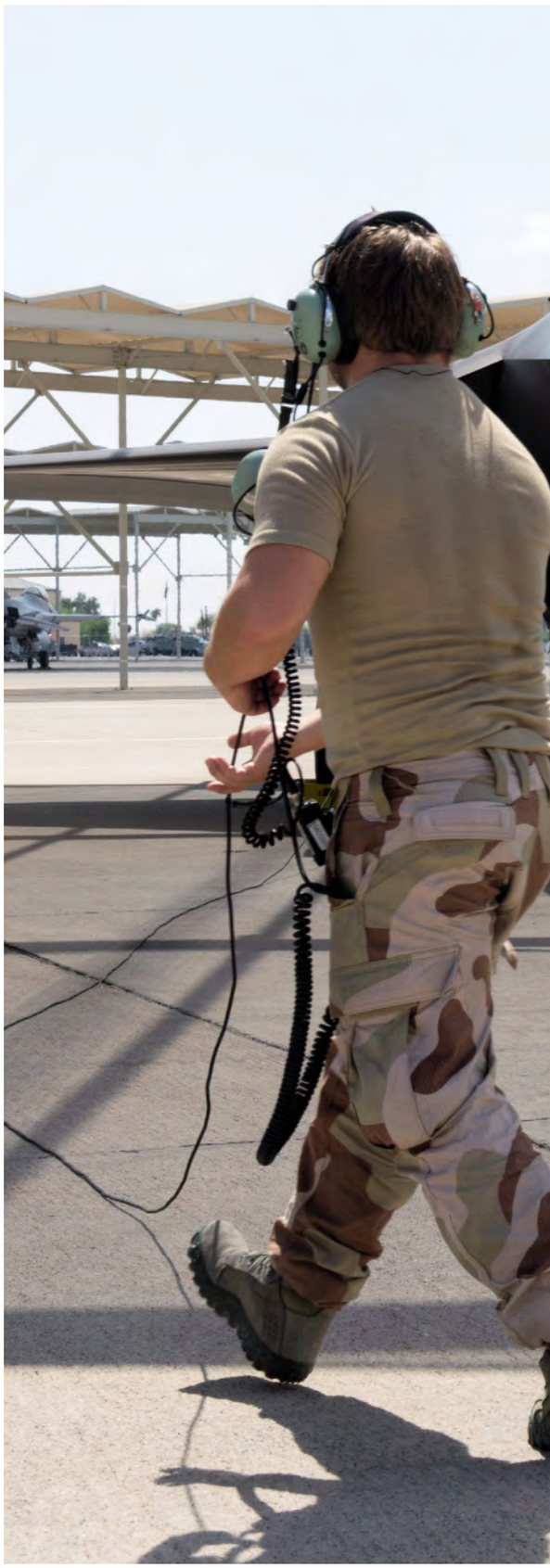

Sheltere i 2019. Basert på den sikkerhetspolitiske situasjonen ble det bestemt å bygge beskyttende sheltere til F-35-flyene. De første skal etter planen ferdigstilles i 2019. Rammen til utbyggingen på Ørland ble økt med 750 millioner kroner som følge av endringen. Frem til de første shelterne er ferdig bygget, vil F-35 på Ørland dokkes i vedlikeholdshangarer eller i midlertidige mobile hangarer. Det skal settes opp fire slike hangarer.

– I rute på Ørland

Basesjef Hans Ole Sandnes sier de har full kontroll før F-35 lander.

– Alle prognoser er grønne. Vi har det vi trenger av bygg og infrastruktur for å motta de tre første flyene, sier obersten (bildet) og peker blant annet på at vedlikeholdsbygget for F-35 er oppe og går på på Ørland hovedflystasjon.

Har levert. – Vi har også fire deployerbare/mobile hangarer som skal huse F-35 inntil shelterne er ferdigstilt, sier Sandnes.

Tidligere i august har Luftforsvaret flyttet inn i det 10 000 kvadratmeter store skvadronsbygget, og forsyningsbygget for Forsvarets logistikkorganisasjon er ferdigstilt.

– En forlenget rullebane er også på plass. Forsvarsbygg har så langt levert på det de skulle i forbindelse med mottaket av flyene, sier Sandnes.

Ifølge basesjefen vil det gå to-tre uker med blant annet mottakskontroll og test av flyene før F-35 vil være på vingene over Ørland.

Det betyr at ørlendinger allerede i desember vil kunne se og høre F-35 på øvingstokt.

Godt samarbeid. Ordfører i Ørland kommune mener Forsvaret må ta grep for å forhindre at det bygges en barriere mot sivilsamfunnet (se sak om ordføreren på side 6). Sandnes mener samarbeidet mellom kommunen og Forsvaret fungerer godt. Han peker blant annet på de holder jevnlige møter med kommunen og halvårlige informasjonsmøter ute i lokalmiljøet. De ansatte på basen har i tillegg et solid fotfeste i kommunen, sier basesjefen.

– Drøyt 80 prosent av de som jobber på flybasen, bor på Ørland, så vi har en solid tilknytting til kommunen. Mange av våre ansatte har også verv og et sterkt engasjement i kommunen, sier Sandnes.

– Dollarkursen er ikke viktig

Valutaekspert Harald Magnus Andreassen i SpareBank 1 Markets sier dollarkursen ikke er så viktig for økonomien i et kampflykjøp.

– Alt annet påvirkes av dollaren, også kampflykjøpet. Men for norsk økonomi totalt sett er ikke disse svingningene så veldig viktige, sier Andreassen.

– Hvis dollaren synker med en krone, vil selvsagt Forsvaret og staten spare eksempelvis 80 millioner kroner per fly, men norsk økonomi totalt sett vil ikke spare særlig. Nettopp fordi vi har mye dollar gjennom Oljefondet og at norsk økonomi ellers blir påvirket av om kronen styrker seg.

– Er det mulig å forutsi hva dollaren vil koste?

– Nei. Rentene i Norge og USA er ganske like, og da venter markedet at kursene ikke påvirkes særlig. Historisk har kursen mellom dollar og kroner ligget på rundt syv kroner, kanskje litt i overkant. Nå er den på rundt åtte, som er høyt på grunn av lavere oljepris og høy lønnsvekst, sier Andreassen.

LYDTETT: Vinduene som Stig Hovde står innenfor, skal holde det meste av F-35-lyden ute.

Tett med tiltak

Stig Hovde fikk **skiftet ut vinduene** for å stenge flystøyen ute.

– Hør her, sier Stig Hovde og dunker borti vinduet med hånda.

Lyden er ikke like høy, og det vibrerer langt mindre enn ved ørlendingens gamle vinduer.

Stig Hovdes bolig ligger innenfor gul støysone i Ørland kommune. Han har nylig fått skiftet åtte vinduer og ventiler i hjemmet for å forhindre at lyden av F-35 skal være altfor plagsom. Entreprenører på oppdrag fra Forsvarsbygg er i godt i gang med å iverksette støyisolerende tiltak.

Lang prosess. Sammen med kona startet Lars Raanes (bildet) Støygruppa Ørland høsten 2012. Den skal ivareta ørlendingers interesser som følge av de negative konsekvensene ved at Forsvarets F-35 blir en del av nabolaget. Raanes har et særlig ansvar for å følge opp at boliger innenfor støysonene blir etterisolert. Raanes forteller at befolkningen på Ørland var bekymret for hva som kunne skje med eiendommer og gårdsbruk da kampflybasen skulle komme til kommunen. Ifølge Raanes var holdningen fra politisk hold at de måtte være taknemmelige for at de hadde fått flybasen. De måtte være forsiktige med å stille krav, var beskjeden.

– Men vi må stille krav og sørge for at vi blir fulgt opp og tatt på alvor, sier Raanes.

– Det har vært en lang prosess og mye dårlig håndverk og kommunikasjon. Ved noen tilfeller måtte vinduer settes inn flere ganger før det ble riktig. Det skal sies at det er mye bedre nå, og Forsvarsbygg har fulgt opp for å sjekke at det blir gjort skikkelig håndverk, sier Raanes.

Han anslår at rundt 10–15 prosent av boligene der det er behov for støyisolering, er ferdigstilt.

Fort gjort. Det tok tre dager å skifte ut vinduene i Stig Hovdes hjem. Med F-35 i lufta skal lyden nå ikke overstige 35 desibel – innendørs.

– Jeg er fornøyd med arbeidet. Egentlig er vi ørlendinger ganske vant til støy i forbindelse med blant annet Nato-øvelser. Jeg tror ikke vi hadde sagt noe hvis vi ikke hadde fått disse tiltakene, sier Hovde.

– At det har gått så greit som Stig forteller, er vanligere nå enn det var i starten, sier Lars Arne Raanes.

– Nå må vi få på plass støymålere. Da får vi et svar på hvor mye F-35 egentlig bråker – vi baserer oss foreløpig bare på beregninger av framtidig støy.

ØYVIND FØRLAND OLSEN ofo@fofo.no
FOTO: ROBERT EIK

Tiltak for 1,5 milliarder kroner. Ifølge Forsvarsbygg er det satt av 1,32 milliarder kroner til tiltak knyttet til privatboliger og eiendom i Ørland kommune. Det inkluderer avhending, innløsing og støytiltak. Grep for å redusere støybelastningen for ørlendinger skal være ferdige i løpet av 2019, opplyser Forsvarsbygg. Det er ingen planer om å sette opp støymålere ved privatboliger eller boligfelt.

– I reguleringsbestemmelsene er det satt krav om rutiner for registrering og rapportering til sivilsamfunnet av faktisk støybelastning og flygemønster. Forsvarsbygg jobber nå med å etablere et system som skal ivareta kravene til rapportering. Dette planlegges satt opp inne på flystasjonen, sier eiendomssjef Carl Oscar Pedersen i Forsvarsbygg.

På flybasen kommer det også støyreduserende tiltak. Disse er beregnet til å koste 183 millioner kroner.

Dette er F-35

■ grafikken

På Luftforsvarets 73-årsdag 10. november skal det på Ørland markeres at Norge mottar sine første tre F-35-fly.
Lurer du på hvordan kampflyet er bygget opp, hva flyet kan levere av våpen og hva slags krefter det har?
Da bør du studere denne grafikken.

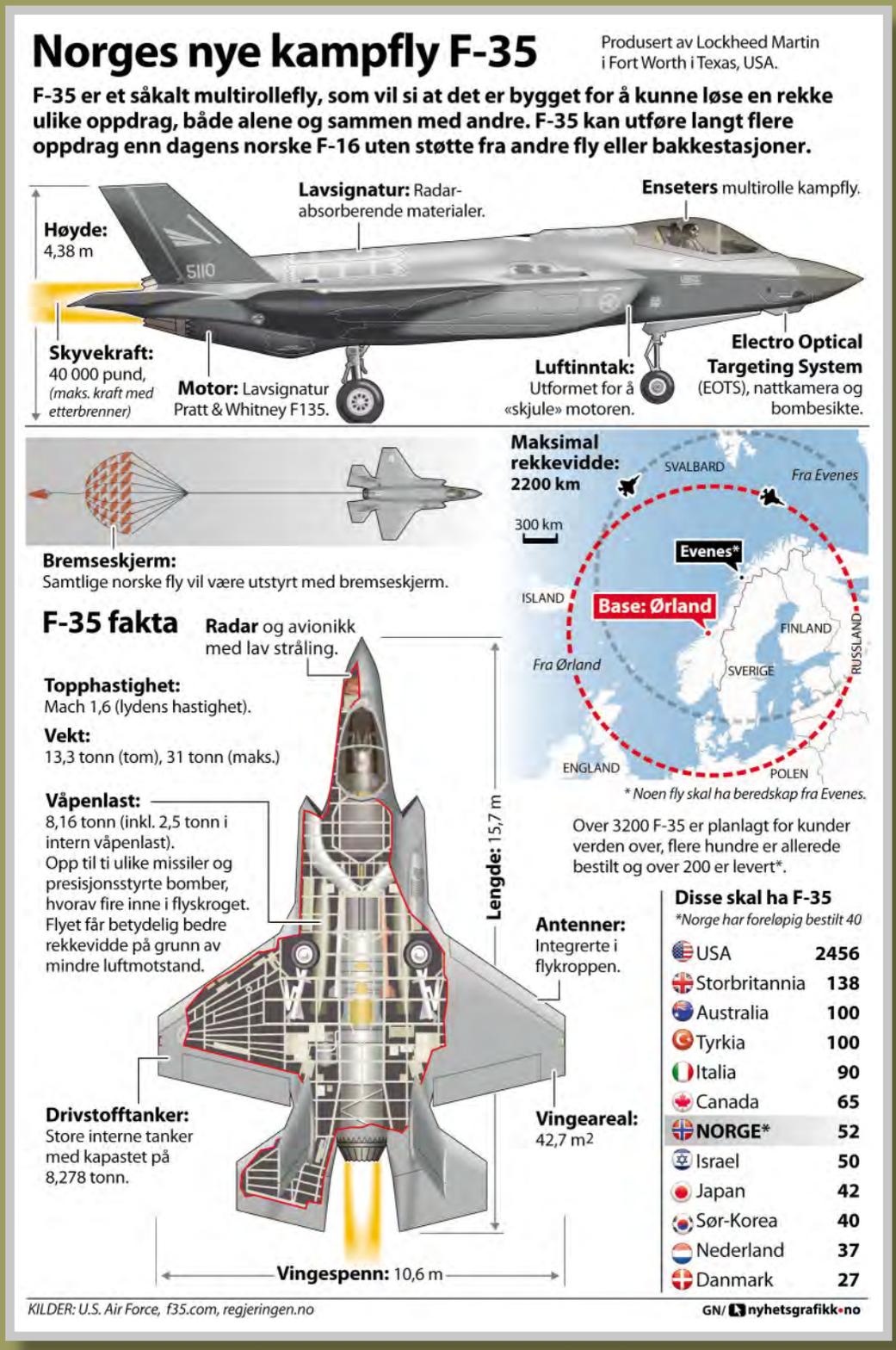

Foreslår lengre tjeneste

Tillitsvalgte mener 16 måneders tjeneste må baseres på **frivillighet**.

– Førstegangstjenesten har én funksjon: Å skaffe oss forsvarsevne. Da må vi velge en metode for trening og utdanning av våre soldater som gir oss det, sier generalmajor Odin Johannessen.

– Det må ikke herske noen tvil om at den måten vi har praktisert førstegangstjenesten på hittil, ikke har vært optimal, mener sjefen for Hæren.

– Når soldatene har nådd et godt nivå og kan virke hver for seg eller som avdeling, så har de blitt dimittert. Det er dårlig operasjonsutnyttelse, og det er heller ikke god økonomi.

Differensiert. 13. oktober la forsvarsminister Ine Eriksen Søreide frem Landmaktproposisjonen. Der går regjeringen inn for at flere soldater skal ha 16 måneders tjeneste. De minst kompetansekrevende stillingene i Hæren vil likevel fortsatt ha 12 måneders tjeneste. En slik differensiering er nødvendig for å få god nok operativ nytteeffekt av soldatutdanningen, står det i proposisjonen.

Sjefen for Hæren ønsker flere 16-måneders-soldater velkommen.

– *Skulle du helst sett at alle hadde 16 måneders tjeneste?*

– Det tror jeg ikke er nødvendig. I Sør-Varanger i dag praktiserer vi 12 måneder som prinsipp, men vi har noen som går 18 måneder. De fyller spesielt krevende funksjoner. Det samme har vi noen steder i Brigade Nord. Vi ser at det øker avdelingenes evne og Hærens operative tilgjengelighet, sier Johannessen.

– Men vi trenger å få flere gjennom. Når vi øker tjenestelengden, blir det færre soldater. Heimevernet rekrutterer fra førstegangstjenesten. Vi må også bygge mobiliseringsdelen av Hæren, og da er vi avhengig av et visst volum, sier Johannessen.

Attraktivt. Regjeringen foreslår flere tiltak som skal gjøre det mer attraktivt å velge lenger førstegangstjeneste. Blant disse er å øke tjeneste- og dimisjonstillegget, å reservere studieplass i inntil to år og gi ekstra studiepoeng til soldater med 16 måneders tjeneste. Uniformsmerker skal synliggjøre den ekstra erfaringen disse har. Når man får flere soldater som har lengre førstegangstjeneste, vil også det årlige behovet for nye rekrutter bli redusert.

Johannessen mener at én konsekvens av 16-månederstjeneste kan bli vernepliktige på Nato-oppdrag i Europa – på bakken.

– Sjøforsvaret bruker vernepliktige i Nato-tjeneste. Det bør vi også gjøre. Det håper jeg å få anledning til å vise – kanskje allerede neste år.

Frivillighet. Landstillitsvalgt Sigurd Svensen i Tillitsvalgtordningen sier at de i utgangspunktet er positive til lengre tjenestetid. Men: De ønsker

PÅ GRENSA: Langs grensa mot Russland har Forsvaret allerede soldater i 18 måneders tjeneste.
FOTO: OLAV STANDAL TANGEN

Landmaktproposisjonen:

- Regjeringen foreslår 60 mrd. kroner i investeringer fram til 2034.
- Regjeringen vil styrke tilstedeværelsen i nord, blant annet med en ny kavaleribataljon på Porsangmoen og et jegerkompani ved Grensevakten.
- 2. bataljon omgjøres fra en infanteri- til mekanisert bataljon basert på mobiliseringsdisponert personell.
- Verneplikten endres. Den utvides til 16 måneder for dem som har de mest kompetansekrevende funksjonene. For alle andre forblir den på 12 måneder.
- Regjeringen foreslår å anskaffe nye, moderne stridsvogner. Disse kommer tidligst i 2025. Det anskaffes også nytt rørartilleri.
- Hæren skal få mer kampluftvern. Det foreslås å utstyre HV-avdelinger i Finnmark med bærbart luftvern.
- Heimevernet videreføres med 11 HV-distrikter bestående av 38 000 soldater. Hærens og Heimevernets avdelinger i Finnmark samles under en felles ledelse, Finnmark landforsvar.
- Grunnleggende soldatutdanning flyttes til utdanningsavdelinger i stedet for i de operative avdelingene. Hoveddelen av denne utdanningen vil foregå på Skjold.
- Beredskapshelikoptrene skal fortsatt flyttes fra Bardufoss til Rygge.
- Les mer på forsvaretsforum.no

ikke at det skal pålegges.

– 16 måneders tjeneste må være basert på frivillighet, sier Svensen.

– *Hvorfor?*

– Lengre førstegangstjeneste kan gå utover motivasjonen. Med 16 måneders tjeneste vil du miste to skoleår, ikke ett. Det viktige er at det allerede fra sesjon blir gjort klart at det er frivillig med 16 måneders tjeneste, sier han.

– Så kan vi selvfølgelig se på hvilke tiltak som kan motivere flere til å velge lengre tjeneste, men det viktigste er frivilligheten.

– *Vil det bli vanskelig å rekruttere til 16 måneders tjeneste?*

– Jeg tror ikke det. Erfaringene fra prøveprosjektet med 18-måneders-soldater er gode. Mange av soldatene trives, og vi har forståelse for at det tar tid å komme inn i rutiner og lære seg systemer.

– *Hærsjefen vil bruke 16-måneders-soldater i Nato-oppdrag – på bakken?*

– Det er positivt at sjefen for Hæren har så stor tillit til de førstegangstjenestegjørende at han ønsker å benytte dem i utenlandsoppdrag. Et helt sentralt premiss er likevel at soldatene som blir sendt, selv ønsker dette. Og de må være godt informert om hva oppdraget går ut på.

SVEIN ARSTAD sa@fofo.no
OLE KÅRE EIDE oke@fofo.no

Irske tilstander

Forsvarets renommé står på vaklende grunn.

Det er den siste tiden blitt drevet en personellpolitikk for 8000 av landets soldater som til forveksling kan minne om O'Learys behandling av de ansatte i flyselskapet Ryanair.

I forbindelse med HR-transformasjonen skulle det kuttes i velferdstilbudet til Forsvarets ansatte, mens vernepliktige og personell i internasjonal tjeneste skulle fortsette å gis velferdstilbud med et uendret ambisjonsnivå. Kort tid etter kuttes Forsvarets velfungerende Fokus-tilbud. Et viktig tilbud som har holdt mang en soldat «frisk» fra kasernesyke, og sørget for kompetanseheving av dem som allerede gir både ett og to år av livet sitt i tjeneste for landet.

Glem alle lovnader om meningsfull førstegangstjeneste, og forvent for all del ikke en førstegangstjeneste der du som soldat skal vite hva du kan vente deg tilbake av Forsvaret i året du skal tilbringe i tjeneste for ditt land. Vernepliktsrådet har i møte med forsvarsministeren spurt hvor det helhetlige blikket på personellivaretakelsen av denne gruppen er blitt av, med kutt fra så mange forskjellige hold. Mens velferdstilbudet kuttes av Forsvarets ledelse, kuttes opplærings- og videreutdanningstilbudet av departementet. Samtidig som dette skjer, finnes det fire år etter stortingsvedtaket om allmenn verneplikt ennå ikke tilstrekkelig med uniformer tilpasset begge kjønn, og flere av kasernebyggene soldatene blir forlagt i, har sanitærfasiliteter tilpasset en kjønnsbalanse som rådet Forsvaret på 70-tallet. I desember kom det lovnader om en såkalt «ministudie» som skulle kartlegge dagens situasjon samt definere hva ambisjonen for soldativaretakelse i fremtiden skulle være. Denne har vi dessverre i skrivende stund enda ikke sett noe til.

«Det er bekymringsverdig at det kuttes så mye i utenomtjenestlige tilbudene»

Med dagslønn på langt under hva de fleste i denne etaten har i timen, er det svært bekymringsverdig at det kuttes så mye i de utenomtjenestlige tilbudene soldatene har hatt. Dette er hva soldatene skal kunne forvente seg tilbake for sin tjeneste for landet, og utgjør gjenytelsen soldatene har krav på for jobben de gjør, med andre ord et grunnleggende element i hva vi litt flåsete kaller «soldat-lønna». Ikke bare vil både de gjennomførte og de planlagte kuttene føre til dårligere moral hos soldatene, men det er også verdt å tenke på at det møysommelig oppbygde renommeet Forsvaret har bygd seg opp over de siste årene i befolkningen, nå står på vaklende grunn. Sjelden finnes mer treffende sitater enn Warren Buffets mantra:

«It takes 20 years to build reputation, and five minutes to ruin it.»

meniges mening

Landstillitsvalgt
JENS CHRISTIAN ØVSTEBØ
Tillitsvalgtordningen

Støvler på bakken

Freddy André Øvstegård (22) er fersk på Stortinget, men danket ut Siv Jensen på skytebanen.

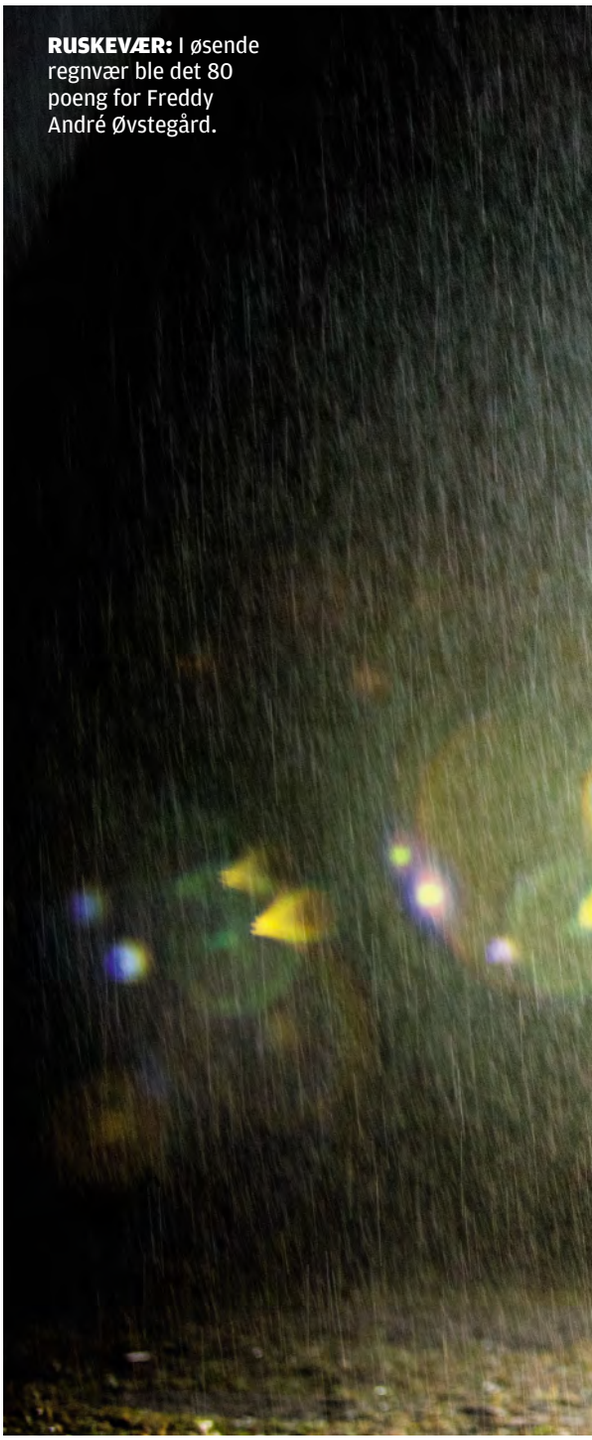

RUSKEVÆR: I øsende regnvær ble det 80 poeng for Freddy André Øvstegård.

Blinkskudd

I denne serien får intervjuobjektet prøve seg med HK416 på skytebane.

1. Lars Mytting	96 p.
1. Nicolay Ramm	96 p.
1. Sigbjørn Mostue	96 p.
2. Espen E. Hansen	95 p.
3. Henrik Mestad	92 p.
4. Silje Sandmæl	89 p.
5. Johnny Brenna	84 p.
6. Freddy André Øvstegård	80 p.
7. Ørjan Burøe	76 p.
8. Siv Jensen	71 p.
9. Hans-Erik Dyvik Husby	53 p.

Stortingets aller yngste representant, SV-eren Freddy André Øvstegård (22) kommer rett fra trontaledebatten til skytebanen. Han rakk ikke en gang å skifte, men satser villig dressbuksen for en god sak. I tillegg har han litt uflaks med været, for regnet har høljet ned hele dagen, og bakken er våt. Ikke ideelt for liggende skyting.

Fremtidsvisjoner. Egentlig hadde han tenkt seg inn i Sjøforsvaret og utelukket ikke en mulig militær karriere.

– Jeg er oppvokst på østfoldkysten og har alltid likt å være på sjøen.

Han har i hvert fall papir på at han er stridsdyktig etter å ha gjennomført både sesjon del en og to. Studier i statsvitenskap førte til utsettelse av førstegangstjenesten.

– Nå blir det jo fire år på Stortinget. Deretter har jeg planer om å ta en mastergrad, så da spørs det om det om det blir noen militær karriere likevel.

Ung alder til tross, Øvstegård kan skilte med tung kompetanse på forsvars- og sikkerhetspolitikk.

– Jeg har jobbet mye med dette feltet som nestleder i Sosialistisk Ungdom. Blant annet ble jeg invitert til Krigsskolen for å holde foredrag om forventninger til fremtidens offiserer.

Besøk i hvelvet. Sessvollmoen har forberedt et omfattende opplegg for oss denne ettermiddagen, som etter hvert går over i kveld. I tillegg til skytingen får stortingsrepresentanten en grundig innføring i demontering og pussing av automatgeværet han benyttet. For ikke å snakke om en tur inn i «det aller helligste», et

våpenhvelv som det er de færreste forunt å få se.

Uavhengighet. Øvstegård snakker varmt for å ruste opp Hæren og Heimevernet.

– Den sittende regjeringen skal ha ros for at de har satt forsvar på dagsorden. Men jeg synes de blå partiene satser feil når de går for kampfly og annet høyteknologisk materiell. SV vil styrke landmakten, vi vil ha «støvler på bakken».

Han mener det norske forsvaret kan bygges opp til å stå utenfor Nato.

– Ja, det mener jeg er et reelt alternativ på sikt. I stedet bør vi styrke det nordiske forsvarssamarbeidet. Generelt bør vi skue mer til Sverige og Finland – de klarer seg utmerket utenfor Nato, så hvorfor skulle ikke Norge også klare det. Vi har jo vist at vi klarer oss fint utenfor EU.

Flere medier har siste tiden hevdet at USA planlegger å utplassere flere hundre soldater på Setermoen, i tillegg til de amerikanske soldatene som allerede er tilstede på Værnes.

– Vi synes det er en farlig utvikling, og på denne måten gjør vi oss mer og mer avhengig av USA.

– Noen hevder at amerikanske styrker er en sikkerhetsgaranti for en liten nasjon som Norge?

– Tvert i mot, mener SV. Dette kan true sikkerheten til Norge fordi vi kommer imellom to stormakter som allerede har et anspent forhold.

Ujevnt resultat. Værgudene fortsetter å motarbeide oss, regnet fortsetter med full styrke under skyteseansen. Helt uerfaren med å håndtere et gevær, likevel klarer Øvstegård å få inn to tiere allerede i testrunden.

– Faren min er med i pistolklubben i Sarpsborg, og jeg har fått prøve meg der. Skyting er gøy! Derfor nølte jeg ikke med å si ja da F ringte.

Øvelse gjør mester, sies det, men Øvstegård endte med å skyte dårligst når det gjaldt: Med 80 poeng havner han i nedre halvdel av resultatlisten vår.

– Jeg slo finansministeren! Ingen grunn til å være misfornøyd da.

GRO ANITA FURREVIK gaf@fofo.no
FOTO: CHRISTIAN NØRSTEBØ

Se video på
forsvaretsforum.no

USA-hjelpen

Forsvarets drivstoff-eksperter leverte 80.000 liter på **svensk storøvelse**.

EKSPERTER: Svenn Erik Larssen og Henrik Holopainen mener Norge er blant landene som tar

– Dette er eksamen for oss, sier oberstløytnant Tom Christiansen (bildet).

På Malmen militærbase i Sverige har soldater fra Ørlands 132 luftving «okkupert» en tennisbane. Her har de hatt sitt hovedkvarter i store deler av september i korm av en konteiner. De har transportert, produsert og forsynt amerikanerne med F-34-drivstoff, en jobb svenskene ikke hadde kapasitet til selv under øvelse Aurora 17. Utbyttet har vært mengdetrening som blir viktig å ta med seg før rundt 36 000 soldater skal til Norge under Nato-øvelsen Trident Juncture i oktober og november neste år.

– Vi har også fått trening i vertlandstøtte, både i å gi og motta, sier Christiansen som er sjef Logbase luft.

– Det blir viktig å ta med seg for vi kommer ikke til å øve i dette omfanget før Trident Juncture.

Eksperter. Det er kun en håndfull drivstoff-eksperter i Forsvaret: personell som kan ta kommersielt drivstoff, tilsette «additiver» og kvalitetssjekke det slik at drivstoffet møter Natos standariseringskrav (STANAG). Henrik Holopainen og Svenn Erik Larssen er blant dem som har sørget for å holde amerikanske hjul i gang under øvelse Aurora. De har drivstoff som et av sine ekspertiseområder, og Norge er blant de landene som tar sikkerheten mest på alvor, ifølge de to.

– Jeg kan ikke huske sist det har vært en ulykke som skyldes drivstoff. Vi er nøye i Norge, sier Larssen som til vanlig er bakkeutstyrstekniker på F-16 i Bodø.

– Vi sørger for å tilsette additiver med blant annet anti-frys og anti-statisk egenskaper. Vi gjør en «C-test» før vi godkjenner det for bruk, sier Holopainen.

I additiv-konteineren viser og forteller de begge om prosessen som i løpet av øvelsen har produsert 115.000 kilometer, eller mer billedlig fortalt, en distanse som tilsvarer to og en halv gang rundt jorda, på hjul eller belter.

– Vi har levert drivstoff slik at amerikanerne

drivstoffsikkerhet mest på alvor.

kunne delta i operasjoner: til deres luftvern, Abrams stridsvogner og Bradley stormpanservogner, tilføyer Tom Christiansen.

– Det ble travelt med å forberede seg til øvelsen. Det ble meldt behov for oss i tolvte time, og vi driver samtidig med denne øvelsen bygging av deployerbare flygarasjer for F-35 hjemme i Norge.

Prosessen. I løpet av øvelsen i Sverige har det norske styrkebidraget levert i overkant av 80 000 liter F-34.

– Når vi setter i gang for å lage flydrivstoff må vi sende en prøve av drivstoffet til Forsvarets laboratorier på Kjeller, sier Larssen.

– Her kan vi selv friskmelde drivstoffet fordi det er tiltenkt kjøretøy, fortsetter Holopainen som er instruktør ved logistikkskolen på Sessvollmoen.

I tillegg til drivstoffekspertene stilte Forsvaret med transportlag fra Sessvollmoen, syv tankbiler samt personell fra Cyberforsvaret og Logbase luft.

I Sverige:
ØYVIND FØRLAND OLSEN ofo@fofo.no

Folkeforsvaret er borte

Vårt smale, lille eliteforsvar.

Den eldste sønnen min avtjener førstegangstjeneste i Hans Majestets Kongens Garde. Under årets 17. mai-feiring kom han hjem i permuniform for å se småsøsknene i barnetoget. Det ble lagt merke til. En eldre dame sa han var flott og påpekte at hun hadde ikke sett en militæruniform i bygda på mange tiår. Kommentaren var en påminnelse om at vi lever i et fredelig hjørne av verden. Samtidig var det også en påminnelse om Forsvaret ikke er en del av hverdagen til mange.

Forsvaret består i dag av en motivert, men liten elite. Det gjelder fra menige og opp til generalnivå. Det er på mange måter bra. Kvaliteten på norske styrker er høy. Samtidig blir det færre som har en felles identitet i det å forsvare fedrelandet med sitt eget liv. Forsvaret slik det var, der alle som var skikket fikk en rolle, er borte.

Hvert årskull i Norge består av nærmere 62 000 kvinner og menn. Av disse er det i dag omtrent 8000 som fullfører førstegangstjeneste i Forsvaret. Det er mindre enn 13 prosent og lavt i et land med allmenn verneplikt. På sikt vil mange mene det er uheldig. Forsvaret risikerer å fjerne seg fra befolkningen de er satt til å beskytte.

«Støtte er ikke det samme som offervilje»

Det blir stadig flere som ikke forstår hva Forsvaret er. De har ingen erfaring derfra, de vet ikke hva det vil si å trene på å delta i en væpnet konflikt, tilhøre en militær enhet eller hvordan det er å lære å drepe. Mange får ikke lov til å tjenestegjøre, eller de er ikke motivert og velger det bort.

Forsvaret står foran et veiskille. Gjennom tiår har det norske militærvesenet fått for lite midler. Etterslepet er stort. Det kreves enorme investeringer til nyanskaffelser. Mange har påpekt den begredelige virkeligheten, forsvarsevnen er minimal. Den borgerlige regjeringen vet de må øke forsvarsbudsjettet, men får vi flere krigere av det?

Mange vil hevde at vi må få tilbake et «folkeforsvar», der en større andel må delta. Flere bør gjennom en form for militærtjeneste de kan mestre. Det vil opprettholde forankringen og føre til at en større andel av befolkningen faktisk vet hva det vil innebære å forsvare sitt land.

Jevnlig publiseres det meningsmålinger som viser at Forsvaret har stor støtte ute i den norske befolkningen. Det kan skape et inntrykk av noe som ikke er der. Når det stilles spørsmål om Norge trenger et militært forsvar, vil de fleste svare ja. Samtidig er ikke støtte det samme som offervilje. Først når andre deler i samfunnet får mindre ressurser på bekostning av Forsvaret, vil man se hvor ekte støtten egentlig er.

akkurat nå

EIRIK VEUM
Journalist i NRK

FN-skolen

I Finland trener **framtidige FN-observatørar** frå heile verda.

NÄLKÄ!

» **Rytmisk ruggar** ho fram og tilbake, den tilsløra kvinna. Fatimas hulking fyller teltet. Ei einsleg glødelampe står på bordet framføre henne. Kaptein Stella W. Chiya, FN-observatør frå Tanzania, sit på andre sida av bordet. Ho freistar å avhøyre Fatima, som nettopp har opplevd at svogeren er blitt kidnappa. Ei rekkje av innbuarane i landsbyen er blitt drepne.

Vi kunne ha vore i Afghanistan no. Eller i ei anna konfliktsone. Men dramatikken vi er vitne til, spelar seg ut i dei djupe, finske skogane. Vi er på observatørkurs. Her vert framtidige observatørar i FN-styrkane lærte opp.

Rollespel. «Fatima» heiter eigentleg Hanne Dumur-Laanila og går tydelegvis opp i rolla si med liv og sjel.

– Nå har eg gråte 15 gonger sidan morgonen i går, fortel ho og ler, ennå ikkje lei av å vise sterke kjensler «på kommando», verkar det som.

– FN-observatørane skal klare å finne ut at Fatima er den som veit mest om kva som har skjedd i landsbyen, dersom dei er litt lure, opplyser Dumur-Laanila.

Ho er ei av over hundre amatørskodespelarar og statistar som er innleigde til dette føremålet.

Til vanleg forskar ho på internasjonale relasjonar i det finske forsvaret.

Attkjenneleg. For tida deltar fire elevar og to instruktørar frå Noreg. Deltakarane har øvd saman i observasjonslag (OP-lag) og i patruljar. Dei har blant anna blitt tatt til fange og kursa i det ein kallar «conduct after capture», eller åtferd etter å ha blitt tatt til fange.

– Vi har køyrt rundt, skrive rapportar, rett og slett halde på slik vi ville gjort i FN-teneste, seier John Otto Pedersen.

Da F er på besøk, er føremålet at laga skal klare seg mest mogleg på eiga hand. Dei skal drille evnene sine innan kommunikasjon, navigering, sanitet, takle ulike dramatiske situasjonar, teste evna til å kunne samarbeide, observere og rapportere.

Pedersen har deltatt i fleire internasjonale operasjonar tidlegare, det vil seie Afghanistan, Irak og to gonger i Libanon.

– *Er det som skjer her, realistisk?*

– Ja, det vil eg seie. Det meste ein blir utsett for i eit operasjonsområde, kan skapast att. Vi er jo ikkje i Afrika eller i Midtausten, dette er den finske landsbygda og furuskog, men settingen kjenner eg igjen frå Midtausten. Og så må jo kvar og ein leve seg inn i det, da.

GENDER-SENSITIVT: Kaptein Stella W. Chiya freistar å avhøyre «Fatima» om ugjerningane i landsbyen.

MULTIKULTURELT: John Otto Pedersen blei utpeika til «klassepresident» på kurset.

» **Kulturforståing.** Laget hans er «ein skikkeleg internasjonal miks», som Pedersen sjølv seier det. Dei andre er tre kvinner frå høvesvis Zimbabwe, Uganda og Nigeria, ein mann frå Bhutan og ein finsk offiser. Nokre av dei største utfordringane med elevar frå mange ulike land er ulik kulturforståing og i tillegg språkbarrierar. Ikkje alle er like gode i engelsk.

– Å jobbe saman med folk frå ulike kulturar er i seg sjølv viktig trening. Det er ikkje alltid folk løyser oppgåvene etter den norske metoden – og vår metode er heller ikkje alltid best, men vi lærer av kvarandre, seier Pedersen.

Reiseklare. Frå april neste år skal han tenestegjere i United Nations Truce Supervision Organization (UNTSO) som sjef for Observer Group Damascus på Golanhøgdene saman med tre andre militære som også har deltatt på kurset.

Dei europeiske kursdeltakarane har allereie søkt seg ut på stillingar som observatørar, liaisonoffiserar eller militærrådgjevarar. Elevane frå Asia, Afrika, Sør- og Mellom-Amerika søkjer seg ut eller blir beordra til FN-oppdrag etter at dei har gått kurs.

Operasjonsområda elevene kan hamne i, strekkjer seg frå fjella i Pakistan til Midtausten, Afghanistan, Afrika og på Balkan.

Minefelt. Tidlegare på dagen strekkjer skogen seg ut framføre oss så langt auget kan sjå. Vi labbar i tett tyttebærlyng, og på eit av dei høge, smale furutrea heng eit trekantskilt med daudinghovud og varslar om at heile området etter alt å døme er minelagt. Ei kvit feltvogn kjem køyrande i høg fart på grusvegen.

– Laga som er på mobil patruljeteneste i området, har i forkant hatt ein grundig teoretisk gjennomgang av korleis dei skal løyse situasjonar dei kan kome opp i, seier offiser i det finske forsvaret, Elena Ojala. Ho er ein av kursarrangørane.

– Likevel gjer 80 prosent dei same feila. Men da lærer dei, det er betre å gjere feil her enn ute i FN-misjonane.

Auka satsing. – Kjernen her er nordiske instruktørar som har ei toårig beordring om gongen.

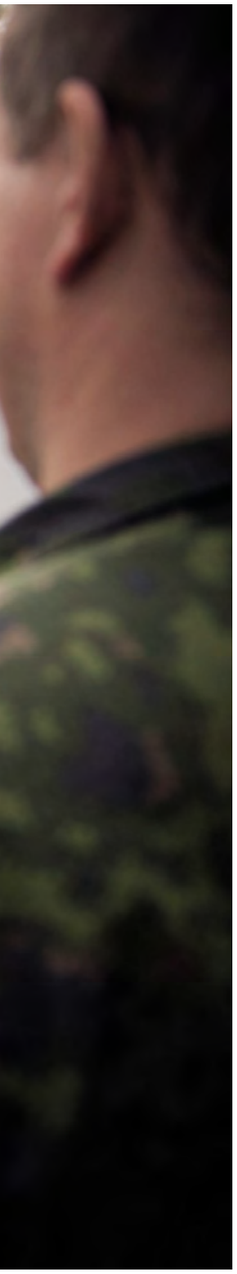

ATTGANGAR: Instruktør Stein Erik Kirknes er i inne i den andre beordringa si til FINCENT.

FINCENT

- Del av den finske forsvarshøgskolen i Helsinki.
- Øvingsfasilitetar i Niinisalo, nordvest i Finland.
- Utdanning av FN-personell sidan 1969.
- 500–700 kursdeltakarar kvart år.
- Gjennomfører 30–40 kurs/arrangement.
- Deltakarar frå totalt 75 land.
- Instruktørar frå 66 land.
- Gjennom det nordiske forsvarssamarbeidet NORDEFCO (Nordic Defence Cooperation) blir det levert instruktører fra Finland, Sverige, Danmark og Norge til kurset i Finland.

Dei kjem frå Finland, Noreg og Danmark, i tillegg er det ein major frå Sveits på dette kurset, opplyser instruktør Stein Erik Kirknes. Han er i gang med si andre beordring som instruktør til Finnish Defence Forces International Centre (FINCENT).

– Det er mange som ser mot Norden. Vi er kjende som «The Natural Born Peacekeepers», seier Kirknes.

På dette UNMEM-kurset (United Nations Military Experts on Mission), er det 46 elevar frå 21 ulike land, fleire enn nokon gong. Kvinnedelen denne gongen er også høgare enn før, meir enn 50 prosent. FN har eit uttalt mål om å utdanne fleire kvinnelege observatørar.

Tilbake i leiren er John Otto Pedersen full av inntrykk etter ein innhaldsrik dag som markerte slutten på tre intensive veker.

– Eg hadde venta meg mykje i forkant og vil seie at kurset har innfridd.

I Finland
GRO ANITA FURREVIK gaf@fofo.no
FOTO: CHRISTIAN NØRSTEBØ

Omstillingstretthet

Finnes det noen grenser for omstilling?

I snart fire år har undertegnede vært leder av Ombudsmannsnemnda for Forsvaret og hatt funksjon som ombudsmann. Hovedoppdraget er å være et etterprøvende klageorgan for alt personell i Forsvaret og tilse at personellets rettigheter blir ivaretatt. Dette gjelder ansatte og vernepliktige.

Vi er særskilt opptatt av hvordan personellet i Forsvaret har det. Personellet som er, når alt kommer til alt, den aller viktigste og nødvendige ressursen. Kan jeg driste meg til en liten oppsummering etter disse fire årene?

Personellet i Forsvaret har stor kompetanse. God allmennkunnskap, høy faglig kompetanse og viktige grunnleggende verdier. Personellet er lojale mot sine ledere og sitt oppdrag. Ikke minst lar nemnda seg imponere av de vernepliktige. Som arbeidsgiver utøver Forsvaret et godt lederskap. Og arbeidstakerorganisasjonene og Tillitsvalgtordningen bidrar til en høy grad av samhandling og medvirkning. Selvsagt er det alltid noe som ikke er like bra. Enkeltsaker og systemer som kan og må gjøres noe med, tas det tak i. Lovverk og arbeidslivets regler regulerer det aller meste. Og sikrer personellet i stor grad.

«Vi har pekt på utfordringene med stadige omstillinger»

Men det er ett tema er gjentagende. Omstilling. I alle rapportene til Stortinget i disse fire årene har nemnda pekt på utfordringene med stadige omstillinger og mange omstillinger på en gang. Ja, vi har beskrevet det med et ord som omstillingstretthet. I møte med ansatte, ansattes organisasjoner ledere på alle nivå, erfarer vi at det er ett tema som det sukkes over, nemlig omstilling. «Når skal vi få tid til å gjøre det vi er opplært til å gjøre?», sukket en offiser til meg under en prat. Offiseren var selvsagt innstilt på å omstille, men ikke alltid og over så lang tid. Og ikke nok med det, sier offiseren: «Etter at vi har omstilt, så skal vi igjen omstille fordi det vi omstilte til, ikke viste seg å være så lurt likevel. Da prøver vi på nytt!»

Ombudsmannen erkjenner at omstilling ofte er nødvendig og kanskje vedvarende. Og at også personellet i Forsvaret må venne seg til at omstilling er en del av arbeidslivet. Men hvorfor skal det omstilles? Hva er det som er driveren i all omstillingen? Forhåpentlig fordi man ser at ting kan gjøres bedre og kanskje mer effektivt. Men det koster også penger og menneskelige ressurser stadig å skulle omstille. Dette er med på å skape det vi erfarer som omstillingstretthet. Det bekymrer.

ombudsmannen
Roald Linaker

Se video på
forsvaretsforum.no

Messetoppen

- Topp
- **Meget bra** – Jarfjord
- Godkjent
- **Snevert** – Høybuktmoen
- For dårlig
- Bomber og granater

- Ramsund (2017)
- Rena (2017)
- Skjold (2017)
- Madla (2016)
- Jarfjord (2017)
- Rygge (2016)
- Ørland (2016)
- Haakonsvern (2016)
- Bodin (2017)
- Bardufoss (2016)
- Høybuktmoen (2017)
- Huseby - Garden (2016)

FORSKJELLER: På Høybuktmoen ble det servert pannekaker, mens det på Jarfjord gikk i lørdagstaco.

Grensemat

«Maten er mye bedre på grensa enn i leir», sies det. **Vi sjekket påstanden.**

Soldatene utdannes i Høybuktmoen leir, før mange av dem ender opp som grensejegere, med stasjonene Jarfjord og Pasvik som utgangspunkt. De som ikke havner på grensa, tjenestegjør i stabskompaniet i leir.

Hverdagen i leir og på grensa er som natt og dag, sier soldatene selv. Det samme sier de om maten.

Er forskjellen virkelig så stor? Messetoppen tok turen til Høybuktmoen en fredag og Jarfjord en lørdag.

Det var faktisk forskjell.

Fair eller ikke? På Høybuktmoen ble det servert vanlig lunsj med fredagens risengrynsgrøt. I tillegg var det kjøttboller som varmrett. Det vanlige pålegget og salatutbudet kan vi karakterisere som normalt for en forsvarsmesse. Men hvor var det gode brødet? Og, til salat bør man ha litt dressing. Den eneste vi fant var en childressing som absolutt ikke passet.

Middagen besto av ferdigstekte pannekaker, sukker og blåbær. I tillegg ertesuppe med pølsebiter. Ertesuppa smakte godt og var varm. Pannekakene var ok, men ikke mer enn det. Alle pannekakene vi fikk var harde i kantene etter oppvarmingen i varmeskap. Det kunne man enkelt unngått.

Så er spørsmålet: Er dette et ok måltid for soldater som akkurat har avsluttet øvelse og som ikke skal hjem på perm i helga?

Svaret er nei. Her burde kjøkkenet fulgt med i timen, lagt mer i fredagspotten og sørget for et skikkelig «weekendmåltid» som er inngangen på helga verdig.

Vi lander på to tallerkener.

HØYBUKTMOEN

TIL BORDS:
Snitt på 300. En del støy, stoler ramlet ned fra bordene. 👎

KØ:
En god del. Inspiserende befal avviste bryskt soldater som hadde fått beskjed om å spise i messa fra sitt eget befal. 👎

ORDEN:
Bra. Ikke mye søl og god orden i køen. 👍

LUNSJ:
Risengrynsgrøt, kjøttboller. Tradisjonelt pålegg. 👍

MIDDAG:
Pannekaker, sukker og blåbærsyltetøy. Ertesuppe. For lett på en fredag. 👎

JARFJORD

TIL BORDS:
Ca. 40 soldater. Bra atmosfære. 👍

KØ:
Ikke spesielt mye kø. 👍

ORDEN:
Bra inspeksjon av antrekk. 👍

LUNSJ:
Wow! Herlig lunsj, matlukten griper tak i deg i inngangsdøra. 👍

MIDDAG:
Stort minus for nesten kald kjøttdeig og lefser. 👎

Kjøkkensjefen

Rune Mikkelsen er kjøkkensjef for ansatte på Høybuktmoen, Jarfjord og Pasvik. Høybuktmoen har 14 ansatte, mens det er tre og en halv stilling på hver av grensestasjonene. Mikkelsen har vært der i 25 år.

– En stor utfordring for oss her i nord er leveransene av varer. Det kan ta flere dager før vi får en bestilling i hus, og det krever nøye planlegging. Går noe skeis, må vi improvisere, sier han.

Når Messetoppen er innom Høybuktmoen har kjøkkensjefen foruten sine vanlige kunder, soldatene og befalet, også besøk av 240 personer fra Heimevernet som har øvelse.

– Voksne folk søler ikke. Soldatene derimot må vi lære opp til å løfte tallerkenen når de forsyner seg. Etter noen måneder går sølet over, sier Mikkelsen. Han forteller at soldatene i utdanningskompaniet oftest smører med seg lunsj og at de ikke alltid spiser middag i leir, fordi de ofte er på øvelse.

Patrick Amundsen er kokk på Jarfjord grensestasjon.

– Det er ingen som skal ned i vekt på min vakt, sier han. Faktisk har det vært påpekt at noen har flere kilo å gå på etter seks måneder eller mer som grensevakt.

Vektoppgangen skjer trass i mange og lange patruljer langs russergrensa.

«Det er viktigere at vi får næringsrik mat fremfor burger og pizza»

Avdelingstillitsvalgt, GSV, EDVARDT VASSMYR

Unødvendig. Hva så med grensestasjonen på Jarfjord. Er det så store forskjeller når man serverer 30-50 i stedet for 300-350 soldater hver dag? Kokkene sier selv de har mulighet til mer personlig touch på maten og til å lage mer fra bunnen av.

Da vi besøkte Jarfjord, ble vi først svært imponert over en herlig lørdagsbrunsj, med blant annet kyllinglår og hjemmelaget focaccia. Foruten vanlig lunsjpålegg finner vi også hjemmebakt brød. Stemningen er god og flere forsyner seg mer enn to ganger.

Blir det servert noe annet enn taco på lørdager? Ja, da blir det visstnok krig på grensa.

Så, med kjøttdeig stekt av kokken selv, lefsene klare og tilbehøret på plass, skulle dette ligge an til toppscore. Men det er noe som skurrer: Tacokjøttet og lefsene har nesten ikke varme.

For å oppnå full pott, måtte dette ha vært på plass.

Derfor trekker vi én, og ender på fire tallerkener på Jarfjord.

PAAL RAVNAAS pr@fofo.no
FOTO: WERNER JUVIK

....og maten smakte?

Henrik Lien (20)
Vaktsoldat
Høybuktmoen leir
- Skulle gjerne sett at de byttet isbergssalaten med skikkelig salat. Jeg savner variasjon.

Filip Martinsen (20)
Ledende mening
Jarfjord
- Maten er veldig bra. Kokkene gjør det lille ekstra her på Jarfjord.

Nicolai Orheim (19)
Sambandssoldat
Jarfjord
- Maten på Jarfjord er over alle forventninger. Bra standard og herlig lunsj.

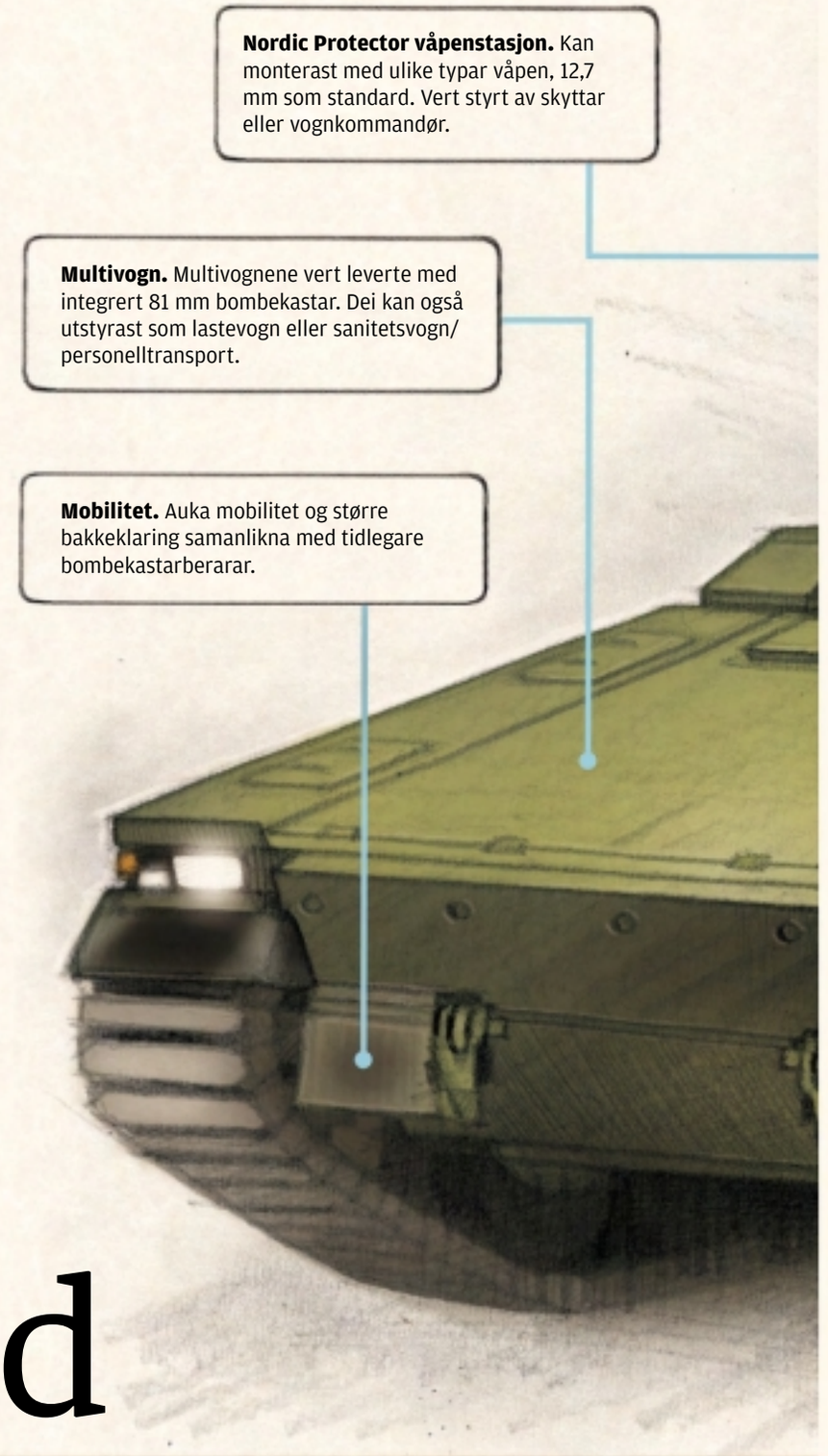

«Nå kjem vi snøggare til skott og råkar meir presist»

Oversersjant SONDRE HAUGLAND

Hurtig eld

Den nye bombekastarvogna kan take mot eldordre direkte frå andre stormpanservogner.

– Ein av de største skilnadene er tida det tar frå ein får ein eldordre til ein får sendt av garde den første granaten. Nå kjem vi snøggare til skott og råkar meir presist, fortel oversersjant Sondre Haugland.

Eldskur. Dei siste tre åra har han vore prosjektoffiser ved Hærens våpenskole og jobba med bombekastarvogna.

– Innrettinga er automatisk, og systemet veit heile tida kvar det er og i kva for retning det peikar. Vognene kan fyre av ein eldskur og trekkje seg ut av stilling mykje snøggare enn andre bombekastarberarar. Dette må skje hurtig slik at vi er ute av området ved ein eventuell moteld frå ein fiende, fortel Haugland.

Automatisk. Bak i stridsrommet har vogna ein våpenstasjon med bombekastar som veg nesten eitt tonn. Rekylmekanismen er så effektiv at når våpenet vert fyrt av, kan ein setje ei vassflaske på kanten av luka til vognkommandøren – utan at ho veltar.

– Dette er ei særs trengande oppgradering på eit system som i stor grad har vore uendra sidan det ble innført i Hæren. Her treng ein ikkje bruke rettestokkar og gjere innstillingane på bombekastarrøyret manuelt. Sagt på ein litt enklare måte så treng ein berre å sleppe granaten i røyret. Det meste av prosessane skjer automatisk, sier Haugland (bildet).

SVEIN ARSTAD sa@fofo.no
TEGNING: LINE HALSNES

CV90 RWS Multi BK

- Kor mange: 16
- Mannskap: 4
- Væpning: 81 mm bombekastar og fjernstyrtvåpenstasjon
- Lengd: 7,3 meter
- Breidd: 3,2 meter
- Toppfart: 60 km/t
- Vekt: Ca. 30 tonn
- Leveranse til Hæren: 2017

Navn: Torgeir Gråtrud
Alder: 55
Bor: Jessheim
Sivilstatus: Gift, tre voksne barn
Aktuell: Sjef for Forsvarets spesialstyrker

Lukket avdeling

Spesialstyrkesjef Torgeir Gråtrud (55) mener åpenhet generelt er et gode. Også for Forsvarets mest lukkede avdelinger.

Vi er på Gråtrud-familiens fristed, foran oss åpner Drøbaksundet seg opp i alle retninger.

– Dette var kona mi sitt prosjekt. Hun planla hytta og fikk satt i gang byggingen da jeg var på en av mine turer til Afghanistan.

På grunn av sin strategiske plassering der Oslofjorden er på det smaleste, var dette en gang et viktig sted på Hurum. Det gikk fergetrafikk over fjorden til Drøbak, hvor Oscarsborg festning ligger, derfra bevoktet det norske forsvaret hele området. Den tyske krysseren Blücher ble senket nettopp i dette sundet 9. april 1940 i det tyske overfallet på Norge. Forsinkelsen av invasjonen ga det norske kongehuset, regjering og storting tid til å evakuere.

Torgeir Gråtrud liker å trekke linjer tilbake til andre verdenskrig. Kompani Linge, Shetlandsgjengen. Gunnar Sønsteby og de andre heltene fra krigen la et grunnlag.

– Metodene og tankegangen kan sammenlignes med det vi gjør i dagens operasjoner, fastslår han.

Moderne spesialstyrker skal også alltid være i forkant, legge grunnlaget for dem som kommer etter. Om mulig slå ut en motstander raskt og effektivt slik at det ikke er behov for større militære styrker. *Den enkeltes innbitte vilje til å løse oppdrag, uavhengig av forutsetninger.* Spesialsoldater kaller dette *jegerånden.*

Feltuniformsjakken er for anledningen byttet ut med fleece. Vi sitter i grillhytta, som han fikk i 45-årsgave av kona Hanne og de tre voksne sønnene. Ett rom, som akkurat har plass til bålpanne i midten og sitteplasser i en sirkel rundt. Far sjøl liker å slenge en blodig biff på grillen når han er her, eller aller helst fersk fisk, gjerne egen fangst. Nå legger han på kubber og fyrer opp til ære for oss, det vil si at undertegnede og Gråtruds nærmeste rådgiver. Det knitrer og spraker i bålet som vi sitter tett inntil. Oransje og rødt blir til gult og hvitt i midten, der ilden er varmest.

Gråtrud gløder for jobben sin. Som spesialsoldat må man brenne intenst, men ikke så altoppslukende at man brenner seg ut. «Et kontrollert adrenalinsug» – noen beskriver militære kamper slik. Spesialstyrkesjefen medgir at han kan bli rastløs. Men ifølge dem som kjenner ham, er han samtidig god på å skifte takt, å gå inn i hjemmesfæren uten å dra med seg jobbproblematikk. Han har til og med lært kona å bli flinkere til å koble av fra sin sivile jobb.

– Jeg har prøvd å være bevisst på å følge opp sønnene mine i oppveksten, blant annet som fotballtrener og på turer ut i naturen. For å ha denne typen jobb er det viktig å ha en sivil identitet og et liv utenfor Forsvaret. Være tilstede, også mentalt, for familie og venner. Man fungerer dårlig i Afghanistan hvis privatlivet skranter.

***Åpen* er et ord** som går igjen for å beskrive Torgeir Gråtrud. Det kan synes som et paradoks, for tradisjonelt sett har spesialstyrkene hatt ord på seg for å være svært lukket. Ja, det kan sies å være en ryggmargsrefleks hos offiserer, i hvert fall hos dem som har opplevd den kalde krigen, å holde tett. Både Marinejegerkommandoen (MJK) og Forsvarets spesialkommando (FSK) var svært myteomspunnet og nærmest ukjent for den jevne nordmann. Men i en tid der det er kamp om ressursene, så Gråtrud verdien av å åpne opp da han ble sjef i 2004. Helt åpent vil det jo riktig nok aldri bli. Operasjonssikkerheten står høyt. Men prisen for at virksomheten blir for lukket, er manglende kunnskap om det de bidrar med, hos befolkningen og beslutningstakere.

– For å få oppslutning er det avgjørende med en viss kjennskap til det vi driver med. Dessuten trenger den enkelte soldat å få anerkjennelse for innsatsen sin. Det er viktig at noen står frem og forteller historien sin.

En enorm frihetsfølelse. Intenst. Vanedannende. Fallskjermhopping beskrives gjerne sånn. Noen vil mene at å hoppe ut fra et fly, flere tusen meter over bakken, strider mot menneskets naturlige ønske om å leve. Å suse mot bakken i 200 kilometer i timen, i et 60 sekunders fritt fall, er uansett ekstremt. Torgeir Gråtrud likte det intense suget i magen fra første stund. Følelsen av å kunne svømme i løse lufta. Den milevide utsikten over vakker natur, som man nesten ikke kan få på noen annen måte. Han var solgt.

– Etter rundt 3000 hopp sluttet jeg å telle.

Gråtrud var så god at han med laget sitt vant et sivilt norgesmesterskap. Og ble nordisk mester i militær sammenheng.

– Det var stas å slå finnene, de var veldig gode.

THE
NORTH
FACE

1. Torgeir inn for presisjonslanding på Trandum.

2. Oppvakt elev første skoledag i Hurdal.

3. Sammen med barna på isfiske på fjellet, 90- tallet.

» **Fallskjermhopping er** en viktig del av spesialsoldatenes hverdag. Gråtrud fant ut at han likte alle deler av jobben.

– Det var ikke sånn at jeg i oppveksten drømte om å bli spesialsoldat. Jeg hadde vært noen år i Forsvaret før den tanken kom.

Utenlandstjenesten startet med FN i Libanon. Senere til Balkan og Afghanistan som spesialsoldat. Samt en rekke andre land, det vil si der Forsvaret har vært de siste 30 årene. Han hadde en rekke stillinger i FSK før han tok over som sjef. Fra 2009 har han sittet i øverste ledelse for spesialoperasjonene, bare avbrutt av Nato-tjeneste i Nederland og vel et år i Etterretningstjenesten.

Små skyer av røyk fyller hytta, trenger seg inn i nesene våre. Gråtrud fyller på med ved, forhindrer flammene i å dø ut. Gnistene spruter og spretter mot oss, men slukner før de får ta tak.

Han forteller om et av de mest dramatiske øyeblikkene i familiens liv. Det er en januarmorgen i 2012. De blir oppringt fra Forsvaret, han og kona. For en gangs skyld er han hjemme i huset på Jessheim. De har ingen spesielle planer denne helgen, bare å slappe av. Hanne griper telefonen først og gir den til mannen sin. Han tenker med én gang at nå er det alvor, ingen ringer fra dette nummeret tidlig en lørdag med gode nyheter. Offiseren i andre enden har ennå ikke så mange detaljer å fortelle, men dette er klart: Et pansret kjøretøy med fire norske soldater har kjørt på en veibombe. Sønnen deres, Anders, satt bak rattet i den fremste Dingoen. Et 13 tonns kjøretøy spesialbygd for å motstå veibomber. I tre–fire timer må de streve med uvissheten.

– Da reagerte jeg som far. All verdens militær trening kan ikke beskytte deg mot følelsene du må takle i en sånn situasjon.

Militær bakgrunn kan være både en forbannelse og en velsignelse. Torgeir Gråtrud kjenner så alt for godt til hvordan åstedet for en bilbombe ser ut, de dårlige oddsene for å komme fra noe slikt med liv og helse i behold. Samtidig vet han hvor han skal ringe for å få mer informasjon.

– Jeg fikk vite at et medevac-helikopter var på vei til sykehuset i Mazar-e Sharif.

Men fortsatt vet ingen i Norge hvilken tilstand de fire soldatene er i. Etter en del timer får de vite at ingen er alvorlig skadet.

Bilen Anders satt i, var del av en kolonne på tre pansrede biler, to Dingoer og en Iveco, med i alt 11 norske soldater. De hadde akkurat avlevert masse utstyr til en jenteskole i en landsby rundt sju mil nord for Meymaneh. Soldatene var del av mentoreringsbidraget bestående av norske soldater og politifolk som trente opp den lokale, afghanske politistyrken.

Han er takknemlig for at sønnen overlevde uten varige mén. Fem ganger tidligere har han opplevd å miste noen, som sjef eller kollega.

– Det er sjølsagt det verste med jobben. Ikke minst å måtte være forberedt på at det trolig vil skje igjen.

Samme år, 8. mai 2012, blir Torgeir Gråtrud tildelt St. Olavsmedaljen med ekegren «for på fremragende måte å ha utvist personlig tapperhet og ledelse under kamp i internasjonale operasjoner i Afghanistan i 2005 og 2007.» Han ble med det den første mottakeren for denne medaljen etter andre verdenskrig.

– En stor ære. Men, som jeg pleier å si, det er alltid mange mennesker bak den som får medalje, som også fortjener heder.

To år senere blir sønnen Anders dekorert, han får Forsvarets medalje for sårede i strid.

En god spesialsoldat er både individualist og lagspiller, mener Gråtrud. Lagspiller fordi i jobben går gruppens behov og felles mål foran. Man er avhengig av hverandre for å løse oppdraget, må kommunisere friksjonsfritt og stole blindt på at hver og én gjør sin del. Samtidig oppfordres operatørene i FSK og MJK – kanskje mer enn noen andre i Forsvaret – til å tenke kreativt rundt oppgaveløsning. Den tenkningen skal igjen komme gruppen til gode.

» » »

«Det var ikke sånn at jeg i oppveksten drømte om å bli spesialsoldat»

Mine milepæler:

10 år

Elev på barneskolen i Hurdal. Spiller fotball, går langrenn. Hjelper til på gården.

20 år

USK-korporal ved Garnisonen i Sør-Varanger. Jakt og fiske på vidda. Møter kona hjemme på perm.

30 år

Trebarnsfar. Nybygd hus på Jessheim. Sjef for fallskjermjegerutdanningen på Hærens jegerskole på Trandum.

40 år

Elev ved Forsvarets stabsskole og tjenestegjør i Nato-hovedkvarteret i Nederland.

50 år

Etablerer spesialoperasjonsavdelingen i Forsvarsstaben. Sjef for det norske liaison-teamet ved Central Command i Tampa, USA.

Det hveser og freser i bålet foran oss. Ildtunger vokser seg store og truer nesten med å ta tak i jakkeermene. Kaster lange skygger på panelveggene.

Sjefen for spesialstyrkene er fortsatt fersk i stillingen, han tiltrådte i september. Han vil være en *hands on*-leder.

– Til nå har jeg prioritert å dra ut til avdelingene og har allerede vært et par ganger hos både MJK og FSK. Og en tur i Afghanistan. Det er viktig at jeg kommer med et budskap til personellet. At jeg setter meg inn i hvordan spesialstyrkene fungerer i dag.

De som kjenner Gråtrud sier at han er genuint interessert i menneskene rundt seg. At alle skal få sagt sitt før beslutninger tas. Han går ofte aller først til de på lavest nivå. Lytter. Lodder stemningen i gruppen.

Det er ikke vanskelig å skjønne soldater som sier det er en sterk opplevelse å komme seg velberget ut av en trefning med fienden. Men det er ikke å ta liv Gråtrud fremhever av sterke minner fra en lang tjeneste.

– Å være med på å redde en 15 år gammel, fattig jente fra å dø i setefødsel. Slike situasjoner kan gjøre meg skikkelig glad. Det er meningsfylt.

Han var sammen med avdelingen sitt i Afghanistan, på grensen til Pakistan, da de plutselig havnet oppi den dramatiske setefødselen, barnet kom ut feil vei.

– Hadde vi ikke vært der, ville trolig både mor og barn dødd. Det var ikke gitt at ektemannen, han var i 40-årene, skulle overlate henne til oss – noen fremmede menn, som i afghanske øyne er «urene». Men han tok en klok avgjørelse da han lot vår medic hjelpe.

Torgeir Gråtrud er opprinnelig odelsgutt og vokste opp på en gård i Hurdal. Forsvaret har lange tradisjoner for å rekruttere fra Distrikts-Norge. Kanskje fordi gårdsgutter – og etter hvert jenter – er vant til å ta i et tak. Fysisk kroppsarbeid bygger muskler på naturlig vis. Kanskje er den jordnære oppveksten, som han selv kaller det, en fordel hvis man skal bli en god soldat.

«Å være med på å redde en 15 år gammel, fattig jente fra å dø i setefødsel. Slike situasjoner kan gjøre meg skikkelig glad»

Elva som rant forbi gården, er et godt barndomsminne. Den virket som en magnet på en eventyrlysten smårolling.

– Fra jeg var tre–fire år gammel begynte jeg å gå ned til elva, uten lov i starten. Gleden ved å fiske ble vekket.

Fortsatt er fisking en stor lidenskap. Han har til og med vært på fisketur i Afghanistan – med andre militære som holdt vakt. Da fikk han røye og et par-tre karper.

– Det beste er å ta med seg telt og fiskestang til fjells, prøve å få røye på kroken. Da slapper jeg helt av og sorterer tankene.

«Å være i kontakt med følelsene sine», er ikke et begrep man først og fremst assosierer med spesialsoldater. Men nettopp de blir innstendig oppfordret til å forstå hvordan de er skrudd sammen, kjenne sine styrker og svakheter. Ikke minst regulere følelser og reaksjoner så godt det er mulig ut fra situasjonen. Er man ikke på et godt sted mentalt, kan det øke faren i en skarp situasjon – i verste fall bli fatalt, både for en sjøl og laget. Man kan trene seg opp til et nivå der man takler å gå ganske uberørt inn og ut av kamphandlinger. Hvis ikke spesialsoldater greier det, holder de ikke lenge i jobben. Det vil si, helt uberørt blir de aldri – de er tross alt mennesker, ikke maskiner.

Gråtrud mener man ikke kan venne hjernen helt til krig.

– Nei, vi øver så langt det er mulig på scenarioer, gapet mellom øvelser og virkelighet skal være minst mulig. Men hundre prosent forberedt på ekte stridssituasjoner blir man aldri.

GRO ANITA FURREVIK gaf@fofo.no
FOTO: CHRISTIAN NRSTEBØ

Les flere portretter på forsvaretsforum.no

FREMTIDENS FORSVAR ER PÅ VEI.

Foto: Forsvarets medlesenter

ER DU SKAPT TIL Å SITTE BAK SPAKENE?

Flygerutdanning

Som flyger i Luftforsvaret vil du ha en utfordrende, spennende og annerledes jobb. Noen kommer til å utføre redningsoppdrag langs de bratte fjellsidene i Jotunheimen, andre vil bistå norske spesialstyrker i utlandet eller undersøke fremmede fartøy i Nordsjøen. Varigheten på utdanningen er ca. 5 år, inkludert befalsskole, Luftforsvarets flygeskole, Luftkrigsskolen og typeutdanning i USA.

Navigatørutdanning

Som navigatør i Luftforsvaret er du en del av flyets besetning under alle oppdrag. Du har ansvaret for betjening av navigasjonssystemer og sikrer at de til enhver tid fungerer som de skal. Du har også ansvar for den taktiske kommunikasjonen mellom samarbeidende fly og fartøy samt ops. Hovedfokuset i utdanningen er å forstå navigasjon, lufttaktikk, sambandssystemer samt systemforståelse. Varigheten på utdanningen er lik som for flyger.

Luftforsvaret

Luftforsvaret forsvarer norsk territorium ved kontinuerlig overvåkning og suverenitets-hevdelse av luftrommet. Norske jagerfly er i kontinuerlig beredskap hjemme. Kontroll- og varslingspersonell overvåker og kontrollerer luftrommet, både på bakken og i lufta, og helikoptrene redder stadig menneskeliv. I tillegg til oppdrag hjemme, løser Luftforsvaret jevnlig oppdrag både for NATO og FN.

Søknadsfrist 1. desember.
Søk på forsvaret.no

Noe mer enn en utdanning. F-35 er en viktig investering for fremtidens forsvar, men enda viktigere er de som skal sitte bak spakene. Forsvaret tilbyr en rekke spennende utdanningsmuligheter, blant dem flyger og navigatør. Arbeidsdagen din vil være variert og spennende og din daglige innsats vil bety mye for Norges sikkerhet og frihet. En utdanning i Forsvaret er ikke for alle, men er den for deg, kan du lese mer på forsvaret.no/utdanning.

FORSVARET

For alt vi har. Og alt vi er.

■ utlandsbiletet

IRAK: Shiamuslimske militssoldatar spring i dekning under eit åtak utanfor staden Hawija den 30. september. FOTO: REUTERS/SCANPIX

Den katalanske krisen

Det er ikke flertall i folket for uavhengighet, skriver Marcus Buck.

Det moderne «Spania» ble født ut av en 800 år lang prosess der en løs allianse av kristne kongedømmer presset de mauriske herskerne sørover og ut av den iberiske halvøy. I 1492 ble prosessen sluttført, samtidig som kolonieventyret begynte. Landet vi kaller «Spania», ble derfor aldri internt samlet, de tidligere kongedømmene beholdt egne språk og en rekke rettigheter vis-a-vis den spanske tronen. Ofte snakket man om Spania i flertall – Las Españas. Etter den spanske arvefølgekrigen i 1714 mistet imidlertid Katalonia, som hadde støttet taperen, sitt utstrakte selvstyre.

Dette markeres i Katalonia hvert eneste år. Men det som har voldt størst problemer i Spania er arven etter Den franske revolusjon: ideen om «nasjonen» som grunnlaget for statsmakten. En liberal grunnlov ble utformet i 1812, men møtte øyeblikkelig sterk motstand. Landet opplevde flere borgerkriger og en rekke statskupp på 1800-tallet. Industrialiseringen ble begrenset til periferiene Baskerland og Katalonia. Her oppsto nasjonalistbevegelser inspirert av nasjonalromantikken. Først etter nederlaget mot USA i 1898, da de siste koloniene ble tapt, begynte intellektuelle i det sentrale Spania å snakke om en spansk «nasjon». Disse måtte imidlertid konkurrere med allerede etablerte nasjonalistbevegelser i Baskerland og Katalonia. Siden har dette vært et brennhett tema.

«Sentralmaktens framferd kaster bensin på bålet»

Baskerne og Katalanerne har imidlertid aldri vært enige internt. Begge steder var opprinnelig nasjonalistbevegelsene konservative, men fikk raskt konkurranse fra alternative nasjonalistbevegelser på venstresiden. Derfor valgte flere toneangivende konservative katalanister å støtte Franco under borgerkrigen 1936–39. Kort sagt, konfliktene i Spania er samtidig interne konflikter i Baskerland og Katalonia. Det finnes heller ingen objektive kriterier for hva en basker eller katalaner er. Mange av dem som støtter katalansk uavhengighet har besteforeldre i andre deler av Spania, samtidig som mange som er imot uavhengighet, kan spore sine aner i Katalonia tusen år tilbake. Etter Franco-diktaturet ble Spania omgjort til en «stat av autonome regioner» der noen har mer autonomi enn andre, som Katalonia.

Katalonia ble lenge styrt av den konservative nasjonalistalliansen CiU, men med finanskrisen ble deler av denne radikalisert og valgte å gå i allianse med venstrenasjonalistene i ERC støttet av marxistene i CUP. Alliansen mener at «nasjonen» står over grunnloven og har rett til å løsrive Katalonia fra Spania. De har ikke flertall i folket, og mange mener de bedriver et politisk spill for å dekke over Katalonias dype økonomiske problemer. Sentralmaktens framferd kaster imidlertid bensin på bålet. Nå må andre krefter inn og ordne opp etter slett politisk arbeid.

utsyn

Førsteamanuensis
MARCUS BUCK
Institutt for statsvitenskap,
Universitetet i Tromsø

Luftmakt og forsvarsevne

Om kort tid lander F-35 på norsk jord.

Anskaffelsen representerer en betydelig investering i norsk forsvarsevne. Mottaket på Ørland blir en viktig milepæl som markeres på Luftforsvarets 73-års dag 10. november 2017, men deretter trenger vi arbeidsro til å starte oppbyggingen av Norges nye kampflyvåpen på en forsvarlig måte. Vi har med oss gode erfaringer fra USA, men utdanningsflyging i stabile ørkenforhold er noe annet enn styrkeproduksjon for å bli klare for skarpe operasjoner under norske forhold. Vi skal derfor lære oss å krype og gå – før vi løper. De første årene vil vi fokusere på operativ testing og evaluering samtidig som vi gradvis bygger initial operativ evne mot 2019.

Jeg vil benytte anledningen til å sette satsningen på moderne norske luftkapasiteter i en større kontekst. De tre hovedoppgavene til Forsvaret i krise og krig er:

- Å sikre troverdig avskrekking med basis i Natos kollektive forsvar.
- Å forsvare Norge og allierte mot alvorlige trusler, anslag og angrep, innenfor rammen av Natos kollektive forsvar.
- Å avverge og håndtere episoder og sikkerhetspolitiske kriser med nasjonale ressurser, herunder legge til rette for alliert engasjement.

Videre skal Forsvaret sikre nasjonalt beslutningsgrunnlag, hevde suverenitet, ivareta myndighetsutøvelse, delta i flernasjonal krisehåndtering, bidra til internasjonalt samarbeid og til sist bidra til samfunnssikkerheten.

Oppgavene må løses i alle domener: i luften, på land, til sjøs, i rommet, digitalt og i det elektromagnetiske spektrum. Vi må derfor ha en helhetlig og bred tilnærming for å håndtere sikkerhetsutfordringene Norge står overfor.

Fremtidens norske luftmakt er drevet frem av strategiske beslutninger knyttet til felles-operative ambisjoner og behovet for nødvendige fellesoperative kapasiteter.

Vårt i størrelse beskjedne fremtidige norske forsvar må være meget godt trent, velorganisert og moderne utrustet med relevant teknologi for oppgavene som skal løses. Kvantitet gir oss ikke noen komparativ fordel. Vi må satse på kvalitet. Derfor er anskaffelsen av blant annet F-35 så sentral for norsk forsvarsevne.

Luftstyrker har rekkevidde, hastighet og reaksjonsevne til å dekke enorme områder, både til lands, til vanns og i luften. Luftstyrker kan projisere den effekten som kreves på rett sted og til rett tid, enten det er luftkontroll, informasjonsinnsamling, presisjonsengasjement eller luftmobilitet som er behovet.

For Norge er det helt sentralt å ha situasjonsoversikt for å kunne observere indikatorer på eskalering i en tidlig fase av en krise eller konflikt. Etterretningstjenesten er her helt avgjørende sammen med et moderne luftovervåkingssystem. Videre har moderne luftsystemer som F-35 og P-8, avanserte sensorer som vil bidra til et fellesoperativt situasjonsbilde i både fred, krise og krig.

I situasjoner med høyt trusselnivå vil F-35 ha evne til å undertrykke og bekjempe moderne integrerte luftvernsystemer både på land og til havs. Dette bidrar til å sikre operasjonsfrihet for egne land- og sjøstyrker samt luftmaktens mulighet til å understøtte disse.

Til sist vil F-35 kampfly, utrustet med langtrekkende presisjonsvåpen, og P-8 utrustet med anti-ubåt våpen i samvirke med fregatter og ubåter kunne ha innflytelse på situasjonen over og under vann i store deler av Nord-Atlanteren. Dette vil bidra til å sikre alliert tilgang til disse viktige havområdene for framføring av forsterkninger og forsyninger til Europa og derigjen-

Skribent

Generalmajor
TONJE SKINNARLAND
Sjef Luftforsvaret

«Det viktigste vi gjør, er derfor å kontinuerlig levere

TEGNING: ODDMUND MIKKELSEN

nom være et substansielt bidrag til både norsk og alliert sikkerhet.

Den formidable satsningen på norske luftkapasiteter er svært kostnadskrevende. F-35 vil dessuten være en kritisk kapasitet som må beskyttes. Det er derfor behov for å konsentrere Luftforsvarets fredstidsvirksomhet til færre baser med stor stridsverdi som kan opereres i fred, krise og krig og tillate operasjoner i hele landet. Disse basene må være robuste med tilstrekkelig personell for operasjoner, vedlikehold, understøttelse, baseforsvar og der F-35 skal være – robuste luftvernsystemer. Jeg er derfor tilfreds med beslutningen om å satse på Ørland, Evenes og Rygge i framtiden. I tillegg til å dekke våre egne behov er disse basene med nærområdene i Trøndelag, Ofoten og Oslofjorden også viktige mottaksområder for allierte forsterkninger med direkte tilgang til hovedforsyningslinjene i Norge.

Luftforsvaret er godt fornøyd med de strategiske beslutninger som er fattet og satsingen på moderne luftmakt. Samtidig er vi ydmyke for de store og komplekse oppgavene som skal løses for å omsette de vedtatte planene til operativ evne.

Helt til slutt vil jeg derfor minne om at selv om moderniseringsplanene er iverksatt, så er det dagens systemer som skal utgjøre vår operative evne de nærmeste årene. Det viktigste vi gjør, er derfor å kontinuerlig levere beredskap og daglige operasjoner med de systemer vi har.

Jeg er stolt av de operative leveransene som leveres av våre svært dedikerte og dyktige kvinner og menn hver eneste dag. Uten dem har teknologien ingen verdi. Den kritiske suksessfaktoren for å lykkes i dag og i framtiden er at vi evner å beholde, rekruttere og videreutvikle personellet med den kompetansen vi trenger for å skape forsvarsevne av de systemene vi har.

«Mission First – Safety Always.»

beredskap og daglige operasjoner med de systemer vi har»

Jakten på makten

Norge kan få en plass ved verdens mektigste bord.

Det går 20 år mellom hver gang Norge får sjansen til å bli medlem av FNs sikkerhetsråd – den eksklusive klubben av 15 land som har ansvaret for verdens fred og sikkerhet. Forrige gang var i 2001, og nå er den offisielle valgkampen for 2021 godt i gang. Hvor sannsynlig er det at Norge får denne prestisjefyllte posisjonen, og hvor viktig er det egentlig? Og hvordan kan militære FN-bidrag øke Norges sjanser til å bli valgt?

Catwalk. FNs sikkerhetsråd er i en særstilling i verden. Det er det eneste organet som etter folkeretten har lov til å godkjenne bruk av militærmakt på vegne av verdenssamfunnet. Samtidig er det en institusjon som ofte blir omtalt som handlingslammet og fastlåst på grunn av stormaktsspill mellom de fem faste medlemmene, USA, Russland, Kina, Storbritannia og Frankrike. På denne arenaen, som ofte blir omtalt som politikkens svar på motebransjens catwalk, ønsker Norge igjen å være en aktør. Blir Norge valgt er det i såfall femte gang vi får en plass ved det berømte hesteskoformede bordet i New York.

Kan det gå veien? Det er ikke usannsynlig at Norge får plassen, og her er tre grunner for det. For det første er valget regulert av en geografisk fordelingsnøkkel som øker sannsynligheten betraktelig. Norge tilhører gruppen Vest-Europa som er tildelt to plasser. De nordiske land har videre inngått en avtale om ikke å stille samme år og samtidig hjelpe hverandre for å sikre en nordisk plass i rådet. For det andre er de bare tre land som konkurrerer i Norges gruppe. Denne gangen er det Irland og Canada vi kjemper mot, og vi trenger bare å slå ett av dem. For det tredje er Norge allerede en vesentlig bidragsyter på mange områder i FN, noe som kan medføre mange stemmer i vår favør. Vi bidrar betydelig økonomisk til FN og er aktiv gjennom fredsdiplomati i blant annet Colombia, Midtøsten og Kypros. I tillegg til dette bidrar Norge stort på kompetanssiden med å utdanne hundrevis av enkeltpersoner som tjenestegjør i FN hvert år. Alt i alt kan dette være med på øke sannsynligheten, men de neste par årene er politikere og diplomater nødt til å møte så mange land som mulig for å sikre og eventuelt bytte stemmer.

Tøffe konkurrenter. Canada og Irland kan bli tøffe motstandere. Norge konkurrerte mot Irland og Italia under valgkampen i 2000, og da vant Irland en klar seier i første avstemmingsrunde. Norge slo til slutt Italia i fjerde avstemmingsrunde med knappest mulig flertall. Canada på sin side er en sterk kandidat som har vært medlem av rådet hele seks ganger tidligere, hvert tiende år mellom 1948 og 2000. Forrige gang Canada stilte til valg, i 2010, tapte de overraskende for første gang. Det krever hardt arbeid og klare prioriteringer i valgkampen fremover for å slå Irland og Canada.

Spiller det noen rolle? Herom strides de lærde. På den ene side er det klart at muligheten til å påvirke dagsorden og diskusjonen i FN er langt større på innsiden enn utenfor. Å være medlem i Sikkerhetsrådet er tross alt en unik mulighet til å påvirke internasjonal politikk, og Norge ønsker å bidra til å fornye FN på sårt tiltrengte områder. Men veien fra å bare være på en arena til å bli en reell aktør er ofte lang. Spørsmålet blir derfor om man får mulighet til å gjøre mer enn å spise kirsebær med de store. Til syvende og sist er det nemlig de fem faste stormaktene som både setter agenda og bestemmer det meste. Nyere forskning viser også at stadig flere av beslutningene blir tatt i uformelle forum og i korridorene utenfor de faste møtene i selve rådet. I tillegg til dette er selvsagt vetoretten til de faste medlemmer en stor utfordring med tanke på hvor handlekraftig og relevant rådet oppleves å være. Å være medlem i et fastlåst råd som ikke blir enig om viktige saker som for eksempel Syria, er selvsagt ikke så attraktivt. Til tross for alt dette må det kunne sies at fordelene oppveier ulempene og at sjansen til å være med på verdens viktigste arena er verdt å kjempe for.

«NORSK» SAL: Salen som huser Sikkerhetsrådet, er gitt til FN i gave fra Norge og huser blant annet norsk kunst. FOTO: ERLING EIKLI

Vil militære bidrag øke sjansene for å bli valgt? Sikkerhetsrådets fremste og viktigste funksjon er å opprettholde internasjonal fred og sikkerhet. Et av de viktigste virkemidlene i så måte er å bruke militære styrker i FN-operasjoner for å trygge freden. Det kan da være viktig å vise både vilje og evne å sende styrker selv. I årene før forrige medlemskap, på slutten av 90-tallet, hadde Norge nesten 2000 soldater med blå beret ute i flere FN-operasjoner hvor Libanon og Balkan var de største. I dag, knapt tre år før valget skal avgjøres, har vi bare rundt 40 militære FN-soldater i felt. Dette vil naturligvis gå litt opp når Hercules-bidraget returnerer til Mali i 2018. Spørsmålet blir derfor om Norge må se til land som Sverige og Nederland for å lære. I årene før de stilte til valg i 2016, økte begge disse landene sine FN-innsats. Stiller Norge opp vil det helt klart telle positivt.

Veien fremover. Norge har altså gode muligheter til igjen å sikre seg et sete i Sikkerhetsrådet. For å få til dette kreves en betydelig diplomatisk og politisk innsats i årene fremover, men kanskje er det like viktig å identifisere relevante militære bidrag som kan styrke sjansene ytterligere. Hvis ikke kan det hende vi må smøre oss med tålmodighet til neste sjanse kommer i 2041.

Skribent

Major
HÅVARD JOHANSEN
Hovedlærer FN-operasjoner,
Forsvarets stabsskole

«Vil militære bidrag øke sjansene for å bli valgt?»

Utlysning av tilbud fra Hærens kunnskapslegat

1. Bakgrunn
Styret i Hærens kunnskapslegat (HKL) anmoder om at følgende blir gjort kjent for potensielle søkere.

2. Stipendier
Offiserer fra Hæren med krigsskoleutdanning (bachelor-nivå el høyere) kan søke om stipend til utførelse av militærvitenskaplig arbeid. Søknaden skal være faglig og/eller tjenestemessig begrunnet og må inneholde budsjett for planlagte kostnader. Fullfinansiering kan ikke påregnes.

3. Belønning for militærvitenskapelig arbeid
Offiserer fra Hæren kan søke om belønning for ferdigstilt militærvitenskapelig arbeid med relevans til Hæren. Belønning kan være Hakon Hansens gullmedalje og/eller et beløp fastsatt av legatstyret.

4. Søknad
Skriftlig, personlig søknad med relevante vedlegg sendes elektronisk til HKLs styre v/oberstløytnant Petter Nesse, epostadresse: pnesse@mil.no.

Søknadsfrist er 1.mars 2018.

Kunngjøring av tildelinger vil skje ultimo mars 2018.

Evt spørsmål om legatet kan rettes til oblt Nesse
(tlf siv 63 89 94 18, mil 505 9418,
eller helst via epostadressen ovenfor).

HIGH PRECISION
OVER LONG DISTANCES

The 155 mm High Explosive Extended Range (HE-ER) can be fired more than 40 km from a K-9 L52 gun. Low round to round dispersion, combined with an enhanced blast and fragmentation effect, optimizes the impact on semi-hard targets at long firing ranges. The round is designed to defeat light armor and soft targets, and for increased flexibility incorporates an interchangeable base bleed and hollow base. Nammo's 155 mm HE-ER ammunition is designed to significantly strengthen the effect of the artillery.

Nammo

SECURING THE FUTURE

Den årlige treningen

Det er helt naturlig å stille opp.

Jeg startet i Heimevernet for 26 år siden og har dermed opplevd hvordan den sikkerhetspolitiske utviklingen har skiftet, fra kald krig til tøvær mellom øst og vest og til den tiden vi er inne i nå. Det betyr at trusselbildet er mye mer sammensatt enn tidligere, og det krever dermed mer av oss som en militær avdeling, i hele spekteret fred, krise, gråsoneproblematikk (hybrid) og krig.

Min motivasjon for å være i Heimevernet er egentlig ganske enkel: som utdannet befalingsmann i Forsvaret finner jeg det helt naturlig å fortsatt stille opp for å forsvare Norge.

Kvadraturen HV-område beskytter objektet Kristiansand havn, som er en av landets største og et viktig transportknutepunkt i sør.

HV-området er en godt sammenspleiset gjeng som har trent og øvd sammen i årevis. Dette er kvinner og menn som med sin lokalkunnskap, livserfaring, yrkeserfaring og et personlig nettverk er gull verdt for meg og min stab for å kunne løse vårt militære oppdrag.

Legg også til ordet forsvarsvilje!

I tillegg til den sosiale siden av tjenesten i Heimevernet får jeg selvsagt også brukt en del av den militære kunnskapen og erfaringen i min sivile jobb i politiet.

Sist – men ikke minst – er en viktig del av motivasjonen å beskytte befolkningen her lokalt i Kristiansand. Det er ikke bare min motivasjon, men hele Kvadraturens motivasjon.

I juni avsluttet vi årets trening. Vi trente på vårt reelle objekt i samarbeid med havnen. Dette sivil-militære samarbeidet var nært, det var godt, og det var lærerikt. Eksempelvis bemannet vi et felles operasjonssenter med representanter for både Forsvaret, havnen, kystverket og politiet, der vi hadde det samme bilde og dermed den samme situasjonsforståelsen slik at vi som beredskapsaktører og lokalsamfunn kunne løse oppdraget best mulig. Dermed kunne havnen fungere mest mulig, selv om vi ble utsatt for en rekke anslag med våpen og eksplosiver som ble militært håndtert. La meg kalle dette «best practice» på området sivil-militært samarbeid!

Dette var jo noe av barnelærdommen for oss offiserer på 1980- og 1990-tallet, nemlig totalforsvarskonseptet, som inkluderer beredskapsaktører som politi, sivilforsvar, fylkesmenn og kommuner. Det er særdeles vesentlig at dette konseptet børstes støv av. For totalforsvaret er liv laga og til befolkningens beste.

FOTO: HANS KRISTIAN BERGAN

SIKRING: HV-soldater tar hånd om inntrengere som har kommet seg inn på Kristiansand Havn.

Organisasjonen Kristiansand havn har alltid vært «fremoverlent» og tar beredskap alvorlig. Dette er en aktør som tenker samfunnssikkerhet og som planlegger og tilrettelegger for oss «i grønt» på en utmerket måte: med andre ord en objekteier som har forståelse for vår virksomhet når vi løser oppdrag.

Årets trening viste at vi er relevante, og at vi stiller opp når situasjonen krever det. Vi har også et godt samarbeid med andre aktører – som politiet og havnen.

Scenarioet Kvadraturen HV-område trente etter, var altså i henhold til bistandsinstruksen, det vil si at Forsvaret overtok ansvaret for å beskytte objektet fra politiet.

Sommeren for tre år siden var dette et reelt scenario i havnen. Politiet sikret Kristiansand havn, men etter en tid ble nøkkelbefal i vårt HV-område bedt om holde oss klare til å overta. Dette ble det ikke noe av fordi beredskapsnivået ble nedjustert.

Kristiansand havn er på lik linje med en rekke andre havner i Norge særdeles viktig for mottak og sikring av allierte forsterkninger, som blant annet inkluderer overvåking og kontroll for å bygge et situasjonsbilde, beskytte framføringsakser etc. Stikkordet er territorielle operasjoner, som er HVs kjernekompetanse, hvor også sivilt-militært samarbeid inngår – og som virker.

Heimevernet skal og må være en troverdig militær ressurs. Derfor må vi trene jevnlig for å utvikle Forsvarets reaksjonsevne og operative evne. For meg er beredskap og kapasitet to viktige siktemidler. Personellets allsidige bakgrunn gjør oss til en svært kompetent og løsningsorientert organisasjon, i kombinasjon med militære ferdigheter.

For meg handler vår tilstedeværelse på Sørlandet om det å være synlig i nærmiljøet. Det handler om kontakten mellom folket og Forsvaret, noe som jeg synes er særdeles viktig all den tid Forsvarets militære organisasjon består av langt færre hoder enn for få år tilbake. Og det handler om opplevd trygghet for lokalbefolkningen i en verden i hurtig endring – der det usannsynlige kan bli sannsynlig.

Skribent

Kaptein
STIG BJARNE VANG
Sjef for Kvadraturen HV-område, Agder og Rogaland HV-distrikt

«Det handler om kontakten mellom folket og Forsvaret»

KRIGSHISTORIE: Kontreadmiral Egil Eikanger ved statuen av kaptein Per Hysing-Dahl, plassert på Bergen lufthavn Flesland.

Sjekk krigshelten!

I innsjekkingsområdet på Bergen lufthavn Flesland kan du få med deg historien til en krigshelt.

Egil var 12 år da krigen sluttet. Frigjøringsdagen 8. mai i 1945 var en gledens dag.

– For meg ble den ekstra stor, for den dagen fikk jeg vite at min far hadde overlevd. Da hadde vi ikke hørt fra ham på fem år, sier Egil Jørgen Eikanger.

Monument. Opplevelsene fra 2. verdenskrig har preget bergenseren siden.

Derfor står det nå en statue av krigshelten Per Hysing-Dahl på nye Bergen lufthavn Flesland, rett ved innsjekkingen. Og derfor ledet Eikanger arbeidet med å reise et monument som takk til Shetlandsgjengen. Han fikk også på plass Nordstjernen som et minne og takk til de 514 sjøfolkene fra Bergen som ga sitt liv på sjøen. Krigsmoderen på Nordnes fikk sin statue som takk til alle mødene som passet hus og hjem mens ektefeller og barn var ute og kjempet eller satt i fengsel. Byster på Sjøkrigsskolen og Haakonsvern av to MTB-sjefer har Eikanger også bidratt til.

Minnes. Jørgen Eikanger, faren til Egil, seilte under hele krigen som kaptein på M/T Spinanger som gikk mellom USA og England. Det gikk bra helt til januar 1945, da skipet ble truffet av en torpedo fra den tyske ubåten U 482. Torpedoen traff maskinrommet, og fire mann ble drept. Spinanger ble berget og slept inn til Glasgow og reparert.

– Dette er nok litt av grunnen til at jeg i alle år har vært opptatt av dem som kjempet under siste verdenskrig. De skulle ikke ble glemt, og de burde få en synlig takk også her i vår by, sier Eikanger.

Selv gikk han inn i Sjøforsvaret og endte sin tjeneste som kontreadmiral.

– Min far var stolt da jeg begynte på Sjøkrigsskolen, men ikke så glad da jeg bestemte meg for å bli ubåtoffiser. Han likte ikke ubåter!

Avduket. Engasjementet fortsatte altså også da Eikanger ble pensjonist. Og i august avduket statsminister Erna Solberg statuen over kaptein Per Hysing-Dahl på Flesland.

Per Hysing-Dahl

- Tjenestegjorde mesteparten av krigen i Royal Air Force, Special Duty Squadron nord for London.
- Valgt inn på Stortinget, der han ble formann i forsvarskomiteen og stortingspresident.
- Mottok bl.a. Krigskorset med sverd, St. Olavsmedaljen med eikegren og det britiske Distinguished Flying Cross to ganger.

– De som deltok i luftkrigen, har, etter det jeg vet, ikke fått noen synlig takk her i Bergen. Det får de nå, sier Eikanger.

– Med ny terminal her på Flesland tenkte jeg det var en mulighet. Vi hadde flere personer som vi kunne ha som symbolperson på vår takk, men etter å ha lest bøkene om Per Hysing-Dahl var saken klar. Han er et kraftfullt eksempel på innsatsen til alle nordmenn som kjempet i luften over Europa under 2. verdenskrig.

Historie. Egil Eikanger understreker at heller ikke statuen på Flesland har vært noe enmannsforetak. Uten engasjementet til en rekke bidragsytere i Bergen hadde ikke vært mulig å få den på plass.

– Forsvarsdepartementet, sjefene for Etterretningstjenesten og Forsvarets spesialstyrker har støttet oss, men uten Avinors velvilje hadde ikke ideen blitt virkelighet, sier han.

Nå står statuen på det mest travle punktet i Bergen. Alle som skal reise, passerer den. Tre millioner mennesker reiser ut fra terminalen i løpet av et år. Stanser de opp et øyeblikk, kan de lære litt historie.

TOR EIGIL STORDAHL tes@fofo.no
FOTO: CHRISTIAN NØRSTEBØ

Minneord

General **Arne Solli** gikk bort 20. september i år, 79 år gammel. Han viet sitt yrkesliv til Forsvaret og avsluttet en variert og fremgangsrik karriere som forsvarssjef i 1999.

Arne Solli ble født i Molde 6. april 1938 og startet sitt militære virke som elev ved Befalsskolen for infanteriet i Sør-Norge i 1956. Etter Krigsskolen gikk han gradene i Hæren som kompanisjef og bataljonssjef i Brigaden i Nord-Norge og etter hvert sjef for Brigade 3.

Den solide tjenesteerfaringen ble underbygget av et tilsvarende utdanningsløp med Hærens stabsskole og det anerkjente tyske Führungsakademie i Hamburg som viktige milepæler. Han gjennomførte i tillegg både hovedkurs og sjefskurs ved Forsvarets høgskole.

Etter tre års tjeneste i Nato sent på 80-tallet steg Arne Solli raskt i gradene og tiltrådte i 1989 som generalinspektør for Hæren. Etter en periode som øverstkommanderende ved Forsvarskommando Nord-Norge ble han i 1994 utnevnt til forsvarssjef.

Arne Solli sin bemerkelsesverdige karriere har satt tydelig spor etter ham i Hæren og i Forsvaret. Hans evner ble raskt lagt merke til ,og han ble tidlig i karrieren trukket inn i arbeidet med å utvikle lederskapsutdanningen i Hæren. Han var kjent som en tydelig leder som visste hva han ville. En helstøpt offiser som baserte sitt virke på solide verdier. Han var generalen med en genuin interesse for sine soldater og som alltid hadde tid og et godt råd på veien.

Etter å ha ledet på nær sagt alle nivåer i etaten avsluttet Arne Solli sin ledergjerning som forsvarssjef i siste halvdel av 90-tallet. Han fikk da det krevende ansvaret med å lede Forsvaret i brytningstiden etter den kalde krigen, på vei inn i en tid preget av omfattende omstillinger. Også etter sin aktive tjeneste engasjerte Arne Solli seg i forsvarssaken gjennom deltakelse i en rekke frivillige organisasjoner.

Vi husker ham som en uredd offiser med naturlig autoritet og betydelig faglig tyngde, egenskaper han i sitt lederskap forvaltet på en glimrende måte.

Vi lyser fred over hans minne.

Admiral
HAAKON-BRUUN HANSSEN
Forsvarssjef

65-ÅRSJUBILANTENE. Tolv avgangselever fra Befalsskolen for Ingeniørvåpnets 1952-kull på Hvalsmoen markerte nylig 65-årsjubileum. De bekranset blant annet minnesteinen for falne ingeniørsoldater fra 2. verdenskrig. Fra venstre: Finn Svendsen, Leif Otto Høyland, Erling Kjelsby, Odvar Wangensteen, Tarjei Gotuholt, Jarle Lind, Svein Erik Kumle, Reidar Christensen, Erling Johnsen, John Nilssen, Erik Boll, Petter Bagstevold.

Medaljer. Rundt 20 soldater mottok i september medaljer for internasjonal tjeneste etter at de kom hjem fra Irak. Styrkene fra «Theater Enabling Force Norwegian Task Unit», har bidratt med å bygge leir for de norske styrkene som nå tjenestegjør der. Styrken bestått av blant annet rørleggere, veterinærer og elektrikere. FOTO: TORBJØRN KJOSVOLD/FMS

Minneord

Det var med sorg vi mottok budskapet om oberst **Thorbein Marinius Gamst** bortgang etter lengre tids sykeleie. Han døde 19. september og ble 90 år.

Thorbein var en markant leder i Forsvaret. I tillegg var han meget historisk interessert og produserte mange bøker om lokal historie. Å beskrive ham rettferdig i noen kortfattede minneord er en umulighet, det hadde krevd en omfattende bok!

Etter gjennomført befalsskole og krigsskole gjorde han en omfattende tjeneste i artilleriet og Forsvaret. Dette omfattet blant annet tjeneste i Tysklandsbrigadene, batterisjef i feltartilleri-bataljonene i brigadene i Nord- og Sør-Norge. Han var sjef for det første selvdrevne M-7-batteriet. Videre var han stabssjef ved Finnmark landforsvar, instruktør ved Krigsskolen og Skyteskolen, hovedlærer ved Forsvarets høgskole og gjennomførte FN-tjeneste i Midtøsten. Han var også sjef for Feltartilleribataljonen/Brigaden i Nord-Norge, for Feltartilleriets skole- og øvingsavdeling på Haslemoen og til slutt for Artilleriregiment nr. 1 i Fredriksstad. Han avsluttet sin tjeneste som direktør ved Forsvarsmuseet fra 1988-92.

Gamst holdt mer enn gjerne en tale under den årlige Sankta Barbara-feiringen, hvor han innprentet, særlig rettet mot ungdommen, hvor viktig det var å ivareta samhold, tilhørighet, disiplin og avdelingsstolthet.

M-7 batteriet som han ledet på 50-tallet demonstrerer tydelig disse prinsippene. Etter ønsker om å treffes igjen ble det arrangert fire jubileumssamlinger, etter 25 og 35 år på Haslemoen og etter 50 og 55 år på Rena, alle med stor oppslutning, batterisalutt og start av klenodiet det selvdrevne skytset M-7.

Gamst hadde en markant og særegen lederstil som stilte store krav til undergitte og stabsmedarbeidere. Men han stilte like strenge krav til seg selv. Hvis det var noe som var vanskelig å gjennomføre, var hans motto: «Det finnes penger i fedrelandet!» Det var alltids lettere å få tilgivelse enn tillatelse. Det var ikke alle overordnede som var like glade for dette.

Våre tanker går til hans kone Oddbjørg som sitter alene igjen.

Vi skal fortsette å leve etter artilleriets motto: «Gjør rett-frykt ingen!»

Hvil i fred, Thorbein!

ODDBJØRN GRINDEN
Brigader (p)

Forsvarets forum

Visste du at Forsvarets forum lager daglig morgenbrif om Forsvaret?

forsvaretsforum.no

GARM®
Combat Uniform 2.0

Enhance your combat performance

NORSE GEAR

x-ord

Finn løsningsordet som skjuler seg i de gule rutene, og send det til **konkurranser@fofo.no**

Leveringsfrist: **24. november.** Lykke til!

Kryssord: Løsningssetningene i kryssord nr. 4 er: «DISTINKSJON»
1. premie (15 Flax-lodd) **Kate Rognli,** Oslo
2. premie (10 Flax-lodd) **Aksel Bach,** Egersund
3. premie (5 Flax-lodd) **Gro Tømmervik,** Råholt

Flott | Bestrålt | Effekten / Vekst | Klage / Kjerneved / Tresort | Bibel-navn | Lokal forening | Fiske-redskap / Motta | Posisjon / Tar
Hentes / Tull
For-skansning / Parre | Fartøy / Snor
Lidelse
Helling / Rotete | Tall | Fisk / Sjef | Adresse / Byge
Gammel bolig
Bibel-navn / Enhet | Pluss | Svensk by | Dra / Tidligere land
Felt-plagg | Kosten | Finnes
Sjarm | Dyre-unge | Bibel-del | Lengde | Vrang
Forbigå / Sår | Mat | Stengsel / Nevnte | Følt / Konjunk-sjon | Maskulin / Strø | Like | Sal
Modig | Subjunks.
Brunst | Naboer / Sangene | Gå | Høyde | Futteral
Denger / Mineral | Uklart svar / Kraft | Elliptisk | Kjær-tegn | Likevel
Båteier / Tyveri | Penger / Ryke
Parade / Spørre | Tall | Avis | Ledelse / Bakke | Tall
På / Kropps-delene | M.-navn / Propri-etærer | Spis! / Får unger | Kruset / Plante
Gråter / Strofe | Puste-reaksjon / Tall | Mann-skap / Rom
Tanken | Naboer / Pengeleie
Konkur-rere | Knark / Stokk
TV-publi-kummet | Forestilt seg / Tøff | Verktøy / Mål
Familie-medlem
Festen / Subjunk-sjon
OK / Tall / Stråling | Demon-strere
Væske
Drikken

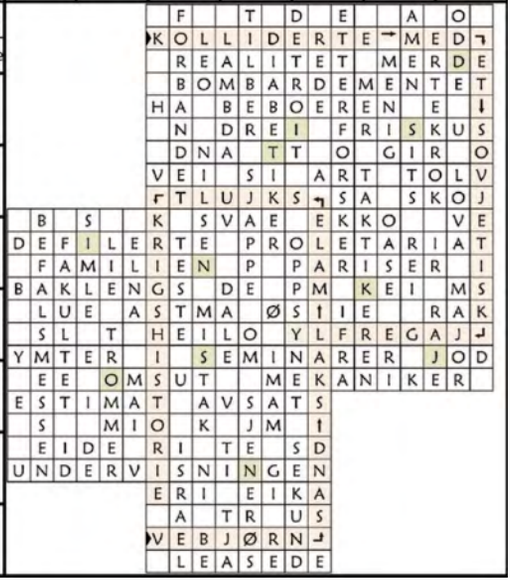

Tegneserieskaper Børge Lund tegner Lunch-gjengen på HV-øvelse – eksklusivt i Forsvarets forum.

100 000 VETERANER. 100 000 HISTORIER.

ARNE HANESTAD

Tjenestegjorde i Kongo

«Vi reiste ut den 22. mai 1962. En av episodene fra Kongo som har sittet lengst i, var da en av mine gode venner som jobbet på flyplassen, Mattias, kom til meg og ville at jeg skulle ta med en liten gutt hjem. Hans sønn. Det kunne jeg ikke, og det var ikke så lett å fortelle det. Mattias var en mann som ikke smilte så ofte, og han smilte ikke da heller.»

Les mer på itjenestefornorge.no

ARVE M. AASBAK

Tjenestegjorde i Libanon

«Isolasjonen i Beirut er selvfølgelig det jeg husker best. Våren 1989 var den tyngste perioden i borgerkrigen i Libanon. Det var bare 20–30 000 mennesker igjen. Alle hadde rømt. Sjøveien var stengt. Byen var bombet sønder og sammen. Jeg husker hotellet hvor vi bodde, ble rammet av et bombeangrep. Jeg lå og sov på rom 312, og raketten slo inn på rom 212.»

Les mer på itjenestefornorge.no

MARTHE BRENDEFUR

Tjenestegjorde i Syria

«Det jeg husker best fra operasjonen, var første gang vi gikk inn i den syriske havnebyen Latakia. Fram til da hadde vi kun trent på oppdraget og ventet på ordre. Den 6. januar begynte som en helt vanlig dag. Så samlet skipssjefen oss, og etter en kort brief om situasjonen, avsluttet han med: «Ordren er som følger: Gjør klar til strid. Gjør klar til strid.»

Les mer på itjenestefornorge.no

Nettstedet itjenestefornorge.no handler om Norges internasjonale operasjoner fra 1947 og frem til i dag. Her samler vi inn historier, bilder, filmklipp og lydfiler fra alle som har deltatt i internasjonale operasjoner.

Les historiene og fortell din egen på itjenestefornorge.no

FORSVARET

For alt vi har. Og alt vi er.

Forsvarets mediesenter - 1332

FOTO: CAMILLA BREVIK HÅGENSEN

I kamp mot IS

Soldater fra Telemark bataljon har vært direkte involvert i kamper mot IS i Irak. SIDE 76

I denne utgaven av **Soldatnytt** har bladet fulgt rekruttene i Panserbataljonen i det tradisjonelle beretløpet. Bladet har også vært med på øvelse om bord i en fregatt.

AKTUELT FRA FORSVARET

Her kommer artikler og informasjon fra forsvarsgrenene og Forsvarets avdelinger.

78 Ny kommunikasjonssjef
78 Øvde sanitet i Tyskland
79 Kommentar: Hjemme og ut
80 Fregatt på nye oppdrag
82 Kontrakt om kampsystem

83

«Jeg ser frem til 2040, der offiseren og spesialisten er likeverdige, like viktige, men ikke like»

Kontreadmiral
NILS-ANDREAS STENSØNES
Sjef Sjøforsvaret

84 Jobbet med orkanofre
86 Nå kommer kampflyet
87 Kommentar: Vi gleder oss

88 Skal holde fred
90 Direkte logistikk
91 Kommentar: Mye positivt
92 Renser vann
92 Øvelse vedlikehold
93 Kommentar: Takk for innsatsen!
94 Arktisk trening

95

«Øvelse skal gjøre samarbeidet enda bedre»

OberstløytnantFRANK TERJE AARESTADPlan- og øvingsavdelingen, FOH

96 Til EM i cyber
96 Kommentar: Steget mot stordata

IS-krigerne

Nordmenn og irakisk brigade i kamper mot terrorgruppe.

Det norske bidraget på om lag 60 soldater i Irak er hovedsakelig soldater fra Telemark bataljon. Sammen med 20 andre land er de en del av den USA-ledete Operation Inherent Resolve, en operasjon som har som mål og stoppe terrorgruppa IS.

Terroristene kontrollerer i dag områder i Irak og Syria og utgjør dessuten en alvorlig trussel mot stabilitet og trygghet andre steder i verden. De norske soldatene skal trene, gi råd og veilede de irakiske sikkerhetsstyrkene (ISF) på brigade- og divisjonsnivå.

Siden mai i 2015 har norske instruktører vært på plass i Irak. Den første tiden var det norske bidraget etablert i Erbil, nordøst i landet. Nylig overtok nordmennene en ny leir som er etablert i Anbar-provinsen, som ligger i vest, og 17. september meldte det nåværende norske bidraget seg klar for koalisjonen.

Må forsvare seg. Oberstløytnant Terje Bruøygard er sjef for den norske styrken. De var nylig med på den første operasjonen ut fra denne leiren, i Eufratdalen. ISF hadde i lengre tid planlagt å ta tilbake de to opprørskontrollerte byene Anah og Riyhanna i Eufratdalen.

– Vi skal selvfølgelig ikke oppsøke stridskontakt, men vi er forberedt på å forsvare oss. Vi har et både spennende og givende oppdrag, som bekrefter alt det vi vet om krig, sier Bruøygard og fortsetter:

– Nemlig den iboende usikkerheten, fordi fienden også legger en plan for å hindre vår partnerstyrke i å lykkes med sine oppdrag.

Selv om partnerstyrken var gruppert utenfor rekkevidden av opprørernes våpen, ble flere irakiske soldater både skadet og drept i kamper. Flere ble evakuert ved hjelp av norske ressurser.

Angrepet. Den irakiske brigaden gikk inn i byen Anah fra tre sider. Samtidig unngikk de et område med mange improviserte bomber. To ganger ble styrkene angrepet under oppdraget. Angrepene kom i form av hjemmepansrede biler fullastet med sprengstoff, som ble kjørt mot styrkene.

– Sammen med andre styrker fra koalisjonen og irakiske styrker fikk man stoppet det ene angrepet, mens det andre angrepet var det nordmennene som stanset, forteller Bruøygard.

– Heldigvis er både taktikk, våpen og treningsstandard hos IS og deres sympatisører av en slik art at vi greit kunne forsvare oss og våre allierte, presiserer styrkesjefen.

Hele operasjonen varte i tre dager.

Bygge tillit. Bruøygard forteller at at alle oppdrag i Irak starter med å bygge relasjoner.

VEIBOMBER: På vei til oppdraget ryddet irakiske styrker unna flere veibomber.
FOTO: CAMILLA BREVIK HÅGENSEN

– Ved å være sammen, planlegge sammen og operere sammen bygger vi stein på stein av til-lit, forklarer Bruøygard.

– Min partner må vite hva jeg står for, og jeg må vite hva han står for. Jo bedre kjent, jo bedre blir samarbeidet, sier han.

– Forhåpentlig blir brigaden litt bedre enn før vi kom, forteller oberstløytnanten, som mener at man heller ikke skal undervurdere hvordan virkningen av den norske tilstedeværelsen påvirker den irakiske kampmoralen.

Presse- og informasjonsbefal
ØIVIND BAARDSEN

NORSK SJEF: Oberstløytnant Terje Bruøygard er norsk sjef i Irak. Nylig var de direkte involvert i kamper mot terrorgruppa IS.
FOTO: CAMILLA BREVIK HÅGENSEN

Møteulykke mellom militære kjøretøy. Arbeidstilsynet er koblet inn etter at to militære kjøretøy i Brigade Nord kolliderte i Målselv i september. Fire personer ble fraktet med luftambulanse til Universitetssykehuset i Nord-Norge (UNN) i Tromsø. Disse satt usikret bak i det ene kjøretøyet, som var en Mercedes feltvogn. Bilen er typegodkjent uten sikkerhetsbelter bak. Ulykken har aktualisert spørsmålet om sikkerheten i feltvognene og hovedverneombudet i Hæren, Thomas Norman Hansen, ønsker et møte med hærledelsen for å diskutere saken. FOTO: OLE-SVERRE HAUGLI

Ny sjef for kommunikasjon

Jostein Rensmoen Røraas (38) er ny kommunikasjonssjef i Hæren.

– Min perfekte returbillett til Forsvaret og Hæren, mener Røraas om stillingen han nylig har startet opp i.

Viktig. Med solid utdanning, variert arbeidserfaring, med blant annet fem år i uniform – ser han frem til å ta fatt på de mange utfordringene som venter.

– Dette er en utrolig spennende stilling. Jeg er hærmann i bunnen og i denne stillingen føler jeg at jeg får bruk for alt jeg har lært. Fra da til nå.

– Hæren er også inne i en omstilling, og da er kommunikasjon viktig. Utfordringer trigger meg. I tillegg får jeg et fantastisk team med meg i kommunikasjonsavdelingen, sier Røraas.

Flytter nordover. Det var litt tilfeldig at han søkte på stillingen, fordi kona i en bisetning sa at hun kunne tenke seg å flytte til Nord-Norge. Bare dager senere så han stillingen utlyst.

– Jeg kunne ikke la være å søke, sier Røraas.

Kona ble litt overrasket, men det har vært en modningsprosess for hele familien, og de gleder seg til å flytte til Bardufoss.

– Jeg trivdes meget godt i Forsvaret i 1998-2003. Denne stillingen var derfor en utfordring jeg ikke kunne la gå fra meg, poengterer Røraas.

Presse- og informasjonsbefal
ØIVIND BAARDSEN

FOTO: OLE JOHAN SKOGMO

NY SJEF: Jostein Rensmoen Røraas har startet i jobben som kommunikasjonssjef i Hæren.

SANITET: Norske sanitetssoldater evakuerer «skadde» under øvelsen i Tyskland.
FOTO: FREDERIK RINGNES

Erfaringen

Norske soldater øvet sanitet multinasjonalt i Tyskland.

Det ble gjort nyttige erfaringer da Sanitetsbataljonen i Brigade Nord for første gang deltok med et feltsykehus under øvelsen Vigorous Warrior nord i Tyskland.

Hensikten med øvelsen er å trene det medisinske støttesystemet i alliansen, og være klare til å støtte multinasjonale operasjoner, blant annet gjennom Nato Response Force (NRF).

– Vi har fått en god gjennomføring for hva som må gjøres hvis denne beredskapen utløses (Very High Readiness Joint Task Force – VJTF), sier major Ivar Solheim, som er nestkommanderende i Sanitetsbataljonen. I 2018 skal de sammen med flere nasjoner være på beredskap for Nato.

– Øvelsen har vært av uvurderlig nytte med tanke på de erfaringer vi har gjort oss knyttet til planlegging, deployering og gjennomføring av selve øvelsen, forklarer Solheim.

Lærerikt. For Sanitetsbataljonen har det vært nyttig å se egen drift og konsept, opp mot de 25 andre nasjonene som deltar på øvelsen. Bataljonen stilte med feltsykehus, en evakueringsenhet i det tyske evakueringskompaniet og stabspersonell til øvelsen.

– Konklusjonen er at vi har ingenting å skjemmes over, presiserer major Solheim.

Også bataljonssjef Karen Sofie Netland

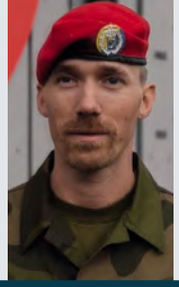

Ny MP-sjef: Major Jon Ingebrigtsen Hammer overtok i september som sjef for Militærpolitikompaniet i Brigade Nord. Hammer har bred erfaring fra forskjellige MP-avdelinger, på ulike nivå i inn-og utland. Av internasjonal tjenesteerfaring har han jobbet i UNIFIL Libanon, ISAF i Afghanistan og som observatør i UNTSO. Hammer gikk Befalsskolen i Luftforsvaret og har tre års utdanning fra Sjøkrigsskolen, men er i dag hæroffiser. FOTO: FORSVARET

Brigader
ELDAR BERLI
Brigadesjef

Vigorous Warrior

- Nato-øvelse avholdt i Lehnin, i nordlige Tyskland 4. til 22. september.
- 900 soldater (36 norske) fra 26 nasjoner deltok.
- I regi av Nato Centre of Excellence for Military Medicine

(bildet) er meget fornøyd.

– Det generelle inntrykket vi har, er at øvelsen er profesjonelt gjennomført på alle nivå. Det har også vært meget lærerikt å jobbe i en multinasjonal setting, sier Netland og peker på at det er mange utfordringer.

– Spesielt vil jeg trekke frem den gode jobben som er gjort i forbindelse med deployeringen av feltsykehuset som er aller første gang for oss, presiserer bataljonssjefen. Hun sier det er mange, spesielt på logistikksiden som har gjort en kjempeinnsats.

– En god øvelse, ikke bare for dem som er her, men faktisk for hele Sanitetsbataljonen som system, poengterer bataljonssjef Netland.

Mobilitet. Kaptein Leif Olav Stokkan er sjef i Sanitetskompani 5, også kjent som Sykehuskompaniet.

– Under øvelsen drev vi samtrening i en brigaderamme og tok oss av syke og sårede i den multinasjonale brigaden. Det som er bra med vårt sykehus, er at vi fokuserer på mobilitet for å kunne følge brigaden både under offensiv og defensiv strid, forklarer han.

Sykehuset skal drive skadebegrensende krigskirurgi, og stabilisere pasientene for videre evakuering.

Visekorporal
FEREDRIK RINGNES
Presse- og informasjonsbefal
ØIVIND BAARDSEN

Brigade Nord har til nå i år hatt 1400 soldater på øving, trening og i operasjoner i 11 land.

Hjemme og ute

De lengste og mest profilerte bidragene har Telemark bataljon med samvirkeledd fra øvrige brigadeavdelinger stått for i Litauen og i Irak. Aktiviteten ute er til dels drevet av sikkerhetspolitiske hensyn hvor det er ønskelig med tilstedeværelse av kompetente norske bakkestyrker. Da er verktøykassen som Brigade Nord har, et naturlig valg, og alle brigadens ti underavdelinger har bidratt utenlands i år.

«BRIGADEN ER KLAR TIL NASJONAL INNSATS»

Det er flere viktige effekter av utenlandsaktiviteten vår. Den bidrar blant annet til utvikling av stridsteknikk, taktikk og materiellbehov. Samarbeidet med våre allierte hjelper oss i modernisering –se muligheter og utnytte ny teknologi. Dette har bidratt til at Brigade Nord i dag er fremtidsrettet og internasjonalt ledende innen områder som Joint Fires og taktisk samvirke i høyintensitetsoperasjoner.

Brigadens utstrakte aktivitet utenlands gir oss en god pekepinn på hvor vi står kvalitetsmessig. Det er gledelig å se at vi holder meget høy standard på det vi gjør. På materiellsiden har vi en blanding av moderne utstyr og gammelt utslitt materiell. Sammenfattet har jeg imidlertid mine ord i behold når jeg sier at vi holder europeisk toppklasse på våre bidrag utenlands. Dette gjelder også soldater i førstegangstjeneste. Som eksempel har 2. bataljon for femte året på rad øvd med blant annet amerikanske, britiske og tyske styrker i Latvia og imponert våre allierte venner stort. I tillegg øver i disse dager en kompetent vernepliktbasert stridsgruppe sammen med det amerikanske marinekorpset, på USAs østkyst.

Aktiviteten sammen med andre lands styrker øker også interoperabiliteten med dem. Brigade Nord forsterker slik sett Norges alliansetilpasning i land-domenet. Dette er svært viktig i nasjonal sammenheng hvor vi er forutsatt å kunne samvirke med, og integreres i, allierte styrker ved operasjoner i Norge.

Vi skal heller ikke glemme at vårt samarbeid med allierte styrker utenlands hjelper når de kommer til Norge for å trene sammen med Brigade Nord. Vi beviser at vi er en moderne og kompetent operativ enhet som er gjenkjennbar hos våre Nato-venner. Dette bidrar til å gjøre utbyttet av alliert trening i Norge bedre, både for oss og dem.

Selv med så utstrakt aktivitet internasjonalt som vi har i 2017 er brigaden klar til nasjonal innsats med relevante kapasiteter hver dag. Dette tester vi jevnlig gjennom beredskaps- og alarmøvelser. For til syvende og sist er vi til for å forebygge krig ved å kunne gå i kamp her hjemme i kveld, når det blir krevet.

På nye oppdrag

KNM Otto Sverdrup har løst Nato-oppdrag i Østersjøen, nå gjelder Middelhavet.

I Middelhavet støtter kommandoskipet i Natos stående marinestyrker, Standing Nato Maritime Group 1 (SNMG1) operasjonen Sea Guardian. Bak seg har de travle uker med patrulje i Østersjøen.

Blant annet ble marinestyrkene på kort varsel i sommer sendt ut for å møte en kinesisk fartøygruppe som seilte til Østersjøen for å øve med den russiske marinen.

Gripbare. – Kun dager etter at vi overtok som kommandofartøy, stevnet vi mot Skagerak i 25 knop på oppdrag for NATO. SNMG1 er alliansens skarpeste og mest gripbare maritime enheter, og vi brukes stadig oftere til reelle oppdrag for alliansen i tillegg til øving og trening, forteller skipssjef Frode Røte.

Gjennom flere uker overvåket de russisk og kinesisk øvingsvirksomhet i Østersjøen.

– Vi returnerte senere til området for å markere NATOs interesser og tilstedeværelse i den perioden som var oppbyggingen til den store russiske øvelsen Zapad, forteller Røte

KNM Otto Sverdrup og SNMG1 har i de siste ukene forflyttet seg til Middelhavet.

– Som en av Natos stående styrker er det naturlig at våre åtte fartøy også kan bidra inn i operasjon Sea Guardian, sier flaggkommandør Petter Kammerhuber, som leder fregattstyrkene ut 2017. I tillegg til KNM Otto Sverdrup består SNMG1 nå av syv større overflatefartøyer og over 1200 mannskaper fra 11 land i alliansen.

Travle uker. Under Zapad var SNMG1 tilstede i det som er et viktig område for Nato. Østersjøen som er omkranset av seks land i alliansen

MIDDELHAVET: KNM Otto Sverdrup patruljerer nå Middelhavet der hovedformålet er å sikre handelsveier og bidra til sikkerhet. FOTO: RUNE HAARSTAD

SNMG

(Standing Nato Maritime Group)

- Nato har fire marinestyrker som utgjør Natos hurtige reaksjonsstyrker til sjøs: to fregattstyrker og to minerydderstyrker.
- Norge leder nå en av disse (SNMG 1) og har i tillegg et mineryddefartøy i minerydderstyrken.

og to partnerskapsnasjoner. Gjennom flere uker fulgte styrken med på russisk og kinesisk øvingsvirksomhet.

– Under våre patruljer i Østersjøen har vi jevnlig observert russisk militær aktivitet. All kontakt med russiske fartøyer og fly har foregått på sikker måte, med godt sjømannskap og i tråd med de lover og avtaler som gjelder, poengterer Kammerhuber.

– Vi observerte at det militære nærværet i Østersjøen er høyt.

Observasjon av militær aktivitet i medlemslandenes interesseområder er en rutinemessig aktivitet for Natos stående maritime styrker.

Sikkerhet i Middelhavet. Sea Guardian en maritim sikkerhetsoperasjon som skal bidra til et økt samarbeid mellom Middelhavslandene. Hovedmålet er å opprettholde frie og trygge handelsveier og sikker sjøfart.

– Noen av oppgavene våre i operasjonen er å bidra til situasjonsbevissthet om forholdene i Middelhavet, bidra til trygge og frie handelsveier, samt kriminalitetsbekjempelse, sier flaggkommandør Petter Kammerhuber.

Mer enn 90 prosent av verdens råvarer, ferdigvarer og energiforsyning fraktes sjøveien. Å sørge for at lover og regler til sjøs følges, og at handelsrutene er åpne og trygge er en viktig oppgave for Natos stående maritime styrker. Sammen med oppgaven med å gi maritim situasjonsforståelse til alliansens ledelse og medlemslandene.

SNMG1 skal i tillegg til operasjon Sea Guardian også være med på øvelser samt en rekke havnebesøk. Mange av disse havnebesøkene gir den norske flaggkommandøren og resten av mannskapene en viktig rolle som ambassadører for Nato og landene i alliansen.

Presse- og informasjonsoffiser
RUNE HAARSTAD

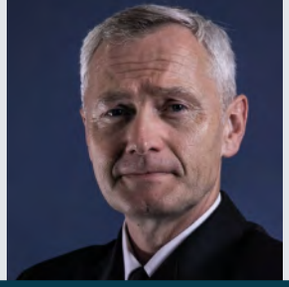

Sandquist tilbake. Etter å ha vært sjef for Natos stående marinestyrker, Standing NATO Maritime Group 1, er flaggkommandør Ole Morten Sandquist nå tilbake som sjef for Marinen. Ole Erik Martinsen har fungert i hans stilling frem til 28. august i år.

– Det har vært en hektisk, men givende og nyttig periode som sjef for SNMG1. Vi har gjennomført mange øvelser, vært tilstede og løst oppdrag med fartøyene der NATO har hatt behov for oss, sier Sandquist. FOTO: JAKOB ØSTHEIM

Styrker kampsystem

Sjøforsvaret styrker grunnmuren med ny kontrakt om reservedeler til fregattenes kampsystem.

Kampsystemet Aegis på Nansen-klassen er et moderne og kapabelt system. Systemet henter informasjon fra blant annet fregattenes radar og regner ut målløsning for artilleri og missiler. Det er Aegis systemet som er ryggraden i fregattenes stridsevne.

Penger er bevilget. Som en del av Forsvarets samlede satsing på å bygge opp reservedelslagrene har Forsvarsmateriell (FMA) og Forsvarets logistikkorganisasjon (FLO) sammen med Sjøforsvaret inngått en omfattende avtale med Lockheed Martin om økt leveranse av reservedeler til dette avanserte systemet.

– Tilgang til økt mengde reservedeler vil sikre at fregattenes stridsevne blir mer robust enn det vi har opplevd tidligere. Dette er viktig for Norge i en tid der vi ser behovet for at både fregatter og andre krigsskip har en høy evne til å løse oppdrag på kort varsel, sier sjef for Sjøforsvaret, kontreadmiral Nils Andreas Stensønes.

Sjøforsvaret har fått bevilget midler til å ta igjen vedlikeholdsetterslepet på krigsskipene og bygge opp reservedelslagrene. Dette arbeidet følger flere spor. Blant annet har FMA maritime kapasiteter et eget prosjekt (P6061) for å øke mengden reservedeler. Kontrakten med Lockheed Martin er en del av dette prosjektet.

Omfattende. Sjøforsvaret har også fått en økning i grunnfinansieringen for å ta igjen vedlikeholdsetterslepet på krigsskipene. For å sikre omsetting av disse midlene gjennomfører Sjøforsvaret en omfattende vedlikeholdsplan sammen med FLO. Selv om alt etterslepet ikke er tatt igjen ennå, fremstår mange av fartøyene i dag bedre vedlikeholdt enn det som var tilfellet tidligere.

– Det er et omfattende arbeid å ta igjen hele vedlikeholdsetterslepet og sørge for at vedlikehold i tiden fremover skjer til rett tid og kvalitet, og vi er ikke i mål med hele prosessen. Imidlertid så er det gjort mye

Ny sjef. Det er en stolt og ydmyk Ronny Kristoffersen (43) som har tredd inn som ny sjef for Kystjegerkommandoen (KJK). Han er imponert over avdelingen og treningen de gjennomfører, og ser frem til å lede avdelingen videre.

– Jeg har sett hvordan dere trener før skarpe oppdrag som involverer liv og død, og dere har det tankesettet som skal til. FOTO: FRANK ROKSØY/HARSTAD TIDENDE

KONTRAKT: Nylig ble det inngått en avtale med Lockheed Martin (bildet under) om leveranser til systemet Aegis – som blant annet regner ut målløsning for artilleri og missiler.
FOTO: MARTHE BRENDEFUR

FOTO: JAKOB ØSTHEIM

svært godt arbeid og vi er i rute, sier kommandør Aslak Heen som er sjef for logistikk og teknisk avdeling i Sjøforsvaret.

Utfordringer. Vedlikehold av krigsskip og kystvaktfartøyer skjer på flere steder. Krigsskipene blir i hovedsak vedlikeholdt i militær regi, enten på Haakonsvern eller i Ramsund med bruk av sivile underleverandører i tillegg til verkstedarbeidere fra FLO. For Kystvakten er det større bruk av sivile verft langs kysten ettersom kystvaktfartøyene har mindre innslag av rene militære systemer.

Sjøforsvaret har i løpet av de senere årene vært gjenstand for kritikk fra både mediene og Riksrevisjonen i forhold til utstrakt «kannibalisering» av kritiske deler mellom fartøyene som en følge av manglende reservedeler. Denne praksisen hadde en opplagt negativ effekt på fartøyenes evne til å løse oppdrag. Som en følge av økte bevilgninger og samarbeidet mellom Sjøforsvaret, FMA og FLO er denne praksisen nå mindre utbredt.

– Sjøforsvarets fartøyer er som en følge av økte bevilgninger og samarbeid mellom nøkkelaktører mer gripbare for å løse oppdrag enn det som har vært tilfellet tidligere. Pilene peker i riktig retning, men det gjenstår fortsatt en del utfordringer før vi er helt i mål, sier kommandør Heen.

her&nå

Kontreadmiral
NILS-ANDREAS STENSØNES
Sjef Sjøforsvaret

Jeg ser frem til 2040, der offiseren og spesialisten er likeverdige, like viktige, men ikke like.

Frem mot 2040

Fredag 20. oktober markerte vi steg tre av vårt strategiske konsept på seminaret «Med Sjøforsvaret mot 2040» i Grieghallen i Bergen. Vi fikk stadfestet at det er et teknologikappløp med stor hastighet på havet. Hvordan vi utnytter det teknologiske fremskrittet i sjømilitære operasjoner, er et viktig fokus for å være blant de fremste. Med den kunnskapen vi har, er jeg trygg på at vi setter en stø kurs. Vi skal ha med oss noe av det materiellet vi har i dag, i tillegg til at vi skal ha nye kapabiliteter. Her blir det viktig at midtveis oppdatering av det materiellet vi har i dag, må være synkront med det nye vi skal innfase. Samtidig handler det ikke bare om teknologi og materiell, men også personell.

«EN BALANSE VIL UNDERSTØTTE AT DET MATERIELLET VI HAR, ER I BRUK»

I 2040 vil jeg at vi har vi en balanse mellom materiellet vårt og personellet. En balanse vil understøtte at det materiellet vi har, er i bruk. Dette vil igjen gi et fokus på at det vi har, også virker. I 2040 er ikke den nye ordningen for militært personell ny lenger. Den har fungert så lenge at spesialistene våre er verdensmestre innen sine fagfelt, og offiserene har taktisk overblikk. Offiseren og spesialisten i 2040 er likeverdige, de er like viktige, men ikke like. Begrepet TTP (taktikk, teknikk og prosedyrer) er vel kjent. Offiseren, om lag 30d prosent av Sjøforsvarets personell i 2040, har hovedfokus på taktikk og operasjonskunsten. Spesialisten har hovedfokus på teknikk og prosedyrer som del av stridskunsten. At personellmassen i 2040 består av 70 prosent spesialister, betyr at offiserene kan heve fokuset i større grad enn i dag.

La meg ta anti-ubåt som eksempel. Hvis spesialisten fokuserer på å få sonarene til å fungere optimalt og våpnene til å virke, kan offiserene tenke på hvordan mest effektivt bekjempe undervannsbåten. Koordinert bruk av kampfly mot ubåt til kai, maritime patruljefly langt fremme og egne helikoptre og fartøy som innerste lag. Sammen vinner spesialisten og offiseren kampen i det maritime domenet. Den «lette» delen av jobben med den nye militære ordningen er gjort, stillingsbeskrivelser og benevnelser. Nå gjenstår det for oss å få rett person i stilling og bygge kultur over tid – i lag. Hensikten er å legge grunnlag for en balansert personellstruktur som styrker vår operative evne og gjør at vi kan få maksimalt ut at det materiellet og den fremtidsrettede teknologien vi skal ha i 2040. Jeg har tro på at vår militærordning skal bidra til økt annerkjennelse, bedre forutsigbarhet, bedre kompetansestyring, økt ståtid for begge personellkategorier og økt evne til å føre striden i det maritime domenet.

ORKANBERGINGEN

Norske spesialister og offiserer var med under evakuering av orkanrammede.

– Vær klar over at du ser gjennom alt vi har igjen!

Tobarnsmoren svarte akkurat det til flymannskapet da hun fikk spørsmålet om de kunne få se gjennom kofferten før ombordstigning i transportflyet C-17.

Hun hadde én koffert.

Andre av passasjerene hadde ingenting.

Orkan. 6. september rev orkanen Irma seg gjennom Karibien med en fart på over 300 kilometer i timen. Den nederlandske og franske øya St. Martin ble hardt rammet. Seks av ti husstander ble jevnet med jorden, bilene byttet plass med båtene, og øya ble ubeboelig.

Redning på kort varsel. Redningen kom fra Pápa i Ungarn. Der har det multinasjonale programmet Strategic Airlift Capability (SAC), med tolv medlemsland, base.

Heavy Airlift Wing (HAW) er den operative armen til SAC. De eier sammen tre C-17 Globemaster langdistanse-transportfly, der alle medlemslandene har hver sin andel av flytiden til disposisjon.

Nederland trengte sårt bistand på øya og besluttet 8. september at de ville bruke sine flytimer i SAC til nødhjelp på St. Martin.

Norske til hjelp. Oversersjant Daniel Abrahamsen var én av to nordmenn i besetningen om bord på flyet. Den er satt sammen av personellet i Heavy Airlift Wing. Abrahamsen jobber i Heavy Airlift Wing Combat Security, som er sikkerhetsstyrken. De er trent opp til å ivareta sikkerheten til flybesetningen på bakken under deployering, samt anti-kapring i luften. Den andre nordmannen om bord, løytnant Sindre Thorsteinsen, jobber som flymaskinens mekaniker og har ansvaret for alt det tekniske på transportflyet.

For Abrahamsen var det tøft å se all ødeleggelsen orkanen hadde påført øya, og tilstanden til menneskene på stedet.

– Da vi landet, hadde ofrene for orkanen stått ute i solen i nesten tolv timer med lite mat, lite vann og uten tilgang til verken husly eller toalett. Det var flere syke og dehydrerte. Blant de rammede var det både eldre, barn, spedbarn, fastboende og turister, opplyser oversersjanten.

Fra alt til intet. Etter orkanen ble øya forvandlet fra det som var det fineste reisemålet for mange, til total ødeleggelse. Mange hadde blitt utsatt for plyndring i det som var igjen av hjemmet sitt.

– Vi forstod tidlig at vi måtte fremstå på en slik måte at de rammede følte seg så trygge som mulig. De fleste var mennesker som hadde mistet absolutt alt. Under evakueringen var de svært takknemlige og klarte på tross av utmattelsen å formidle det til besetningen, sier oversersjanten.

Styrket samarbeid. HAW er bemannet med personell på 145 offiserer og spesialister fra de forskjellige medlemslandene. Det gjør det til den første operative multinasjonale militære flytransportenheten i verden.

Sjef for Heavy Airlift Wing, oberst Bjørn Gohn-Hellum, mener programmet er til stor nytte for medlemslandene.

– SAC gir mindre nasjoner mulighet for strategisk lufttransport uten å måtte kjøpe egne store transportfly. Det er kosteffektivt og forutsigbart ettersom det driftes på budsjett, poengterer Gohn-Hellum.

Oversersjant Daniel Abrahamsen er del av en liten sikkerhetsstyrke sammen med amerikanere, nordmenn og svensker. Han har ikke hatt jobben lenge, men er fornøyd med den.

– Det er spesielt å jobbe i lag med så mange nasjoner, spesielt som ny i jobben. Samarbeidet blant hele besetningen, og de som jobbet fra basen under oppdraget, var veldig bra. Det er godt å se at militære ressurser kan brukes til et så viktig og kritisk humanitært arbeid, forteller Abrahamsen.

Presse- og informasjonssoldat
DANIEL KALINIKOV JOHANNESEN

EVAKUERES: Det ble fraktet 160 mennesker til Curacao. I slike tilfeller blir det brukt en prosedyre som kalles gulvlasting. I stedet for sikkerhetsbelter ble det brukt sikringsbånd, opprinnelig til sikring av last. Passasjerene ble da sikret ved å legge beina under båndet som var festet rett over gulvet. Dette er første gang denne prosedyren har blitt brukt for evakuering av mennesker. FOTO: HEAVY AIRLIFT WING

VBU på Luftkrigsskolen. I høst startet den første videregående befalsutdanningen (VBU 1) på Luftkrigsskolen. Det ble markert med en seremoni bestående av spente studenter, taler fra sjef Luftkrigsskolen og sjefssersjanten, i tillegg til tale fra Luftforsvarets sjefssersjant.

– En milepæl er nådd. Dette vil være en arena hvor nye unge offiserer i fremtiden får møte de litt mer erfarne spesialistene som har vært «der ute» en stund, sa Luftforsvarets sjefssersjant, sersjantmajor Christian Olsen. Utdanningen er en sentral byggestein i profesjonsutviklingen som strekker seg fra grunnleggende soldatutdanning til de høyeste lederkurs i Forsvaret og er rettet mot Forsvarets kjernevirksomhet: planlegging, ledelse og gjennomføring av militære operasjoner.

F-35 etter ankomst

Hva skjer med F-35 etter at Luftforsvaret har mottatt de tre første maskinene?

F-35 pilot og F-35 blogger Morten «Dolby» Hanche» har allerede gitt noen svar i kamflybloggen, tidlig i vår. Bare dager før F-35 når norsk luftrom for første gang, er det like relevant å lese hva Hanche skrev den gang. «Det er viktig med en forventningsavklaring rundt F-35, hva dette flyet er og hva det ikke er når det nå ankommer Norge», forteller Hanche.

Her følger et utdrag fra bloggen og hvilke forventninger Forsvaret bør ha i november og den første fasen av F-35 i Norge.

*«**Det er slett ikke uvanlig** med ganske dårlige værforhold langs norskekysten i midten av november, og en tidlig vinterstorm er alt som skal til. Likevel håper jeg virkelig å få se de nye norske kampflyene fly til Ørland innen 10. november 2017. Det blir en merkedag. Det første som kommer til å skje etter at flyene har landet på Ørland, er at Forsvaret vil gjøre en egen mottakskontroll, en utvidet luftdyktighetskontroll, som vi som brukere av F-35 setter pris på. De norske flyene vil bli utstyrt med bremseskjerm etter ankomst i Norge. Bremseskjermen er laget for å gjøre det mulig å operere fra glatte rullebaner. Vi kommer til å bruke mye tid i simulatoren på å øve grunnleggende ferdigheter, instrumentflyging, landing med bremseskjerm og også introduksjon av den nye programvaren, 3F.»*

*«**Vi kommer til å** legge spesiell vekt på å øve instrumentflyging – det å fly i skyer og dårlig vær. Disse prosedyrene må rett og slett sitte når du opererer et enseters kampfly – det er ingen andre til å passe på deg. Derfor vil vi begrense hvor krevende værforhold vi opererer under, slik at vi får en jevn og forutsigbar (gjen)introduksjon til det å fly i kraftig sidevind, dårlig sikt, i isingsforhold, under et lavt skydekke og på en glatt rullebane. Når vi har de grunnleggende «administrative» delene av flygingen på plass, vil vi fortsette samme gradvise introduksjon av stridsteknikk og levering av skarpe våpen. Mye av det vi holder på med i tiden fra våren 2018 og fram til høsten 2019, vil høre inn under begrepet «Operativ Test og Evaluering» (OT&E). OT&E skal kort fortalt finne ut om maskinen og organisasjonen kan løse de ulike oppdragene de er gitt.»*

FOTO: ESPEN VEDAL DÅSVATN

Oberst
HANS OLE SANDNES
Sjef 132 luftving

TIL ØRLAND: Når flyene lander i Norge, starter operativ testing og evaluering.
FOTO: CHRISTIAN NØRSTEBØ

*«**I tillegg vil OT&E** gi operative anbefalinger til Luftforsvaret om hvordan ulike oppdrag bør løses i praksis. OT&E kan også gi anbefalinger til ingeniør- og testmiljøet, om en del av flymaskinen viser seg å ikke fungere bra nok i en gitt situasjon. Et USA-ledet test-team har allerede i flere år drevet OT&E av F-35 i USA. Vi får tilgang til lærdommen fra testingen gjennom taktikk-dokumentene som Norge kjøper fra USA. Derfor vil ikke Forsvarets OT&E av F-35A gjenta testing som allerede blir gjort i USA.»*

«Vi vil fokusere på det som er unikt for Norge. For eksempel å teste samspill med kystkorvetter eller å gi nærstøtte til bakkestyrker, i tillegg til andre relevante oppdrag som å trene på å levere skarpe våpen fra F-35. I dette arbeidet finnes det ingen snarveier. Derfor er det viktig at vi som avdeling, gjennom hele perioden, får arbeidsro til å gjøre alle forberedelsene. Vi trenger forståelse fra alle nivåer i departement og Forsvaret for at tiden fram til operativ leveranse er knapp, og at vi trenger all den tiden for at overgangen til F-35 skal bli sikker og effektiv, slik at vi mestrer det å operere F-35A under norske forhold.»

Du kan lese hele bloggen på «http://nettsteder.regjeringen.no/kampfly/

Sjef for operativ testing og evaluering av F-35
MORTEN HANCHE

Jeg er glad og stolt over å ha tatt over som sjef 132 luftving etter brigader Aage Longva.

Vi gleder oss!

Det er en spennende tid å overta i. Luftvingen styrkeproduserer innenfor baseforsvar, luftvern og kampfly. For baseforsvar er hovedfokuset fremover styrkebeskyttelse av Luftforsvarets baser. Luftvernbataljon skal styrkes og videreutvikles, og vi skal drifte to typer kampfly de neste fire årene. Den viktigste enkeltoppgaven blir nok nettopp å motta og sette i drift et av de aller viktigste militære verktøyene Forsvaret og Norge vil ha de kommende tiårene, kampflyet F-35.

Med F-35 starter en ny æra. I skrivende stund vil de tre første flyene komme til Ørland flystasjon om få uker. Svært mange har gjort betydelige forberedelser gjennom flere år fra politisk hold, i forsvarssektoren og industrien. Anskaffelsen er meget grundig planlagt, og norske teknikere, flygere og øvrig personell har allerede en tid operert med F-35 ved Luke Air Force Base. Det er gjort svært godt arbeid også av vårt dedikerte personell i 132 luftving og øvrige avdelinger på flystasjonen. Forsvarsbygg har muliggjort drift av F-35 gjennom blant annet nye vedlikeholds-, logistikk- og skvadronsbygg, operative flater, taxebaner samt forlenget hovedrullebane.

«MED F-35 STARTER EN NY ÆRA»

Etter vel overstått mottak i november handler det imidlertid om å få satt F-35 i drift. Gjennom operasjonell test og evaluering (OT&E) og årlige treningsprogrammer skal initiell operativ kapasitet nås i 2019, og full kapasitet i 2025. Parallelt vil Luftforsvaret innfase eller fornye flere andre systemer, blant annet områdedekkende luftvern, radarer i K&V-kjeden, helikoptre og fly, og Luftforsvaret vil i samme periode samle seg på færre baser. Samtidigheten i dette utgjør en formidabel utfordring.

Luftforsvaret er i betydelig omstilling, og 132 luftving ser helheten og konteksten vi står i. På kampflysiden er svært store investeringer og arbeid lagt ned, og oppmerksomheten og forventningene rundt F-35 er store. Nå starter jobben med å sette prikken over i-en. Vi er og forblir en kompetansebedrift. Kjernen i all operativ leveranse og stridsevne utgjøres av personell. Opplæring, trening og øving av personellet er derfor det viktigste vi gjør, og omfatter både riktig type aktivitet, av rett kvalitet, og i tilstrekkelige mengder. Målet er å styrkeprodusere F-35s operative kapasitet i henhold til fastsatte ambisjoner, til beste for det samlede Forsvaret av landet. Innimellom vil oppdraget medføre tøffe tak. Vi gleder oss!

Skal holde fred

Generalmajor Tor Rune Raabye kommer ikke til å blande seg opp i Forsvarets prioriteringer når han blir pensjonist.

– Jeg kommer ikke til å sitte i hornet på veggen å pipe om Heimevernet etter at jeg har gått av. Har du ikke klart å påvirke mens du er i tjeneste, kan du la være, sier Raabye, som har sine siste dager som HV-sjef nå.

Han er på oppløpssiden av sin militære karriere. 30. november takker han for seg og overlater Heimevernet til Eirik Kristoffersen. Da er det 36 år siden Raabye ble uteksaminert fra befalsskolen for infanteriet. Han har hatt ledende stillinger i Forsvaret siden slutten av 80-tallet og kom fra jobben som nestkommanderende ved operasjonsavdelingen i Forsvarsstaben da han tiltrådte som generalinspektør for Heimevernet i 2013.

Overrasket. – Da jeg kom inn i HV, var jeg en ihuga hæroffiser, med all min erfaring fra Hæren. Så jeg må jo ærlig innrømme at jeg visste alt for lite om Heimevernet da jeg startet, men det gjorde at jeg kom inn i jobben med et relativt åpent sinn. Jeg hadde verken store forventinger eller store fordommer til HV, men det som overrasket meg først, var engasjementet og interessen alle viste for det de holdt på med, sier Raabye. Han sikter til alle fra HV-soldaten, befalet, område- og opp til distriktstabene. Dernest ble han overrasket over kompetansen i Heimevernsstaben.

Nå, fire år etter, har han endret tittel til Sjef HV og kan se tilbake på en arbeidskrevende periode med en ny langtidsmelding for Forsvaret og en landmaktutredning. Det vil bli endringer - noen hilser han velkommen, men ikke alle.

– Jeg ønsker ikke å blande meg inn i politiske spørsmål. Det er Stortinget som bestemmer hva slags forsvar vi skal ha. Jeg må selvfølgelig forholde meg lojalt til det som blir bestemt, sier Raabye.

Beredskapsklar. Raabye gjorde det til en prioritet å sørge for at Heimevernet ble beredskapsklar og at hele organisasjonen fokuserte på å bringe inn alle ingrediensene som gjør HV klare om situasjonen skulle kreve det.

– Det var vært min bibel hele veien. Vi må kunne løse de oppdragene vi er satt til å gjøre

MØTER SOLDATER: Som sjef for HV har Tor Rune Raabye hatt mer enn 200 reisedøgn i året. Her fra et besøk til HV-09.
FOTO: ANE OLIVIE OPPHEIM

innenfor tidsfristen. Derfor måtte vi jobbe med materiellforsyning, hvordan vi øver, omvæpning til HK-416 og logistikkløsninger. Nå er mye av dette på plass, og både Heimevernsstaben og Forsvarets logistikkorganisasjon har lagt ned en formidabel innsats for å få det til, men tok altså litt tid før vi kom dit vi er i dag. Ser vi på 2017 isolert sett, er HV styrket økonomisk, og det er satt av betydelige midler for å bygge opp igjen grunnmuren vår. Det synes jeg er bra, sier han.

Engasjementet. Konklusjonene i langtidsplanen, og noen av planene i landmaktutredningen har vekket kampviljen i store deler av folket. Interessegrupper på sosiale medier, politikere og stortingsrepresentanter tar Heimevernet i forsvar.

– Engasjementet i befolkningen overrasker meg egentlig ikke. Vi er rundt 41.000 kvinner og menn i uniform, og alle disse har familie og en omgangskrets. Det er ikke til å unngå at det blir snakket om Heimevernet. Hver eneste norske ordfører vet at han har en heimvernskapasitet som er trent, organisert og ledet til å reagere raskt også i en samfunnskrise, sier han.

Møte soldater. Om ikke lenge blir Tor Rune Raabye sivil. Selv mener han de siste fire årene har vært en unik reise med erfaringer han tar med seg videre inn i det sivile.

– Det å ha fått lede en slik organisasjon har vært et privilegium, og jeg er svært glad for at jeg ikke fikk noen andre alternativer. Hadde jeg kunnet ville jeg ha tatt fire år til, sier Raabye.

Han er også opptatt av at det han overleverer til ny sjef, skal være bedre enn det han tok over.

– Jeg håper jeg har bidratt til å drive Heimevernet fremover, sier han.

Som sjef har han hatt mer enn 200 reisedøgn i året, og så fort det har vært et hull i kalenderen, har han ønsket seg ut til øvelser og besøke avdelinger. Han sier tiden i HV har innfridd forventningene han hadde, men at det også har vært noen skuffelser. Raabye beklager at det fremdeles finnes fordommer mot Heimevernet. Ikke minst innad i Forsvaret.

– Jeg får et inntrykk av at mellomsjiktet av offiserer i Forsvaret har en oppfatning av HV som baserer seg på mangel på kunnskap. Det skapes bevisstløse fordommer før de aner hva de snakker om. Det virker også som at disse tror så fort en kompetent offiser tar på seg HV-merket, så er han inkompetent, sier Raabye.

Han trekker frem en historie fra en nær kollega som skulle begynne i HV. Da datteren spurte «Pappa, hva er Heimevernet?», svarte han: «Det er dit elefanter drar for å dø.»

– Noen måneder senere måtte han innrømme hvor feil han hadde tatt, sier Raabye.

Informasjonsrådgiver
STEIN CATO NYBAKKEN

FOTO: MARIUS KANIEWSKI

Tøff trening. Midt under øvelse Hovedstad kom oppdraget til innsatsstyrke Derby i HV-02: Reis til Sinsenveien 47B. Huset er okkupert av fienden. Ta bygningen tilbake. Flere timer senere var oppdraget utført. Det tar sin tid å rydde et sjuetasjers kontorbygg, rom for rom. Lars Widerøe, nestlagfører i et innsatsstyrkelag, sier de er heldige som

Effektiv logistikk

Ingen omveier om depotet eller lagre for å hente utstyr, bare rett i felt.

Under Øvelse Heimdall i september fikk soldater i HV-16 merke hva effektiv logistikk betyr for stridsevnen.

Totalt var 750 HV-soldater med under øvelsen i Harstad og Ofoten-regionen. Til forskjell fra tidligere slapp de å dra innom både depot og flere lagre for å samle utstyr og materiell før oppmøte.

Ferdigpakket og klart. Nå kommer materiellet rett på oppsettingssted, ferdig pakket i konteinere og nok til å holde ut så lenge det er behov. Det gir HV mer tid til øving og trening.

– Vi får personlig bekledning og utrustning, uniformer, som vi kan bytte. Det er forbruksmateriell, drivstoff og sperremateriell. Det er egentlig alt vi trenger for å kunne løse oppdrag og sloss, forklarer major Håkon Strand, i HV-16.

Maks tolv timer. Løsningen er utarbeidet av Forsvarets logistikkorganisasjon (FLO) for å gi HV hurtigere responstid og lengre utholdenhet. Fra konteinerne settes på bil til de er framme ved HV-området skal det ikke ta mer enn 12 timer.

– Dette er mye bedre. Før brukte vi mye tid på å hente ut materiell overalt, sier administrasjonsoffiser, fenrik Nils Ole Vannli i HV-16.

Informasjonsrådgiver FLO
LARS PETTER HALLINGSTORP

FERDIG LEVERT: – Før brukte vi mye tid på å hente ut materiell overalt, sier administrasjonsoffiser fenrik Nils Ole Vannli. FOTO: KRISTIAN BERG

Befalsbehovet

Heimevernet vil i fremtiden være avhengig av å få flere inn på lederkurs.

Det er tidlig morgen på Rygge flystasjon. For de rundt 30 heimevernssoldatene fra Oslofjord HV-distrikt 01 går lagførerkurset mot slutten. Dette er motiverte og over gjennomsnittet interesserte soldater som er blitt plukket ut til å bli fremtidige ledere i deres områder. Det har vært ti intense dager, forteller Christer Karlsen Gravdahl fra Holmestrand.

– Det er lange dager og man må være motivert for dette for å få med seg alt, men det var flere grunner til at jeg ønsket å delta på kurset. Det ene er at man får mer igjen for tjenesten når man først er inne i HV. Det andre er at jeg føler jeg er en lagførertype, sier han. Flere av kursdeltakerne sier det samme.

Dette er akkurat hva personaloffiser i HV-01, Tone Sakshaug (bildet) vil høre. Hun mener HV i fremtiden vil være avhengige av motiverte soldater som ønsker å ta kurs.

– Det er viktig at personer som ønsker å bli befal, har motivasjon. Ofte er vi interesserte i at de har en faglig bakgrunn, med det er nødvendigvis ikke alltid nødvendig. Vi har

får trene i bygg som snart skal rives.

– Da får vi trent så realistisk som mulig. Det er veldig viktig for oss for at vi skal kunne fungere optimalt om det skulle bli bruk for oss i en ekte situasjon. Se video på HVs Facebook-side.

TRENGER BEFAL: Det starter med lagførerkurs. HV trenger motiverte soldater som ønsker å ta kurs.
FOTO: HANS KRISTIAN BERGAN

sett folk som går lagførerkurs som har annen bakgrunn, men som likevel er motiverte og riktig skrudd sammen til å bli gode lagførere, sier Sakshaug.

Gode kurs. Seksjonssjef i Heimvernsstaben, Even Sandland sier Heimevernet i fremtiden vil være avhengige av å få flere soldater inn på kurs. Årsaken er at tilfanget på befalsutdannede i Hæren vil bli lavere i årene som kommer.

– I tillegg til å utdanne egne ledere blir mange befalutdannete fra Hæren overført til HV. Kuttene Hæren gjorde i sin befalsutdanning på begynnelsen av 2000-tallet begynner vi å merke konsekvensene av nå. Derfor jobber vi hardt for å få utdannet alle i HV som er motivert for det, sier Sandland.

Hvert år har HV en rotasjon på ca. 4000 soldater og befal som går av ved alder eller medisinske årsaker. Svindland sier det er viktig å etterfylle med mannskaper og at de mest motiverte blir sendt på kurs.

Kursene i Heimevernet er veldig gode, og alt starter med lagførerkurset. Ønsker man å gå videre, kan man gjøre det gjennom Grunnkurs Lederskap (GKL), troppssjefs- og områdesjefkurs, sier han. Even Sandland sier det naturlig nok er geografiske forskjeller hvor i Norge behovet for nytt befal er størst.

– I Oslo-området er vi godt dekket akkurat nå, men i Finnmark er tilgangen på soldater som har gjennomført førstegangstjenesten mindre. Dermed blir utfordringen større her. Vi har veldig stort fokus på dette nå, og det kommer ikke til å bli noe mindre viktig i årene som kommer, sier Svindland.

Banking av rust. Tilbake på Rygge har elevene tatt en hvil i morgensola. Veileder i HV-01, Patrick Fladby sier de gjerne skulle hatt mer penger å lage kurs for.

– Lagførerkurset er et veldig bra kurs for dem som ønsker å få mer ut av HV-tjenesten. Her i HV-01 har vi stor interesse til kursene. Problemet er bare at det er for lite penger satt av til å gjennomføre kurs. Dette kan gjøre at det blir mangel på befal i områdene. På dette lagførerkurset har vi fokus på stridsteknikk, som er viktig for å være i stand til å lede laget sitt. Man lærer rett og slett å bli geværlagfører, sier han. Alle som er her, har gjennomført førstegangstjenesten, men for mange blir det nyttige repetisjoner.

– Det er mye «banking av rust». Gamle ting som vi husker fra førstegangstjenesten, tas opp på nytt. Det er en annen følelse å være på dette kurset kontra på førstegangstjeneste. Du slipper å bruke mye tid på vasking av rom og marsjering på natta. Du får det viktigste og mest kritiske som du trenger å kunne, sier Hans Kristian Skontorp fra Andebu.

Informasjonsrådgiver
STEIN CATO NYBAKKEN

her&nå

Generalmajor
TOR RUNE RAABYE
Sjef Heimevernet

Jeg er rimelig tilfreds med landmaktproposisjonen – innenfor de stramme økonomiske rammene. Samtidig må det gjøres noen klare prioriteringer.

Mye positivt

Forslagene i proposisjonen innebærer at HV fortsatt vil være landsdekkende, beholde dagens elleve distrikter og får styrket kampkraften i nord med nye kapasiteter samt økt øvings- og treningsnivå. Det er jeg fornøyd med.

I det hele tatt er det mange forhold i 2017 som bidrar til å utvikle Heimevernets kampkraft, reaksjonsevne og utholdenhet. To stikkord er logistikkløsningen og «grunnmuren». Logistikkløsningen er utviklet av flere aktører i Forsvaret i samarbeid med et sivilt logistikk-konsern med baser en rekke steder i Norge. Økonomisk innebærer dette en stor besparelse, sammenlignet med om Forsvaret selv skulle etablert, driftet og eventuelt bygget den samme infrastrukturen som konsernet allerede innehar. Operativt medfører løsningen at HV-soldater nå kan møte direkte opp på avtalt sted og få utstyret sitt rett fra en container, som allerede står klar. Denne løsningen, som nå implementeres i hele «HV-Norge» i 2017, gir Heimevernet en høyere beredskap, raskere reaksjonsevne og større utholdenhet.

«VÅRE ELLEVE HV-DISTRIKT FÅR FOR FØRSTE GANG PÅ MANGE ÅR EN KJØRETØY-DEKNING PÅ 100 PROSENT»

En annen milepæl er «grunnmuren». Gjennom «øvelse vedlikehold» reparerer Forsvarets logistikkorganisasjon kjøretøy, samband og elektrooptisk utstyr for å bøte på det store vedlikeholdsetterslepet. Satsingen er historisk og gir oss – på samme måten som Hæren – en unik mulighet til å tette sprekker og hull i vår «grunnmur». 147 millioner kroner skal sørge for at våre elleve HV-distrikt for første gang på mange år får en kjøretøydekning på 100 prosent i løpet av inneværende år.

OG: Våre lagre fylles med annet sårt tiltrengt personlig utstyr og avdelingsmateriell.

Videre får enkelte innsatsstyrker tilført MB multi. Oppsummert vil jeg si at det skjer mye positivt i Heimevernet og som gjør oss militært relevante i en fremtidsrettet retning. Men alt er selvsagt ikke rosenrødt. Høyt oppe på min ønskeliste står fortsatt bedre personlig bekledning og utrustning for områdestrukturen – les: verneutstyr – i form av en beskyttende vest.

Apropos ønskeliste: HV har økt sitt øvings- og treningsnivå i Finnmark, og våre evalueringer forteller oss at effekten er meget god. Jeg ser derfor et sterkt behov for en tilsvarende økning i hele HV-Norge for å løfte organisasjonen videre opp i kvalitet.

FOTO: FLO

Tungvekter først til FLO. De to neste årene får Hæren tilført seks nye bergingspanservogner. 22. september ble den første tatt i mot av Forsvarets logistikkorganisasjon (FLO) på Sessvollmoen, der den skal brukes til opplæring av personell. – Nå skal vi bruke vogna, få erfaring og lage

Drikkevannskilden

Forsvarets vannrenseanlegg renser 1,2 million liter vann i døgnet.

På få timer kan det settes opp og anlegget renser udrikkelig ferskvann eller saltvann til drikkevannskvalitet.

Totalt seks nye vannrenseanlegg har Forsvaret nå fått, med en kapasitet til å rense 200.000 liter vann i døgnet. Anleggene er konteinerbasert og kan av to mann monteres og demonteres på maksimum seks timer.

30 sekunder. Dersom alle de seks nye systemene kjører samtidig, vil den totale produksjonen kunne gi 1,2 millioner liter drikkevann på 24 timer, uansett om kilden er saltvann eller ferskvann.

– Etter at anlegget er koblet opp og vi har fått inn vann i råvannskonteineren, så går det under et halvt minutt før vi har drikkevann ut, sier instruktør for vannrens, Stein-Arne Lunde i Forsvarets logistikkorganisasjon (FLO).

Demonstrert. Vannbehovet for en soldat under krevende forhold i felt er ti liter vann til matlaging og drikke. Med det nye vannrenseanlegget oppfyller Forsvaret nasjonale krav og Natos forpliktelser til å holde egne og allierte styrker med rent vann.

– Vi har kapasitet til å rense forholdsvis dårlig vann, inkludert sjøvann, til drikkevann, forklarer Lunde.

Under øvelse Hovedstad i september ble deler av anlegget demonstrert ved Badedammen på Grorud og kunne vise gode resultater.

Forsvarets vannrenseanlegg eies av Forsvarets logistikkorganisasjon (FLO) og driftes gjennom Forsvarets kompetansesenter for logistikk og operativ støtte på Sessvollmoen.

Kommunikasjonsrådgiver
LARS HALLINGSTORP

ØVELSE: Under øvelse Hovedstad ble deler av Forsvarets nye vannrenseanlegg testet ut. FOTO: LARS HALLINGSTORP

INTENST: Vanligvis skrur de på Kystvaktens fartøy. Under øvelse vedlikehold har de ansatte i FLO fått testet kompetansen på en av Forsvarets korvetter.
FOTO: LARS HALLINGSTORP

Raskt vedlikehold

Vedlikeholdsjobben ble tidsmessig halvert.

Ukene 39 og 40 har vært intense ved FLOs verksted i Ramsund. Normalt utfører verkstedet utelukkende vedlikehold på kystvaktens fartøyer.

Nå har verkstedet gjennomført en såkalt årsrutine på korvetten KNM Skjold, en jobb som normalt tar ca fire uker. Ved å gjøre dette som en øvelse har jobben blitt gjort på halve tiden.

– Skjold-klassen er bare en start. Neste gang tar vi en fregatt, sier øvingsleder oberst Leif-Otto Strand i FLO.

Støtte. Ved at FLO nå øver på å etablere en vedlikeholdsberedskap for Sjøforsvarets ved Ramsund, skal fartøyene ikke lenger behøve å reise til Haakonsvern når de opererer i Nordområdene. Vedlikehold og reparasjoner kan heller utføres i Nord-Norge når det er behov.

– Marinen skal øke sin tilstedeværelse i Nord. Sjef Sjøforsvaret er interessert i å få ned tiden på vedlikehold og seile mer. Da trenger vi en sterkere støtte av fartøyene våre her oppe og et mer fleksibelt system. Det får vi nå, sier kommandør Aslak Heen, sjef for teknisk avdeling i Sjøforsvarsstaben.

hele kursopplegget vi skal ha videre, forklarer kaptein Stian Fuglehaug ved fagseksjon berging. Med en tyngde på 63,5 tonn er den tyngst av alle Forsvarets kjøretøy. Nettopp tyngden er en viktig sikkerhetsfaktor når tungt materiell skal reddes ut av for eksempel ei myr. I dag må det to bergingspanservogner til for å kunne løfte en stridsvogn av typen Leopard 2, fordi dagens bergingspansere er basert på chassiet til Leopard 1 og dermed også lettere. Wisent 2 er bygget på samme lest som Leopard 2, og er med all ny pansring også tyngre slik at vektforholdet blir riktig når den skal foreta en berging.

Kraftsamling. Øvelse vedlikehold. Øvelsen er en del av FLOs vedlikeholdsøvelse «Powerful Maintenance». I mai ble materiellet til Vertslandstøttebataljonen på Værnes rustet opp i løpet av få uker. I juni fulgte landmateriellet til Hæren, før turen gikk til Sjøforsvaret i september.

Øvelsene er viktig for å trene planverket, øve personell, å teste alle de bakenforliggende forholdene som levering av reservedeler og samarbeidet med sivile samarbeidspartnerne.

– Øvelsen har vist at ved å sette press på organisasjonen, med tidsfrister og krav til stor effektivitet har vi fått til det bedre enn hva vi faktisk gjør i vanlig fredsdrift. Med denne måten å jobbe på klarer vi å skaffe reservedeler, komponenter og en svært stor effekt av egne verksteders innsats på rekordtid, sier, Petter Jansen, sjef for FLO.

– Jeg er svært imponert over den innsatsen som er nedlagt under denne øvelsen, ikke minst mine egne ansatte på verkstedet og støttefunksjoner. På denne øvelsen synliggjør vi hvilken glimrende vedlikeholdsmuskel Forsvarssjefen har i sin organisasjon, understreker Jansen.

Kommunikasjonsrådgiver
Lars Hallingstorp

her&nå

Oberst
Leif Otto Strand
Øvingsleder for Øvelse vedlikehold

Det har vært lys i vinduene morgen og kveld.

Takk for innsatsen, så langt

Øvelse vedlikehold startet som en idé om hvordan Forsvaret på en best mulig måte kan omsette de midlene som våre politikere har gitt til jobben med å ta igjen etterslepet på vedlikehold av materiell og kjøretøy. En kraftsamling fra hele Forsvarets forsynings- og verkstedkapasitet, støttet av sivile leverandører og sågar mekanikere fra det finske forsvaret, har gitt materiellparken et stort løft på svært kort tid.

Det har vært lys i vinduene fra tidlig om morgenen til seint på kvelden og en aktivitet og et pågangsmot jeg ikke har sett så lenge jeg kan huske. Det vi har fått til, har blitt lagt merke til. Nå ruller oppdragene inn fra alle forsvarsgrenene.

«DET VI HAR FÅTT TIL HAR BLITT LAGT MERKE TIL»

Noen har hevdet at arbeidet vi gjør, ikke har noe med øvelse å gjøre. Enkelte har til og med ment at vi kaller det for en øvelse bare for å få de ansatte til å jobbe lange dager. Det er ikke riktig. På samme måte som våre operative styrker må øve, må også forsynings- og vedlikeholdsorganisasjonen øve.

Når situasjonen krever det må vi være i stand til å levere kapasitet langt ut over det vi gjør til vanlig i fredstid. Det er ikke bare å skru på en bryter. Vi må ha systemer for forsyning og vedlikehold som kan øke kapasiteten på kort tid. Øvelse vedlikehold gir en mulighet til nettopp å vedlikeholde store mengde materiell og kjøretøy innenfor et kort tidsrom.

I høst kalte vi også kalt inn personell som er mobiliseringsdisponert til våre landverksteder. Det har vi ikke gjort før. I løpet av to uker fikk disse frisket opp igjen sine ferdigheter innen sanitet, brannvern og skyting, og de har stått skulder-ved-skulder med våre ansatte på verkstedene for å skru på de kjøretøyene og det materiellet de skal jobbe med i krise og krig.

Jeg vil få rette en stor takk til alle som har bidratt til øvelsen så langt. Også til dem som har opplevd at ektefelle, samboer, far eller mor har måttet jobbe lange dager. For det har vært mye jobb og for enkelte harde tak. Men jeg har opplevd en entusiasme blant de som har vært med, som har gledet meg stort.

Nå fortsetter vi videre i 2017 og inn i 2018. Jobben er ikke over, langt i fra.

Derfor vil jeg si: Takk for innsatsen, så langt.

Ny liasonstilling. Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap (DSB) har utnevnt Merete Jeppesen som liason til Forsvarets operative hovedkvarter (FOH). Liaisoneringen mellom Forsvaret og DSB er en del av moderniseringen av totalforsvaret. Jeppesen har bred erfaring fra beredskapsarbeid fra DSB og Sivilforsvaret. Hun skal bidra til koordinering og økt kontakt mellom DSB og FOH, gi faglige råd og bidra til utviklingen av nasjonale planer og øvelser. FOTO: JONAS SELIM

ICEBREAKING: Det er høysesong for bading i Porsanger når drillen gjennomføres for hundrevis av allierte soldater.

En million tjenestedøgn

På snart ti år har allierte avdelinger mer enn en million tjenestegjørende dager med arktisk trening. Nå overføres treningssenteret til Hæren.

– Vår suksessfaktor har vært hensynet til «Crawl, Walk, Run»-prinsippet hvor klimamessige utfordringer har spilt en avgjørende faktor, sier oberstløytnant Trond R. Thomassen, sjef for Alliert treningssenter (ATS).

– Å ankomme Ultima Thule i mørketiden og bo på Finnmarksvidda eller på Hinnøya kan være tøft dersom du har bostedsadresse Birmingham, Dordrechts eller Los Angeles, fortsetter han.

–Uansett hvilken bakgrunn våre allierte avdelinger har, så har ATS bidratt til en profesjonskultur og mestringskultur ved å utdanne våre allierte.

Norge er den partneren i Nato «med klima, topografi og tilgjengelighet som alliansen etterspør for å drive trening i arktisk klima». Det var på disse premissene at det ble vedtatt på politisk hold å etablere Alliert treningssenter i 2008. 1. september 2009 var avdelingen en realitet. Staben ble besluttet lagt til Garnisonen i Porsanger, GP, med en underavdeling i Åsegarden på Hinnøya. I høst var sjefen for U. S Marine Core, general Robert Neller på norgesbesøk og understreket viktigheten av å kunne takle arktiske forhold, noe som bekrefter oppdraget til ATS.

En million tjenestegjørende dager er hva de allierte avdelingene har bak seg på Hinnøya og i Finnmark. Hvem hadde sett for seg dette tallet da ATS ble grunnlagt i 2008 under mottoet «World class preparations for world class operations»? For å være helt nøyaktig: 824 611 tjenestegjørende dager for Åsegarden og 192 200 tjenestegjørende dager for GP.

Oberstløytnant
FRANK TERJE AARESTAD
Plan og øvingsavdelingen

FOTO: ANNA ELISABETH MARTINSEN

– Vi ser ut fra dette store tallet de alliertes vilje og prioritering for å trene i arktisk klimasone, sier Thomassen.

Synergieffekt og samtreningsmuligheter er hva norske avdelinger har fått erfare gjennom ATS. Major Svein Arne Bjørsland ved ATS GP forteller entusiastisk om Kysjegerkommandoen (KJK), Marinejegerkommandoen (MJK), Hærens amfibiesenter og Innsatsstyrke Ida&Lyra i Heimevernsdistrikt 17 på GP som har vært gode sparringspartnere til de alliert avdelingene.

– Vi må heller ikke utelukke støtteavdelinger som Forsvarets logistikkorganisasjon og Forsvarsbygg som har fått verdifull erfaring ved å understøtte de utenlandske avdelingene, sier han.

Mountain Leader, ML er den høyeste utmerkelsen de nederlandske og britiske vinterspesialistene kan oppnå. Denne profesjonen oppnås gjennom langvarig utdannelse i krevende omgivelser flere steder i alliansen – deriblant i Norge.

– Å bære ML-symbolet på uniformen innebærer at disse er spesialister i verdensklasse. ML er et hedersmerke få er forunt, sier Thomassen.

ATS står foran endringer og krav til tilpasninger. Det vil bli Hæren og ikke FOH som blir det nye vertskapet for allierte avdelinger.

– Hæren vil videreføre de tradisjoner, den profesjonen og profesjonaliteten som har vært kjennetegnet til ATS på GP og i Åsegarden. Nye bånd, nye vennskap og nye kontakter vil knyttes og arven fra GP og Åsegarden videreføres. Det har vært en fantastisk reise og en glede å lede denne spennende avdelingen, avslutter Thomassen.

Talskvinne
ELISABETH QUINDESLAND EIKELAND

Øvelse skal gjøre samarbeidet enda bedre.

Trening på totalforsvar

I november gjennomfører Forsvaret øvelse Polaris/Gram som er en årlig stabstjenesteøvelse for å øke Forsvarets operative evne. Den fokuserer i år på interaksjonen mellom Forsvarsstaben og Forsvarets operative hovedkvarter (FOH), mellom Nato og nasjonal kommandostruktur og interaksjon og samhandling med den sivile delen av totalforsvaret.

Nato har godkjent at Norge linker øvelsen med Nato-øvelsen Trident Javelin 2017 (TRJN 17) som er den årlige største og viktigste Nato Command Post Exercise, et meget viktig ledd i forberedelsene til øvelse Trident Juncture 2018 for de norske deltakerne.

Scenarioet utspiller seg i hele Nord-Europa, med søkelys på Norge. Øvelsen er en artikkel 5-operasjon, der krigshandlinger skjer på norsk territorium. Det er en felles øvingsledelse, spillstab og scenario. Dette er sannsynligvis første gang en nasjon spiller så integrert i en Nato-øvelse og gir meget god synergieffekt og samarbeid med Nato for både operasjons- og øvingsplanlegging for Norge sin del.

«DETTE ER SANNSYNLIGVIS FØRSTE GANG EN NASJON SPILLER SÅ INTEGRERT I EN NATO-ØVELSE»

Fra norsk side deltar hele den militære kommandostrukturen ned til de taktiske hovedkvarter, noen av heimevernsdistriktene, samt de fleste sivile direktorat og institusjoner som involveres i en krise/krig. Den sivile delen koordineres og ledes av Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap (DSB).

DSB har deltatt i hele planleggingen. Å øve totalforsvarskonsepter er en viktig del, herunder roller, ansvar og myndighet med alle involverte – både militært og sivilt, herunder interoperabilitet med Nato som en forberedelse for storøvelsen Trident Juncture neste år.

Fra Natos side ledes operasjonen av Joint Force Command Brunssum, med sine underlagte hovedkvarter fra taktisk nivå. Øvingsledelsen er lokalisert og utøves fra Stavanger ved Joint Warfare Centre, der det er norsk integrert øvingsledelse.

Sjefen ved FOH, generalløytnant Rune Jakobsen, leder den norske planlegging og gjennomføringen.

Til cyber-EM

Disse fire cyberingeniørene skal konkurrere i faget cybersikkerhet.

Det skal de gjøre under European Cyber Security Challenge eller «EM i cybersikkerhet» , som det enkelt kan forklares som. Som Universitetsavisa skrev i forbindelse med norgesmesterskapet, forbinder kanskje mange fagfeltet «hacking» med småkriminelle tenåringer, men det er så absolutt ingenting kriminelt blant gutta som nå skal representere Norge under European Cyber Security Challenge i Spania. Konkurransen foregår mellom 30. oktober og 3. november

Utfordringer. Fenrikene Kristian Johansen, Stian Lysnes, Eirik Hole og Magnus Håland har gjennom to runder vist seg dyktige nok til å komme med som fire av ti deltakere på laget fra Norge. I norgesmesterskapet utgjorde de laget #ooffoo. For de noenlunde innvidde i dataverdenen, er dette en enkelt fargekode for «grønn», som uniformen deres er.

I norgesmesterskapet fikk de bryne seg på en rekke sikkerhetsutfordringer knyttet til områder som nettverk, mobiltelefoner, maskinvare, avlesing av maskindata og internett. I tillegg til kryptonøtter, forskjellige virkemidler for å analysere skadevare og etterforsking av digitale angrep. Alle utfordringer som de også vil møte når de tar turen ned til Malaga i Spania for å representere Norge i møte med konkurrenter fra andre europeiske land.

– Oppgavene var utfordrende, men variert og artig å bryne seg på, sier fenrik Magnus Håland, mens lagkameratene nikker bekreftende.

Konkurranse. Det var 48 lag, med én til fem deltakere per lag som deltok i norgesmesterskapet, og fem lag gikk videre til finalen 19. august på Gjøvik. Lagene fikk poeng etter hvor raskt de løste oppgavene, og de måtte også holde en presentasjon for publikum og juryen.

– Vi har alle gått på Forsvarets ingeniørhøgskole som har gitt oss et fint grunnlag, men mye er rett og slett interesse og fordypning på egenhånd, sier fenrik Håland.

Det var NTNU Gjøvik og Center for Cyber and Information Security (CCIS) som var arrangør av NM.

Generalmajor
INGE KAMPENES
Sjef Cyberforsvaret

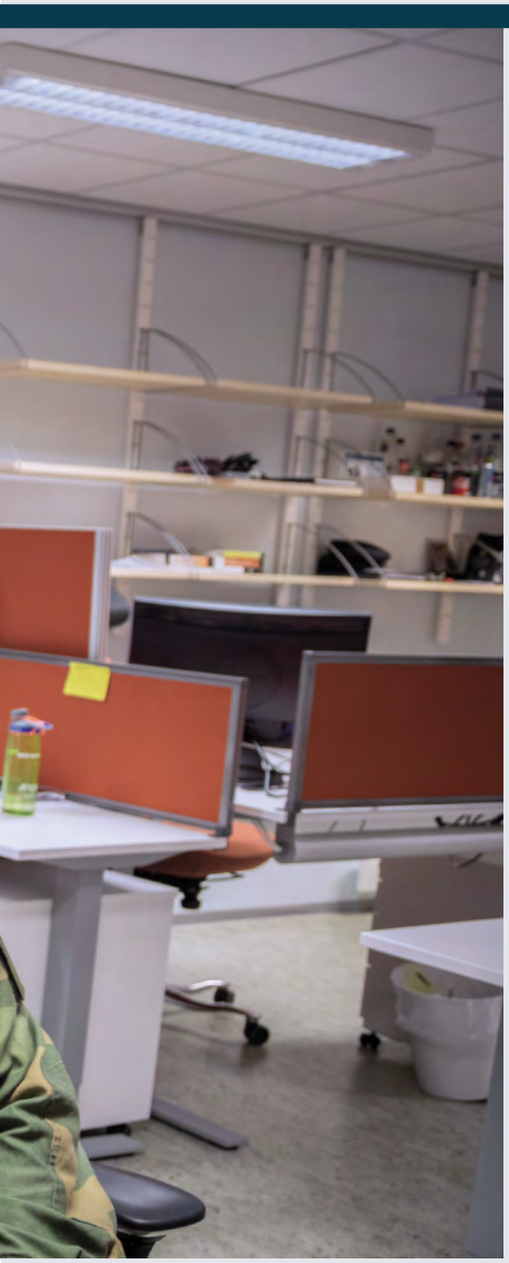

FLINKE FENRIKER: Studentene (f.v.) Kristian Johansen, Stian Lysnes, Magnus Håland og Eirik Hole skal til Spania for å konkurrere.
FOTO: ANETTE ASK

– Det vi jobber med daglig i Forsvarets cybersikkerhetsavdeling er ikke direkte relevant for noen av mesterskapene, men jobben vår hjelper godt på forståelsen, og vi har absolutt et godt utgangspunkt for å være med. Vi er veldig spente på hvordan det går når vi skal konkurrere videre i Spania, avslutter fenrik Håland.

Stolt sjef. – Jeg er svært stolt av at vi har fått med fire dyktige cyberingeniører på landslaget, sier sjef for Cyberforsvaret, generalmajor Inge Kampenes..

– Vi er avhengige av unge «cybertalenter» for å beskytte vår IKT-infrastruktur mot de fremvoksende digitale truslene. Forsvarets infrastruktur, operasjoner, avdelinger og ledere er mål for slike cyberoperasjoner, fastslår generalmajor Kampenes.

I tillegg til Cyberforsvaret består det norske laget av personell fra sikkerhetsmiljøer rundt om i Norge. Nå skal de forberede seg til mesterskapet.

– Laget vi sender til Malaga, er satt sammen fra flere miljøer, og de har alle styrker innenfor forskjellige områder som i sum gjør dem til et team som vi har tro på, sier Hilmar Haraldsson, seniorrådgiver ved Center for Cyber and Information Security ved NTNU Gjøvik.

Presse- og informasjonsspesialist
ANETTE ASK

Bruk av stordata åpner mange muligheter i moderne samfunn.

Steget mot stordata

Evne til å hente inn, analysere og bruke store volum data og informasjon gir betydelige fordeler.

I Forsvaret har vi de siste årene brukt betydelige ressurser på å legge til rette for produksjon og innsamling av datamengder. Spesielt gjennom utviklingen av FIF-plattformen. Gjennom de forskjellige utviklingsspiralene i FIF, økonomiprosjektet, HRM-prosjektet og logistikkprosjektet, har vi gjort vårt felles forvaltningssystem til den største samlingen av informasjon om ressursgrunnlaget for å drive militære operasjoner.

Så langt har vi sett denne utviklingen mest som et forvaltningsverktøy. Men vi må erkjenne at denne datamengden også har en betydelig operativ verdi forutsatt at vi evner å samle informasjonen og formidle den ut til operative brukere når de trenger den, i den form de trenger den, og i den detaljeringsgraden de trenger for å løse oppdraget sitt.

Samtidig må vi også være bevisst den menneskelige faktor. Økt informasjonstilgang kan også føre til et stadig mer komplekst informasjonsbilde. Får vi mer informasjon enn vi evner å forholde oss til, så kan det forsinke oss i stedet for å øke det operative tempoet.

«STORE MENGDER DATA KREVER STØRRE BÅNDBREDDE»

Etter hvert som Forsvaret moderniseres og digitaliseres vil stadig flere plattformer i Forsvaret være satt opp med sensorer som genererer betydelige mengder informasjon om motstanderen. Gjennom å raffinere og fordele informasjonen gjennom hele Forsvaret vil vi kunne bygge et omfattende situasjonsbilde.

Militærteoretikere spår at fremtidens konflikter vil vinnes av dem som evner å generere, prosessere og omsette data raskest. Og at informasjon om egne styrker og motstanderen i kombinasjon legger grunnlaget for å etablere en informasjonsoverlegenhet, som igjen legger grunnlaget for å beseire en motstander på slagmarken.

Allerede i dag kan vi ta de første stegene i denne utviklingen. Vi kan begynne med å ope rasjonalisere og gjøre tilgjengelig de stordata som vi allerede har – de som angår egne styrker.

Å formidle store mengder data krever større båndbredde enn det vi har i dag, spesielt ut til taktisk og stridsteknisk nivå. Derfor må vi også styrke Forsvarets kommunikasjonsinfrastruktur og sambandssystemer slik at de evner å sende og motta de datamengdene som vil være nødvendig i fremtiden.

Legger vi et godt grunnlag i dag, vil vi være bedre rustet til å realisere de operative gevinstene som moderne plattformer og moderne teknologi vil kunne gi oss i fremtiden.

Høstutstillingen

Høst er tid for rydding og sortering, derav de mange loppemarkedene.

PÅ TAMPEN

ØYSTEIN BACHE
er komiker
og jobber i NRK.

Er du heldig, kan du gjøre et godt kjøp, men nå er skolekorpsene blitt så prisbevisste og auksjonariusene så proffe at det slett ikke er like morsomt å gå på loppis lenger.

Men det var altså høsten; fargene i naturen er på sitt mest utrolige med løvtrær i rødt og gult og en kveldshimmel så ildfull at det ser ut som om hele åskanten står i brann. I det sivile liv er det tid for å hente fram et flerfarget skjerf som står til det siste salgskuppet, og i de uniformertes barakker vekkes tanken om velbehaget i en «herre under vinter lang».

I min hjemby Oslo har vi et fargerikt høstarrangement som fortsatt engasjerer – Høstutstillingen. En kamerat jeg studerte med på 80-tallet, fikk det for seg at han skulle delta i åpen klasse på denne utstillingen og rekrutterte meg som rekvisitør. – Jeg skaffet en rund TV-skjerm han skulle montere inn i et trafikklys. Den skulle vise klipp fra Filmavisen hver gang trafikklyset skiftet til rødt. Kunstverket ble aldri ferdigstilt, men han fikk 15.000,- for ideen, uten at jeg noen gang ble fortalt hva den egentlig gikk ut på.

Det var morsomt den gangen, men også en påminnelse om at det er like vanskelig å avgjøre hva som er god og dårlig kunst som det er å si hva som er opp og ned på en sirkel. Kunst skal engasjerer og skape debatt, og jeg merker at mitt engasjement vekkes parallelt med prisen på kunstverket. Jeg liker det jeg liker, men virkelig engasjert blir jeg først når jeg ser noe jeg synes er bare tull, og som i tillegg er priset ut over enhver forstand. På Pompidou-senteret i Málaga ligger det utstoppede spurver med strikkejakker, og langs en stor hvit vegg henger det et like stort hvitt lerret som en kunstner har skutt på med luftgevær èn gang. Det er ikke mulig å se hvor kulen traff lerretet, og det er antakelig ikke meningen heller. Hva som er meningen, aner jeg ikke, og det er jo det som gjør meg så engasjert!

Eller forbanna, som det kalles her til lands.

På et kunstgallerier i Kragerø kunne man sist sommer bli den forvirrede eier av en kjent kunstners barneskriblerier for bare 170 000 kroner.

Nei, ellers tusen takk, og prøver du å gi meg bildet gratis, henter jeg fram et balltre. Jeg blir så inni granskauen engasjert!

Det meste brukte argumentet fra lekfolk som meg selv når man ser det man oppfatter som ubegripelig kunst, er «det der kunne jeg jo gjort bedre selv», og på mye av det jeg har sett i sommer, mener jeg fortsatt at det stemmer.

Så nå skal jeg lage mitt mest betydningsfulle verk, på historisk kort tid. Det skal hete «Come closer!» og er et stort hvitt bilde på blindramme. (Kan kjøpes ferdigmalt hos Søstrene Grene eller Clas Ohlson for en rimelig penge.) Midt i «bildet» står det noe med så liten skrift at du må ha lupe for å lese det, og kommer du nærme nok, kan du se at det står «too close!»

Prislapp?: 169.995,- Det er et skikkelig røverkjøp. Vil du ikke ha det i år, går det under hammeren på loppis hos mitt lokale musikkorps allerede neste høst.

I mellomtiden er det bare å nyte fargene, i naturen.

TEGNING: ODDMUND MIKKELSEN

TELEFON
23 09 20 30

TIPS•DESK
23 09 20 40
desken@fofo.no
forsvaretsforum.no

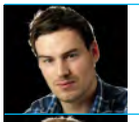
Journalist
SVEIN ARSTAD
23 09 20 36 • 482 23 877
sa@fofo.no

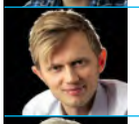
Digitalredaktør
OLE KÅRE EIDE
23 09 20 41 • 489 93 968
oke@fofo.no

Redaktør
ERLING EIKLI
23 09 20 33 • 941 94 094
ee@fofo.no

Journalist
GRO ANITA FURREVIK
23 09 20 37 • 474 68 327
gaf@fofo.no

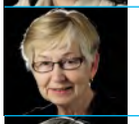
Kontorleder/annonsesjef
GUNN-HILDE KOLSTAD
23 09 20 30
ghk@fofo.no

Redaksjonssjef Nord-Norge
TORBJØRN LØVLAND
77 89 69 99 • 906 25 318
tl@fofo.no

Fotojournalist
CHRISTIAN NØRSTEBØ
23 09 20 39 • 994 40 713
cn@fofo.no

Journalist
ØYVIND FØRLAND OLSEN
23 09 20 34 • 928 40 219
ofo@fofo.no

Redaksjonssjef
PAAL RAVNAAS
23 09 20 40 • 917 54 565
pr@fofo.no

Ansvarlig redaktør
TOR EIGIL STORDAHL
23 09 20 32 • 916 28 256
tes@fofo.no

Følg

www.forsvaresforum.no
www.facebook.com/forsvaretsforum
https://twitter.com/Forsv_forum
https://www.instagram.com/forsvaretsforum/

HOVEDREDAKSJONEN
BESØKSADRESSE:
Bygning 65, Akershus festning
POSTADRESSE:
Postboks 1550 Sentrum, 0015 Oslo
TELEFON:
Sivilt: 23 09 **20 30** - Militært: 0510 **2030**
E-POST: fofo@fofo.no - tips@fofo.no
annonser@fofo.no - abonnement@fofo.no

NORD-NORGE-KONTORET
BESØKSADRESSE:
Istindportalen, Heggelia
POSTADRESSE:
Postboks 1103, 9326 Bardufoss
TELEFON:
Sivilt: 77 89 **69 99** - Militært: 0580 **6999**

Oscarsborg Festning
et nasjonalt festningsverk

Kongsvinger Festning
et nasjonalt festningsverk

HAR DU PLANLAGT VINTERENS ARRANGEMENTER?

På våre festningshoteller finner du lokaler passende for alle anledninger!
Begge våre hoteller har også Fis-basis.

Har du planlagt årets julebord?
Vi tilbyr ett innholdsrikt julebord i spennende omgivelser.

Vi ser frem til å høre fra deg!

Oscarsborg Hotel & Resort
Oscarsborg Festning
Tlf: +47 64 90 40 00
Mail: booking@oscarsborghotel.no

Oscarsborg Festning · Kongsvinger Festning
FESTNINGSHOTELLENE
HOTELLER MED HISTORISK BETYDNING
DE HISTORISKE
historic hotels & restaurants
www.festningshotellene.no

Festningen Hotel & Resort
Kongsvinger Festning
Tlf: +47 62 81 62 00
Mail: booking@festningenhotel.no

RAMMEAVTALEN SOM GIR DEG DET BESTE LYSET!

Forsvarets rammeavtale med Bertel O. Steen Defence & Security gir deg muligheten til å bestille lyktene fra NITECORE og LUPINE – det beste lyset for dine operative behov. Med disse lyktene har du alltid med deg din egen lysløype. Mer info og bestilling på Forsvarets intranett.

LUPINE
LIGHTING SYSTEMS

Kontraktsnummer: **4600001423.** Kontakt oss gjerne for mer informasjon: Epost contact@bos.no eller tlf 458 82 375.
www.bosdefence.no

Bertel O. Steen
BERTEL O. STEEN DEFENCE & SECURITY

KONGSBERG

KONGSBERG

KONGSBERG creates and delivers high technology solutions for people that operate under very challenging conditions – on the oceans, in the deep subsea, in defence, in space.

EXTREME PERFORMANCE FOR EXTREME CONDITIONS

www.kongsberg.com